

ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรม
การดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

นางนภาพร นพพัฒน์กุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์
คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2556
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE EFFECT OF A MATERNAL ROLES PROMOTION WITH COMPUTER-ASSISTED
INSTRUCTION PROGRAM ON NEWBORN CARE BEHAVIOR OF PRIMIPARA
ADOLESCENT MOTHERS

Mrs. Napaporn Noppattanakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Nursing Science Program in Science Nursing

Faculty of Nursing

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

##5377632036: MAJOR NURSING SCIENCE

KEYWORDS: COMPUTER-ASSISTED INSTRUCTION PROGRAM/ MATERNAL ROLES PROMOTION/ PRIMIPARA ADOLESCENT MOTHERS/ NEWBORN CARE BEHAVIOR/ ROUTINE NURSING CARE

NAPAPORN NOPPATTANAKUL: THE EFFECT OF A MATERNAL ROLES PROMOTION WITH COMPUTER-ASSISTED INSTRUCTION PROGRAM ON NEWBORN CARE BEHAVIOR OF PRIMIPARA ADOLESCENT MOTHERS. ADVISOR: PROF. VEENA JIRAPAET, RN, DNSc, 115 pp.

The objective of this quasi-experimental research was to compare the newborn care behavior of primiparous adolescent mothers who received the maternal role promotion with computer-assisted instruction program with those who received the routine nursing care. Sample consisted of 44 pairs of vaginal delivery primiparous adolescent mothers aged 15 to 19 years old. They were admitted to the postpartum wards at community hospitals of the Ministry of Public Health. The study began with the control group and followed by the experimental group, 22 subjects in each group. Group samples were matched for newborn care experience and the availability of newborn caregiver support. The experimental instrument received the maternal role promotion with computer-assisted instruction program. The tool for monitoring the intervention effect was the maternal role attainment observation scale. The instrument for data collection was the newborn care behavior of primiparous adolescent mother questionnaire. Both were tested for content validity with the reliability of .63 and .88, respectively. Data were analyzed using descriptive statistics and independent *t*-test.

The result revealed that:

The mean score of newborn care behavior of primiparous adolescent mothers receiving the maternal role promotion with computer-assisted instruction program was significantly higher than that of mothers receiving the routine nursing care at the level of .05

Field of Study ....Nursing Science.....

Academic Year : ....2013.....

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

นภาพร นพพัฒนกุล : ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก (THE EFFECT OF A MATERNAL ROLES PROMOTION WITH COMPUTER-ASSISTED INSTRUCTION PROGRAM ON NEWBORN CARE BEHAVIOR OF PRIMIPARA ADOLESCENT MOTHERS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศ. ดร.วิณา จีระแพทย์, 115 หน้า.

การวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรกระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ กลุ่มตัวอย่างคือมารดาวัยรุ่นแรก อายุ 15-19 ปี หลังคลอดบุตรปกติทางช่องคลอด ที่พักฟื้นอยู่แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลชุมชน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 44 คน ทำการศึกษากับกลุ่มควบคุมก่อน แล้วตามด้วยกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 22 ราย โดยการจับคู่ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกและการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก เครื่องมือทดลองคือ แผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา เครื่องมือกำกับการทดลองคือ แบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .63 และ .88 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า

คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก กลุ่มทดลองที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สาขาวิชา.....พยาบาลศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....2556.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ดร.วีณา จีระแพทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ด้วยความเอาใจใส่ อดทนและเสียสละเวลาเป็นอย่างมาก ในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนให้กำลังใจ และสนับสนุนในทุกด้าน ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จและสมบูรณ์ได้ อีกทั้งท่านยังเป็นแบบอย่างของความเป็นครูที่ดีมาโดยตลอด ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาและความเสียสละของท่านในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประนอม รอดคำดี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ชัมภลลิขิต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สถิติในการทำวิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่า ในการให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งคณาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อันมีค่าอย่างยิ่งแก่ศิษย์

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลโนนสูง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพิมาย หัวหน้าตึกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย พี่ๆน้องๆกลุ่มการพยาบาลทุกท่าน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตึกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงทุกท่าน และพี่ตึกหลังคลอดโรงพยาบาลพิมาย ที่ให้การสนับสนุนด้านเวลาและให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนขอขอบคุณมารดาวัยรุ่นแรกทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนส่วนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย และขอขอบคุณพี่ เพื่อนๆ และน้องๆร่วมรุ่นทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา

ท้ายสุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้ความรัก ความห่วงใยและเป็นกำลังใจอย่างดียิ่งมาโดยตลอด ขอขอบคุณพี่ๆน้องๆ และสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน และ ดร.กฤษวัฒน์ นพสันเทียะ ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือในทุกๆด้านเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	Error! Bookmark not defined.
สารบัญ.....	Error! Bookmark not defined.
สารบัญตาราง.....	Error! Bookmark not defined.
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	Error! Bookmark not defined.
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
แนวเหตุผลและสมมติฐาน.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. เอกสารและงานวิจัยที่	
เกี่ยวข้อง.....	Error! Bookmark not defined.
ทารกแรกเกิด.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับมารดาวัยรุ่น.....	13
บทบาทของมารดาวัยรุ่น.....	21
บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน.....	26
บทบาทของพยาบาลในการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่น.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	37
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	55

	หน้า
สรุปผลการวิจัย.....	55
อภิปรายผลการวิจัย.....	58
ข้อเสนอแนะ.....	59
รายการอ้างอิง.....	62
ภาคผนวก.....	69
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	71
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	72
ภาคผนวก ค สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	91
ภาคผนวก ง ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
ภาคผนวก จ หนังสืออนุมัติจริยธรรมในมนุษย์และสัตว์ทดลอง.....	103
ข้อมูลสำหรับประชากรตัวอย่างหรือผู้เข้าร่วมการวิจัย.....	105
ใบอนุญาตของประชากรหรือผู้เข้าร่วมวิจัย.....	108
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	113

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. เปรียบเทียบจำนวน และร้อยละของข้อมูลมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ครอบครัว.....	51
2. เปรียบเทียบจำนวน และร้อยละของข้อมูลมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามสถานภาพสมรส ผู้ช่วยในการเลี้ยงดูทารก และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก.....	52
3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมครั้งที่ 1.....	53
4. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมครั้งที่ 2.....	54
5. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรายข้อ และระดับของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	93
6. คะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังการทดลองในกลุ่มทดลอง.....	96
7. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรายด้าน และระดับของการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง.....	98
8. แสดงพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำแนกตามการจับคู่ของกลุ่มตัวอย่างในด้านการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารกและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก.....	103

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	36
2. กระบวนการดำเนินการทดลอง.....	49

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากอุบัติการณ์การคลอดบุตรของวัยรุ่นทั่วโลกที่มีอายุ 15-19 ปี มีค่าเฉลี่ย 65 ราย ต่อหญิงวัยเดียวกัน 1,000 ราย ประเทศไทยพบว่าอัตราการคลอดบุตรของมารดาวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี อยู่ที่ 70 รายต่อหญิงวัยเดียวกัน 1,000 ราย ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของระดับภูมิภาคเอเชียอยู่ที่ 56 ราย ต่อหญิงวัยเดียวกัน 1,000 ราย (WHO, 2552) โดยพบอัตราการตั้งครรภ์ของหญิงไทยอายุ 15-19 ปี ต่อประชากร 1000 คน ในปี พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2552 เป็น 54.9, 54.6, 55.5, 55.1 และ 56.2 ตามลำดับ (ศูนย์ข้อมูลกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552) จะเห็นได้ว่าสถิติการเกิดทารกในมารดาวัยรุ่นไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และผลกระทบที่เกิดกับทารกจากมารดาวัยรุ่น มักพบปัญหาทางด้านการเจ็บป่วยทางกาย สติปัญญา ปัญหาด้านพฤติกรรม ((Zabin & Kiragu, 1998; Furstenberg, 1986) และมีปัญหาทางด้านพัฒนาการ พบว่าร้อยละ 8.54 มีความพร่องในเรื่องภาษาร้อยละ 9.8 มีปัญหาเรื่องการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และพัฒนาการเข้าทุกด้านร้อยละ 2.24 (ระพีพิชญ์ กาญจนาคม, 2549) นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่คลอดจากมารดาอายุน้อยกว่า 20 ปี มีปัญหาพัฒนาการด้านภาษาร้อยละ 8.14 (ประทุม ยนต์เจริญล้ำ, 2552) และจากการที่มารดาวัยรุ่นปฏิบัติไม่ถูกต้อง ขาดการเอาใจใส่ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตร ส่งผลให้บุตรของมารดาวัยรุ่น มักจะพัฒนาการตามวัยล่าช้า (Pillitteri, 2003) ถูกทอดทิ้ง และถูกทารุณกรรมสูงถึงร้อยละ 12.8 และมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และสติปัญญาช้ากว่าบุตรที่เกิดจากมารดาผู้ใหญ่ถึง 1.67 เท่า (Stier et al., 1993 อ้างถึงใน สุทธิ หนองอาลี, 2547 และถ้าทารกไม่ได้รับความรัก หรือการเอาใจใส่ จะส่งผลในอนาคตเป็นเด็กมีปัญหาทางอารมณ์และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสาเหตุที่ทำให้มารดาวัยรุ่น มีการตอบสนองที่ไม่ตรงกับความต้องการของทารก เนื่องจากขาดความพร้อมด้านวุฒิภาวะทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีข้อจำกัดความรู้ในบทบาทการเป็นมารดาและทักษะในการเลี้ยงดูบุตร (Burke & Liston, 1994; Herrmann et al., 1998) ซึ่งทำให้ขาดความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดา ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกที่ไม่เหมาะสม (ศิริภรณ์ จันทร์วัฒนภรณ์, 2544; Lugin et al., 2001; Norr & Roberts, 1991) ซึ่งพบว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่ได้รับคำแนะนำในการดูแลทารก จะมีพฤติกรรมในการตอบสนองต่อทารกน้อย เช่น มีการพูดคุยหรือหยอกล้อกับทารกน้อย ไม่ค่อยซักถามเกี่ยวกับอาการผิดปกติของทารก การตอบสนองต่อความต้องการของบุตรช้า และให้การดูแลทารกไม่ถูกต้องในขณะให้นมบุตร (สุพัตรา การุญญเวทย์, 2543) และจากการศึกษาพฤติกรรมมารดาวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี พบว่ามารดาที่มีการอุ้มหรือจัดท่าทารกขณะให้นมได้เหมาะสมเพียงร้อยละ 36 มีความไวและตอบสนองต่อสัญญาณไม่สุขสบายหรือต้องการพักของทารกร้อยละ 43 และส่งเสริมให้ทารกได้รับประทานอาหารอย่างต่อเนื่องร้อยละ 26.7 (ไพลิน นัดสันเทียะ, 2547) จากสถานการณ์ดังกล่าวเมื่อมารดาวัยรุ่นต้องมารับบทบาทในการดูแลทารกแรกเกิด โดยขาดความพร้อมทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจ ประสบการณ์ ความมั่นใจในตนเอง และความรู้ในการดูแลบุตร ต้องมารับบทบาทการเป็น

มารดา ก่อนวัยอันควรทั้งบทบาทการเป็นวัยรุ่นและการเป็นมารดา ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นเกิดความซับซ้อนใจ เกิดการปฏิบัติตัวที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้การปรับตัวในบทบาทการเป็นมารดาลดลง (Lowdermilk & Perry, 2004) และรู้สึกขัดแย้งในบทบาทการเป็นมารดาและวัยรุ่น ทำให้มารดาไม่ประสบความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดา

มารดาวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาในบทบาทใหม่ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เนื่องจากมารดาวัยรุ่นยังไม่สามารถปรับตัวในบทบาทมารดาได้ทันที จึงเกิดความขัดแย้งกับการดำเนินชีวิตในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและจิตใจ (สุคนธ์ ไช้แก้ว, 2547) เกิดความเครียดภายในครอบครัว ประกอบกับขาดโอกาสทางการศึกษา และต้องแยกจากกลุ่มเพื่อน ไม่มีความพร้อมด้านวุฒิภาวะและทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีอาชีพที่มั่นคง ทำให้เกิดภาวะพึ่งพาผู้อื่น มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของตนเองมากกว่าทารก ขาดทักษะในการเผชิญความเครียดที่เกิดขึ้น มีข้อจำกัดด้านความรู้ในการดูแลทารก มีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีความพร้อมในการดูแลบุตร ทำให้ไม่สามารถเข้าใจพฤติกรรม และอาการแสดงออกมาของทารก ของมารดาวัยรุ่นจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้อง สามารถส่งผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโตและพัฒนาการในขวบปีแรกได้ รวมถึงมีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นๆของทารกด้วย (Karl, 1999; Dickason et al., 1998)

การดำรงบทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่น เป็นกระบวนการที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่ต้องมารับบทบาทใหม่ในระยะหลังคลอด เป็นวิกฤติในชีวิตที่ต้องเผชิญกับความท้าทาย ความเครียด เมื่อมารดาวัยรุ่นต้องมารับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร ขาดความพร้อมทางด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ทำให้ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม ไม่มีการวางแผนการเลี้ยงดูทารกและไม่เข้าใจถึงการแสดงพฤติกรรมของทารก ขาดความอดทน และบางครั้งเกิดความรู้สึกต่อต้านบุตร โกรธตนเองที่บกพร่องในหน้าที่และสับสนในบทบาทการเป็นมารดา เมื่อมารดาวัยรุ่นขาดความพร้อมในการดำรงบทบาทมารดา พบว่ามารดาวัยรุ่นมีปฏิริยาตอบสนองต่อทารกน้อยลง (Jones, 1980 ; Green & Kreuter, 1991) ทำให้มีพฤติกรรมในการดูแลทารกไม่เหมาะสม มารดาจึงต้องใช้ศักยภาพ และความสามารถระดับสูงในการปรับตัวทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และต้องเรียนรู้บทบาทที่ถูกต้องและเพียงพอในการปฏิบัติบทบาทมารดาที่เป็นจริง โดยต้องอาศัยองค์ประกอบของความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาตามแนวคิดของ Mercer (1986) คือ 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร แสดงความผูกพัน มีพฤติกรรมการยอมรับบุตร การเอาใจใส่และมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร โดยการมอง สบตา และสัมผัสทารก 2) ความมั่นใจในทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก ประกอบด้วยทักษะในการปฏิบัติ เช่น การอาบน้ำ การให้นม การอุ้ม เป็นต้น และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา มารดาที่มีความภูมิใจที่ได้กระทำบทบาทมารดา เมื่อมารดาประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา จะส่งผลต่อการเลี้ยงดูทารก ทำให้ทารกมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และภาวะสุขภาพที่ดีด้วย ตลอดจนมีการแสดงออกของอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสม หากมารดาไม่สามารถสร้างความรู้สึกที่ดีต่อบทบาทมารดาใหม่ได้ หรือมีการปรับตัวได้ไม่ดี จะเกิดความคับข้องใจ และมีภาวะเครียดต่อบทบาทมารดา (Koniak-Griffin, 1993)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า การส่งเสริมบทบาทในการเป็นมารดานั้น ได้มีการจัดกิจกรรมการพยาบาลในรูปแบบของการให้คำแนะนำในรูปแบบเดิมเป็นส่วนใหญ่ เช่น วันเพ็ญ พุ่มเกต (2551) ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนโดยการสอนแนะ ต่อพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดของมารดาวันรุ่นครรภ์แรก อายุ 14-19 ปี ที่เข้ารับการรักษที่โรงพยาบาล และนัดติดตามประเมินผลภายหลังจำหน่าย 4 สัปดาห์หลังคลอด ซึ่งพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดหลังการทดลองของมารดาวันรุ่นครรภ์แรก กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการงานวิจัยของสุทธิ หนูงาลี (2547) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตน ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวันรุ่นครรภ์แรกหลังคลอด โดยติดตามเยี่ยมบ้าน 7-10 วันหลังคลอด และนัดมาติดตามประเมินผล 6 สัปดาห์หลังคลอด โดยพบว่าพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวันรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตน ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปรกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการพยาบาลมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้เหมาะกับยุคสมัย สถานการณ์ และเหมาะกับวัยของมารดาหลังคลอด ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการกิจกรรมการพยาบาลในรูปแบบเดิมให้มีความทันสมัยและส่งเสริมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

จากประสบการณ์พยาบาลของผู้วิจัย ซึ่งปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูง พบว่าในปี พ.ศ. 2554 มีมารดาวันรุ่นครรภ์แรกที่มาคลอดต่อเดือนประมาณร้อยละ 25-30 และยังมีปัญหาดังกล่าว จึงมีความต้องการค้นหารูปแบบกิจกรรมการพยาบาล โดยพัฒนารูปแบบของการให้ความรู้แบบเดิมให้เหมาะกับวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยเฉพาะในรูปแบบของการให้ความรู้เพื่อการศึกษาหรือข้อมูลต่างๆในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ ซึ่งพบว่าวัยรุ่นมีการเปิดรับและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำรงชีวิตประจำวัน และกลุ่มเยาวชนใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้มากถึงร้อยละ 87.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) ประกอบกับภาระงานของพยาบาลในช่วงที่มีผู้รับบริการมาคลอดพร้อมกันหลายคนในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาเฉลี่ยต่อวันประมาณร้อยละ 120 จากอัตราภาระงานของพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยในจากเกณฑ์ปกติร้อยละ 90-110 (ข้อมูลจากตึกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูง โดยอ้างอิงเกณฑ์ของสภาการพยาบาล, 2554) ทำให้มารดาวันรุ่นอาจได้รับการดูแลที่ไม่ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการคิดค้นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ ในการจัดกิจกรรมการพยาบาลหลังคลอด โดยบูรณาการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาใช้เสริมสร้างบทบาทการเป็นมารดา เพื่อเป็นสื่อดึงดูดความสนใจของมารดาวันรุ่นครรภ์แรกเกิด ในการส่งเสริมบทบาทการดูแลทารก ตลอดจนสามารถนำไปทบทวนซ้ำหลังจากจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล โดยการเตรียมพร้อมในการปฏิบัติบทบาทมารดาของมารดาวันรุ่น ตั้งแต่ในช่วงหลังคลอดขณะอยู่โรงพยาบาล ซึ่งทารกในช่วงหลังคลอดที่อยู่โรงพยาบาลต้องการการพึ่งพาจากผู้ดูแล และเป็นระยะของการพัฒนาระบบประสาทส่วนกลางหรือสมอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของทารก โดยการดูแลเอาใจใส่ ให้ความรัก และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมารดาและทารก (Blackburn, 1998) ซึ่งเป็นสิ่งที่มารดามารดาวันรุ่นต้องปรับตัวเพื่อให้เกิดการยอมรับบทบาทใหม่ที่เกิดขึ้น อันจะยังประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุตร เสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตร และเกิดความพึงพอใจในบทบาทการเป็น

มารดา (Mercer, 1985; มนต์ตรา พันธุ์พัก, 2551) ทำให้มารดาวัยรุ่นแรกเกิดมีความมั่นใจและสามารถเลี้ยงดูบุตรได้ถูกต้อง (สุทธิ หน่งอาหลี, 2547; วันเพ็ญ พุ่มเกตุ, 2551)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

คำถามการวิจัย

พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ต่างจากกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติหรือไม่ อย่างไร

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

วัยรุ่นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทวัยรุ่นมาเป็นมารดา ซึ่งเป็นบทบาทใหม่ที่ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของบทบาทที่วิกฤติในชีวิต มารดาวัยรุ่นต้องเผชิญกับความท้าทาย ย่อมก่อให้เกิดปัญหาทั้งต่อตนเองและทารก เมื่อมารดาวัยรุ่นขาดความพร้อมด้านวุฒิภาวะทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีข้อจำกัดในความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูบุตร (Burke & Liston, 1994; Herrmann et al., 1998) ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกที่ไม่เหมาะสม (ศิริภรณ์ จันทร์วัฒนภรณ์, 2544; Lujina et al., 2001; Norr & Roberts, 1991) ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพโดยทั่วไป การแสดงความรักและความผูกพันกับทารก โดยทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูจากมารดาวัยรุ่นพบว่า ร้อยละ 8.54 มีปัญหาพัฒนาการด้านภาษาร้อยละ 9.8 มีปัญหาเรื่องการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และพัฒนาการซ้ำทุกด้านร้อยละ 2.24 (ระพีพิชญ์ กาญจนาคม, 2549; ประทุม ยนต์เจริญล้ำ, 2552) พฤติกรรมการดูแลทารกของมารดา จึงขึ้นกับการนำศักยภาพในการเรียนรู้บทบาทมารดาได้อย่างเหมาะสม และสามารถให้การดูแลทารกในบทบาทของมารดาได้ถูกต้อง (อัญชลี รุ่งฉาย, 2553)

บทบาทการเป็นมารดาพัฒนาได้โดยใช้ความรักความผูกพันระหว่างมารดาและทารก รวมถึงความสามารถและความมั่นใจของมารดาในการดูแลทารก ซึ่งแสดงถึงการประสบความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดา Mercer (1986) ได้ให้แนวคิดที่แสดงองค์ประกอบของความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดประกอบด้วย 3 ประการคือ 1) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร โดยมารดาแสดงพฤติกรรมการยอมรับบุตร การเอาใจใส่และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร พูดคุย สบตา กับทารก 2) ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก เป็นการนำทักษะมาใช้ในการกระทำพฤติกรรมของมารดา ทักษะการปฏิบัติ เช่น การให้นม การอาบน้ำ การอุ้ม เป็นต้น และทักษะทางปัญญา คือ ความสามารถในการแปลพฤติกรรมที่แสดงออกมามีความหมายอย่างไร และสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของทารกนั้นได้ (Bobak & Jensen, 1993) และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทมารดา มารดาวัยรุ่นมีความสุข มีความภูมิใจที่ได้กระทำบทบาทมารดา (Koniak-Griffin, 1993)

ดังนั้นหากมารดาวัยรุ่นได้รับการส่งเสริม โดยผ่านกระบวนการส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร และมีความพร้อมในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกได้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลทารกที่ถูกต้องและครอบคลุมความต้องการของทารก ซึ่ง Lally (2003) ได้ให้แนวคิดการเลี้ยงดูทารกที่ประกอบด้วยพฤติกรรมการเลี้ยงดู 6 ด้านคือ 1) การดูแลให้อาหาร 2) การสัมผัสให้ความรัก 3) ดูแลเรื่องการนอนหลับ 4) ความสะอาดร่างกายทารก 5) ดูแลเรื่องความปลอดภัย และ 6) การส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส ซึ่งพบว่าถ้ามารดาวัยรุ่นสามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดาได้ดีขึ้น ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นดูแลทารกได้ดียิ่งขึ้น (อัญชลี รุ่งฉาย, 2553)

สภาวะปัจจุบันพบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของวัยรุ่น โดยเฉพาะการให้ความรู้เพื่อการศึกษาหรือข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) การจัดกิจกรรมการพยาบาลโดยบูรณาการร่วมกับการให้ความรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) แบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) ตามแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอน 9 ขั้นตอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) คือ การสร้างความสนใจ บอกวัตถุประสงค์ กระตุ้นผู้เรียน การเสนอเนื้อหาใหม่ ให้แนวทางการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง ให้ข้อมูลย้อนกลับ การประเมินผล และการส่งเสริมความจำ ซึ่งการวิจัยของ Nanthakasikorn (2008) พบว่าสื่อการสอนโดยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สามารถส่งผลดีต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกของมารดาวัยรุ่น โดยทำให้มารดาวัยรุ่นมีความรู้และมีพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ถูกต้องเพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ใช้รูปแบบสองกลุ่มวัดหลังการทดลอง (the posttest only control group design) เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ต่อพฤติกรรมการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก อายุ 15-19 ปี ที่คลอดปกติในโรงพยาบาลชุมชน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ตัวแปรต้น คือ การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิด หมายถึง การปฏิบัติของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในการดูแลทารกแรกเกิดหลังคลอด ประเมินโดยแบบสอบถามพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นที่สร้างตามแนวคิดการเลี้ยงดูทารกของ Lally (2003) ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ

1) การดูแลให้อาหาร หมายถึง การสังเกตความต้องการของทารกแรกเกิด เมื่อทารกแสดงพฤติกรรมความหิว โดยการแสดงท่าทางดูดปากหรือหันหน้าด้านมมารดา มารดาควรตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้อง โดยการให้นมในท่าที่ถูกวิธี อุ้มพาดบ่าหลังดูดนม และขณะให้นมมีการพูดคุย มองสบตากับทารก เพื่อเป็นการส่งเสริมความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก

2) การสัมผัสให้ความรัก หมายถึง การสัมผัสลูบไล้ตามผิวกายของทารกอย่างนุ่มนวล โอบกอดให้ความรัก หรือการใช้นิ้วมือสัมผัสเบาๆที่นิ้วมือของทารกด้วยความตั้งใจ ทั้งในขณะปฏิบัติกิจกรรมกับทารก

3) การดูแลความสะอาดร่างกายทารก หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมกับทารกเพื่อชำระล้างร่างกายทารก โดยการอาบน้ำ เช็ดตา เช็ดสะดือทารก และการทำความสะอาดอวัยวะเพศของทารกหลังเปียกและทุกครั้งด้วยความนุ่มนวล

4) การดูแลเรื่องการนอนหลับ หมายถึง การดูแลทารกในขณะที่นอนหลับ โดยการจัดการจัดท่านอนให้อยู่ในท่าที่สุขสบาย เช่น นอนหงายสลับกับนอนตะแคง หรือนอนคว่ำตะแคงศีรษะไปด้านใดด้านหนึ่ง ขณะทารกนอนควรร้องเพลงกล่อมเบาๆ และเมื่อทารกหลับไม่ควรพูดคุยหรือส่งเสียงดัง และจัดสถานที่นอนไม่ให้มีลมพัดผ่านลูกตัวทารกมากเกินไป

5) การดูแลเรื่องความปลอดภัย หมายถึง ความต้องการความปลอดภัยของทารกทั้งในด้านร่างกาย เช่น การล้างมือก่อนสัมผัสตัวทารก การเลือกเสื้อผ้า การป้องกันยุงหรือแมลงมากัดทารก เป็นต้น และการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดกับทารกได้ จึงควรอุ้มทารกให้ถูกท่าและถูกวิธี

6) การส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส หมายถึง การพูดคุยกับทารกด้วยน้ำเสียงเบาๆและนุ่มนวล หรือพูดคุยด้วยน้ำระดับเสียงสูง ต่ำต่างกัน เวลาหยอกล้อกับทารก เพื่อเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านการได้ยิน การอุ้มประสานสายตากับทารก โดยการเคลื่อนไหวไปมา เป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านการมองเห็น และการสัมผัสเบาๆตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าขณะที่ทารกตื่นเต็มที่ เป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านการสัมผัส

การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

หมายถึง กิจกรรมการพยาบาลที่จัดกระทำให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดอย่างมีแบบแผน เพื่อส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ตามแนวคิดการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ของ Mercer (1986) ร่วมกับการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์แบบผู้ช่วยสอน (tutorials instruction) ที่สร้างตามแนวคิดโมเดลการออกแบบการการสอนบทเรียนคอมพิวเตอร์ 9 ขั้นตอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) คือ 1) การสร้างความสนใจ 2) บอกวัตถุประสงค์ 3) กระตุ้นผู้เรียนให้ระลึกถึงความรู้เดิม 4) การเสนอเนื้อหาใหม่ 5) ให้แนวทางการเรียนรู้ 6) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง 7) ให้ข้อมูลย้อนกลับ 8) การประเมินผลหลังได้รับบทเรียน และ 9) การส่งเสริมความจำและการนำไปใช้ ที่ใช้เป็นสื่อประสมแสดงภาพ วีดิทัศน์ โดยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ครั้งที่ 1 การส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ภายใน 24 ชม. แรกหลังคลอด

กิจกรรมที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ และเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับมารดาวัยรุ่น

ครั้งแรก ด้วยการพูดคุยที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นกันเอง การให้เกียรติ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความรู้สึกผ่อนคลาย และการเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ซึ่งเนื้อหาของบทเรียน ครอบคลุมเรื่อง การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างมารดาและทารก วิธีการดูแลทารกแรกเกิด และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ผ่านการชี้ชวนให้มารดาเรียนรู้ถึงสื่อสัญญาณ การตอบสนองที่ดีของทารกในการให้นม การนอน ตลอดจนการพูดให้เห็นถึงคุณค่าในบทบาทการเป็น มารดาด้วยรุ่นครั้งแรก

กิจกรรมที่ 2 การเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ประกอบด้วยกิจกรรมพยาบาล ดังนี้

- สอนสาธิตวิธีการดูแลทารกแรกเกิด โดยมารดาสังเกตจากตัวแบบจริง ที่ใช้ทารกแรกเกิด เป็นสื่อ และ การฝึกทักษะของมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด ที่ครอบคลุมการทำสะอาดร่างกายทารก อาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่าย เช็ดตาและสะดือทารก และการกระตุ้นประสาทสัมผัสได้แก่ การพูดด้วยเสียงที่นุ่มนวล มองสบตา การสัมผัสทารกและลูบไล้อย่างแผ่วเบา โดยเริ่มจากศีรษะ ใบหน้า ลำตัว แขนขาทั้งสองข้างของทารก รวมทั้งการอุ้มทารกที่ถูกท่าและถูกวิธีโดยการใช้สื่อเป็นตุ๊กตาทารก มาประกอบการสาธิตร่วม

- การฝึกทักษะในการดูแลทารก เช่นในเรื่องการดูแลความสะอาดร่างกายทารก การ อาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อม เช็ดตาและสะดือ การทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์หลังขับถ่าย การอุ้มทารก และการกระตุ้นประสาทสัมผัสโดยการสัมผัส รวมถึงการให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือมารดาด้วยรุ่น ในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

ครั้งที่ 2 การประเมินและทบทวนความเข้าใจมารดาด้วยรุ่นครั้งแรกในวันที่ 2 หลังคลอด เกี่ยวกับการดูแลทารกแรกเกิดจากการประสบการณ์การดูแลทารกในช่วง 1 วันหลังคลอด โดยใช้สื่อ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและทบทวนทักษะในประเด็นที่สงสัยหรือพบปัญหา ก่อนจำหน่าย และ นำสื่อบทเรียนกลับไปทบทวนที่บ้าน

ครั้งที่ 3 การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาด้วยรุ่นครั้งแรกที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมบ้าน หลังจำหน่าย 1 สัปดาห์ เพื่อประเมินปัญหาการดูแลทารกที่บ้าน ให้คำแนะนำตามปัญหาที่พบ และ ลองปฏิบัติในกิจกรรมที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ตลอดจนการให้กำลังใจมารดาด้วยรุ่นครั้งแรกในการ ปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เพื่อให้มารดาเกิดความมั่นใจในบทบาท พึ่งพอใจในบทบาท และสามารถดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

การพยาบาลตามปกติ หมายถึง กิจกรรมการพยาบาลมารดาทุุกวัยหลังคลอด ประกอบด้วยกิจกรรมการพยาบาลที่ปฏิบัติเป็นประจำในตึกหลังคลอดของโรงพยาบาลชุมชน กระทรวงสาธารณสุข จากพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของมารดาหลัง คลอด และการดูแลทารกแรกเกิดในมารดาคลอดปกติทุุกวัย เช่น การให้นมมารดา การดูแลให้ได้รับ วัคซีน และการสังเกตอาการผิดปกติในระยะหลังคลอดทั้งมารดาและทารก รวมทั้งการสอนสาธิต อาบน้ำทารก โดยให้คำแนะนำเป็นรายกลุ่ม 1 ครั้งในวันที่ 2 หลังคลอด และเป็นรายบุคคลหาก มารดาหลังคลอดเกิดปัญหาและมีข้อสงสัยขณะอยู่โรงพยาบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางจัดกิจกรรมการพยาบาล เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีพฤติกรรมในการดูแลบุตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
2. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก รวมทั้งข้อเสนอแนะไปใช้ในการทำวิจัยประเด็นอื่นๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ใช้รูปแบบสองกลุ่มวัดหลังการทดลอง (The posttest only control group design) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปรวบรวมเนื้อหาสาระ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย นำเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. ทารกแรกเกิด
  - 1.1 ความหมาย และลักษณะทารกแรกเกิด
  - 1.2 พัฒนาการทารกแรกเกิด
2. แนวคิดเกี่ยวกับมารดาวัยรุ่น
  - 2.1 ความหมายของวัยรุ่น
  - 2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น
  - 2.3 ผลกระทบของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด
  - 2.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด
3. พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่น
4. บทบาทของมารดาวัยรุ่น
  - 4.1 ความหมายการดำรงบทบาทการเป็นมารดา
  - 4.2 แนวคิดการดำรงบทบาทมารดา
  - 4.3 บทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่น
  - 4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา
  - 4.5 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา
5. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
6. บทบาทของพยาบาลในการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่น
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการเป็นมารดา
  - 7.2 งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกในมารดาวัยรุ่น
  - 7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก

1. ทารกแรกเกิด

1.1 ความหมายทารกแรกเกิด

วัยทารกแรกเกิด เป็นวัยเริ่มแรกของชีวิต เป็นวัยที่มีการเรียนรู้สภาพแวดล้อมใหม่ๆ รอบๆตัว พร้อมกับมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างรวดเร็ว นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ได้แสดงทัศนะว่าวัยทารกเป็นระยะสำคัญในการวางรากฐานพัฒนาการด้านต่างๆ และเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์มีพัฒนาการด้านการเจริญเติบโต และเรียนรู้มากที่สุด เมื่อเทียบกับวัยอื่นๆในช่วงยาวของชีวิตทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

ทารกแรกเกิด หมายถึง ทารกที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 28 วัน (วิไลพรรณ สวัสดิ์พาณิชย์ และตติรัตน์ สุวรรณสุจริต, 2548) เป็นระยะที่สำคัญอย่างมาก เพราะทารกต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ การดูแลทารกแรกเกิดจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดเพราะ ทารกต้องปรับสภาพสมดุต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมากและทันที ที่คลอดจากมารดา ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนได้เนื่องจากพัฒนาการของอวัยวะต่างๆยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถสื่อความรู้สึกและความต้องการของตนเองได้ชัดเจน จะสื่อสารเพื่อการมีชีวิตอยู่ได้คือ เสียงร้องของทารก (Diane, 1999) มีความต้านทานต่ำต่อสิ่งแวดล้อม และติดเชื้อได้ง่าย

1.2 พัฒนาการของทารกแรกเกิด

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง และหน้าที่การทำงานต่างๆ ในร่างกายอย่างมีทิศทาง มีระเบียบแบบแผน เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพหรือประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ต่างๆของบุคคล ทำให้เพิ่มความสามารถอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว โดยเฉพาะจากบิดามารดา ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมแรกของเด็กที่จะสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กตั้งแต่แรกเกิด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และส่งผลที่ดีต่อพัฒนาการ (ธนพร โกมะหะวงค์, 2544) ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ และความสามารถในการปรับตัวในภาวะใหม่ของบุคคลนั้น (มาลี วิทยารัตน์, 2544)

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย ทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะมีน้ำหนักตัวเฉลี่ย 3,000 กรัม ลำตัวยาวประมาณ 45-50 เซนติเมตร ทารกเพศชายจะมีน้ำหนักและลำตัวยาวกว่าเพศหญิง ทารกแรกเกิดน้ำหนักหลังคลอดจะลดลงประมาณไม่เกิน 10% จากน้ำหนักในช่วงแรก หลังจากนั้นสัปดาห์ที่ 2 น้ำหนักจะเพิ่มเท่าน้ำหนักแรกเกิด แรกเกิดศีรษะจะโตกว่าลำตัว เมื่อวัดเส้นรอบศีรษะจะมีค่ามากกว่าเส้นรอบอกทารก ขนาดเส้นรอบวงศีรษะทารกแรกเกิด 35 ± 2 ซม. มีใบหน้ากลม ขากรรไกรเล็ก ท้องโต จุดกึ่งกลางร่างกายอยู่ที่บริเวณสะดือ (วิไลพรรณ สวัสดิ์พาณิชย์ และตติรัตน์ สุวรรณสุจริต, 2548) ผิวหนังอ่อนนุ่ม สีอมชมพู บริเวณหน้าผาก หลังและแขนมีขนอ่อน กระดูก็ยังเป็นกระดูกอ่อน

2. พัฒนาการระบบประสาทส่วนกลาง ทารกแรกเกิดมีการเจริญเติบโตระบบสมองและประสาทยังไม่เต็มที่ สมองของทารกแรกเกิดมีขนาดประมาณ 2/3 ของสมองผู้ใหญ่ และมีน้ำหนักประมาณ 12% ของน้ำหนักตัว ต่อมาเพิ่มเป็น 2 เท่า เมื่ออายุ 1 ปี และเพิ่มเป็น 3 เท่า เมื่ออายุ 5-6 ปี และเจริญเติบโตอย่างช้าๆจนเหมือนผู้ใหญ่ โดยการทำงานของระบบประสาทในทารกจะเป็นแบบ

ปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ซึ่งปฏิกิริยาสะท้อนขั้นพื้นฐานได้แก่ (วิไลพรรณ สวัสดิ์พาณิชย์ และตติรัตน์ สุวรรณสุจริต, 2548)

2.1 Moro reflex เป็นปฏิกิริยาสะท้อน ที่มักเกิดขึ้นเมื่อทารกนอนหงาย มีเสียงดัง หรือเปลี่ยนท่าให้ทารกกะทันหัน ทารกจะแสดงอาการผวา โดยการกางแขนออก กางนิ้วมือ และแอน หลัง ปฏิกิริยาสะท้อนนี้พบได้ใน 2 เดือนแรก และหายไปเมื่ออายุประมาณ 3-4 เดือน

2.2 Tonic reflex เป็นปฏิกิริยาสะท้อนที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก และเกิดขึ้นเองเมื่อทารกนอนอยู่ ลักษณะของปฏิกิริยานี้คือ เมื่อทารกนอนหงายแล้วหันศีรษะไปด้านใดด้านหนึ่ง แขนขาตัวนั้นจะเหยียดออก ส่วนด้านตรงข้ามจะงอเข้า แต่จะเป็นในทำนองระยะสั้นๆ ปฏิกิริยานี้จะพบในช่วง 2-3 เดือน

2.3 Palma grasping reflex ปฏิกิริยาสะท้อนนี้ทำโดยการสอดสิ่งของ หรือนิ้วมือเข้าไปในอุ้งมือทารก ทารกจะกำสิ่งนั้นไว้ชั่วขณะ ปฏิกิริยาสะท้อนนี้พบใน 2-3 เดือนแรก

2.4 Sucking reflex เมื่อมีการกระตุ้นที่ริมฝีปากและคอของทารก ทารกจะมีการดูดและกลืนตอบสนอง ปฏิกิริยาสะท้อนนี้จะเกิดขึ้นตั้งแต่อายุแรกเกิดจนถึงอายุ 4-6 เดือน

2.5 Rooting reflex เป็นการกระตุ้นโดยใช้นิ้วมือ หรือของนิ่มๆ สัมผัสที่แก้มของทารกจะหันเข้าหาข้างที่ถูกสัมผัส และอ้าปากเหมือนพยายามดูดนม ปฏิกิริยานี้จะหายไปเองเมื่ออายุ 3-4 เดือน และขณะทารกหลับจะหายไปภายใน 7-8 เดือน

2.6 Plantar reflex ปฏิกิริยาสะท้อนนี้ทำโดยใช้นิ้วชี้ที่ด้านข้างฝ่าเท้าจากสันเท้าขึ้นมาเป็นรูปตัว J) จนถึงใกล้หัวแม่เท้า ถ้าทารกมีการตอบสนองโดยงมุนิ้วเท้าลง เรียกว่า plantar reflex ปฏิกิริยาสะท้อนนี้จะหายไปเมื่อทารกเริ่มเดิน หรืออายุประมาณ 1 ปี

2.7 Gag reflex เป็นปฏิกิริยาสะท้อนแสดงท่าขย้อน เมื่อใส่สายยางหรือลูกสูบยางกระตุ้นบริเวณด้านหลังของคอคอของทารก ปฏิกิริยาสะท้อนนี้เกิดขึ้นหลังคลอดและมีตลอดชีวิต

3. พัฒนาการระบบประสาทสัมผัส

พฤติกรรมที่ทารกแสดงออกมามีความสัมพันธ์กับระดับของสิ่งที่มากระตุ้นทารก และปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นเหล่านั้นดังนี้

3.1 การมองเห็น ระยะแรกเกิดทารกสามารถมองเห็นแต่ยังไม่ชัดเจน ภาพที่เห็นเป็นสีดำ ขาวและเทา มองเห็นได้ระยะที่ห่างจากดวงตา 8 นิ้ว ซึ่งเป็นระยะที่ทารกสามารถมองเห็นใบหน้ามารดา เมื่ออายุแรกเกิด - 1 เดือน สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ในระยะใกล้เพียง 20-25 เซนติเมตร เมื่ออายุ 3-4 เดือน จึงสามารถมองเห็นในระยะที่ไกลออกไปและสามารถรับรู้ความลึกของภาพได้ และเมื่ออายุ 5-6 เดือน ระยะการมองเห็นของทารกใกล้เคียงกับผู้ใหญ่และรับรู้ความลึกของภาพได้ดีขึ้น (Wong et al, 1999)

3.2 การได้ยิน ทารกจะเริ่มได้ยินเสียงเมื่อประมาณ 22-24 สัปดาห์ และสามารถได้ยินเสียงที่มีความถี่สูงได้ดีกว่าผู้ใหญ่ เมื่อได้ยินเสียงทารกจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยจะมีการหายใจไม่สม่ำเสมอ อัตราการเต้นหัวใจเพิ่มขึ้น มีการสะดุ้ง ผวา แต่การได้ยินเสียงของทารกในระยะแรกนั้นอาจยังบอกทิศทางไม่ได้ สามารถรับรู้เสียงดัง 90 เดซิเบล และเสียงที่มีความถี่ต่ำ (20-200 เฮิรตซ์)

จะมีอิทธิพลมากกว่า เนื่องจากการศึกษาพบว่าในครรภ์มารดานั้นค่อนข้างเจ็บ จะทำให้ทารกสงบได้ (Blackburn, 1999)

3.3 การรับรส ความสามารถในการรับรสได้ถูกพัฒนามาตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาเมื่ออายุครรภ์ 20 สัปดาห์ ประสาทสัมผัสทารกอยู่ที่ปลายลิ้น ทารกสามารถแยกรสชาติได้ และยอมรับอาหารเหลวรสหวาน แต่ไม่ยอมรับอาหารที่มีรสเปรี้ยวหรือขม

3.4 การได้กลิ่น ทารกจะได้กลิ่นทันทีที่ดูดเมือกหรือน้ำคร่ำของมารดาออกจากจมูก ทารกแรกเกิดมีความรู้สึกไวต่อการได้กลิ่น และเมื่อทารกแรกเกิดอายุได้ 1 สัปดาห์ จะสามารถจำกลิ่นน้ำนมของมารดาได้

3.5 การสัมผัส ทารกแรกเกิดจะมีความรู้สึกต่อการสัมผัสของร่างกายเป็นอย่างดี และดีที่สุดกว่ากลุ่มประสาทรับรู้ความรู้สึกทั้งหมด โดยเฉพาะที่ปาก มือและส้นเท้าจะมีความรู้สึกไวกว่าส่วนอื่น ทารกสามารถเรียนรู้การสัมผัสจากกิจกรรมต่างๆได้ ไม่ว่าจะเป็นการสัมผัสโดยการโอบกอด ลูบตัว อาบน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการและการเจริญเติบโต ทารกจะเจ็บเมื่อได้ถูกสัมผัสด้วยความนุ่มนวลหรือถูกอุ้มด้วยความอ่อนโยน ส่วนความรู้สึกเจ็บปวดก็จะพบได้ตั้งแต่แรกเกิดเช่นกัน อาการที่ทารกแสดงออกมาคือการร้องไห้

4. พัฒนาการด้านการทรงตัวและการเคลื่อนไหว

ทารกจะมีการเคลื่อนไหวแบบปฏิกิริยาสะท้อน (reflexive response) ซึ่งเกิดจากการควบคุมของแกนสมอง (brain stem) ต่อมาเมื่อเนื้อสมองพัฒนาขึ้น ปฏิกิริยาสะท้อนจะค่อยๆหายไป จะมีปฏิกิริยาสะท้อนซึ่งคงลักษณะการตอบสนองแบบอัตโนมัติต่อไป และชนิดชั่วคราวจะค่อยๆเปลี่ยนเป็นการเคลื่อนไหวแบบควบคุมตนเองได้ ซึ่งจะนำไปตามการสั่งงานของสมอง ทารกอายุ 1-2 สัปดาห์ ยังมีการเคลื่อนไหวแบบปฏิกิริยาสะท้อนกลับ ระยะนี้ทารกขณะนอนคว่ำสามารถยกศีรษะได้ ประมาณ 45 องศา แต่ขณะอุ้มทารกทีในท่านั่งจะยังไม่สามารถชันคอได้และควบคุมศีรษะได้ และเมื่ออายุ 3-4 เดือน การเคลื่อนไหวแบบปฏิกิริยาสะท้อนจะหายไป ทารกจึงสามารถเอื้อมมือไขว่คว้าสิ่งของที่ต้องการหรือสนใจได้ นอกจากนั้นยังพบว่าพัฒนาการด้านการทรงตัวและการเคลื่อนไหวของทารกแรกเกิดมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของร่างกาย พัฒนาการด้านสติปัญญา และด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม

5. พัฒนาการด้านอารมณ์

อารมณ์แรกของทารกที่สังเกตได้ของทารก คือ อารมณ์สงบและอารมณ์ตื่นเต้น ต่อมาจึงแยกเป็นอารมณ์พอใจ และไม่พอใจหรืออารมณ์โกรธ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545) อารมณ์ทั้งสองลักษณะนี้จะเกิดขึ้นสลับกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ หากได้รับการดูแลที่เหมาะสม ได้รับความอบอุ่น และการยอมรับจากผู้ใกล้ชิด ทารกก็จะมีอารมณ์ดี และพัฒนาให้ทารกมีความมั่นคงทางอารมณ์

6. พัฒนาการทางด้านสังคม

พฤติกรรมหรือการแสดงออกของทารกในวัยแรกเกิด คือ การร้องไห้ ส่งเสียงอ้อแอ้ เพื่อบ่งบอกความต้องการของตนเอง จึงเปรียบเสมือนภาษาที่ทารกสร้างขึ้นเพื่อสื่อสารกับมารดา ถ้า

มารดาที่มีการรับรู้และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม สามารถส่งผลต่อการเจริญเติบโตของทารก (สุรรัตน์ ชลันธร, 2545)

7. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

วัยทารกแรกเกิดสามารถรับรู้และมีปฏิกิริยาตอบสนองตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น สามารถแยกลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันได้ ปฏิกิริยาเหล่านี้จะเกิดเป็นวงจรซ้ำๆ ซึ่งจะช่วยให้ทารกเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว (นิตยา คชภักดี, 2543) อย่างไรก็ตามวัยทารกเป็นวัยแห่งการพึ่งพาผู้อื่นโดยสิ้นเชิง ไม่สามารถช่วยเหลือหรือตอบสนองความต้องการของตนเอง จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลที่เหมาะสมจากผู้เลี้ยงดู ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้สึกรอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย และไว้วางใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลต่อพัฒนาการตามวัยที่เหมาะสมต่อไป

8. พัฒนาการด้านจริยธรรม

เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู ความรัก การเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากมารดา ให้การดูแลด้วยความนุ่มนวล จากสิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตใจมารดา สามารถส่งผลดีต่อบุตร ทำให้บุตรมีพัฒนาการด้านจริยธรรมที่ดีด้วย (พรทิพย์ ศิริบุรณพิพัฒนา, 2549)

2. แนวคิดเกี่ยวกับมารดาวัยรุ่น

2.1 ความหมายของวัยรุ่น

วัยรุ่นตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Adolescence มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Adolescere ซึ่งมีความหมายว่า การเจริญเข้าสู่ภาวะ โดยมีนิยามของวัยรุ่นคือ เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญา เป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัวและพฤติกรรมแบบเด็กไปสู่พฤติกรรมแบบผู้ใหญ่ ตามที่สังคมยอมรับ ภายในกรอบของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม วัยรุ่นจะเจริญเติบโตไปสู่การบรรลุภาวะทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคม (Dusek, 1987; Santrock, 1998) ตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2003) วัยรุ่นหมายถึง บุคคลที่มีช่วงอายุระหว่าง 10-19 ปี ซึ่งเป็นระยะพัฒนาเริ่มต้นระหว่างวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศไปจนกระทั่งการมีภาวะทางเพศที่สมบูรณ์ และเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ไปสู่ภาวะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง ขณะที่ Leifer (2005) ได้ให้ความหมายว่า มารดาวัยรุ่น หมายถึง คือบุคคลที่มีอายุระหว่าง 12-20 ปี

2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น

นักจิตวิทยาได้แบ่งช่วงวัยรุ่นเป็น 3 ระยะ คือ วัยรุ่นตอนต้นอายุ 11-14 ปี วัยรุ่นตอนกลางอายุ 15-17 ปี และวัยรุ่นตอนปลายอายุ 18-20 ปี (Neinstein, 2007)

วัยรุ่นตอนต้น อายุ 11-14 ปี (Early adolescence) เป็นช่วงวัยแรกเริ่มและหมกมุ่นกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย มีกระบวนการคิดเป็นนามธรรม การตัดสินใจมีข้อจำกัดและมีความคิดเป็นอิสระ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

วัยรุ่นตอนกลาง อายุ 15-17 ปี (Middle adolescence) เป็นวัยที่มีการพัฒนาด้านความคิดเชิงนามธรรมอย่างต่อเนื่อง ชอบทดลองและมีพฤติกรรมที่ท้าทาย ต้องการความเป็นอิสระ

มากขึ้น มีความสนใจในเพศตรงข้ามและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ครอบครัวยังมีบทบาทน้อย ส่วนใหญ่ จะใช้เวลาอยู่กับเพื่อน วัยรุ่นในวัยนี้จะมีความกังวลเกี่ยวกับบุคลิกภาพของตนเองและพยายามหา ข้อบกพร่อง เพื่อแก้ไขและต้องการการทำตนเองให้ประทับใจผู้อื่น

วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 18-20 ปี (Late adolescence) ภายใต้วัยรุ่นเริ่มมีความคิดหรือ วางแผนงานในอนาคตได้ มีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น สามารถคิดเป็นนามธรรมได้แต่ไม่ทั้งหมด รับผิดชอบในงานและพึ่งพาตนเองได้ มีการเตรียมความพร้อมเรื่องการศึกษาและอาชีพ

พัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้ (เพ็ญพิไล ฤทธาคุณานนท์, 2550; Jersild & Brook, 1978)

1. พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical development) เป็นระยะที่มีการพัฒนาทาง ร่างกายอย่างรวดเร็วและเป็นไปในทางที่ความเจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์ เพื่อทำหน้าที่อย่างเต็มที่ โดย เด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย ซึ่งการเจริญเติบโตมีทั้งการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ภายนอกที่สังเกตเห็นได้ชัด เช่น รูปร่าง หน้าตา ส่วนสูง น้ำหนัก และลักษณะทางเพศ ในด้านการ เจริญเติบโตภายใน ได้แก่ การทำงานของต่อมไร้ท่อต่างๆภายในร่างกายบางชนิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลง ของร่างกายอย่างรวดเร็วและร่างกายที่ไม่ได้สัดส่วน ทำให้วัยรุ่นรู้สึกอ่อนไหวง่ายกับสัดส่วนอวัยวะ ต่างๆของร่างกายโดยเฉพาะลักษณะทางเพศ โดยเฉพาะความเป็นหญิงเริ่มเจริญเต็มที่ในวัยนี้ เพศ หญิงมีทรงอก และเริ่มมีประจำเดือน เสียงแตกของเพศชาย การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ของชาย เป็นต้น

2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional development) มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ ง่าย ความรู้สึกสับสน อ่อนไหว อารมณ์ไม่มั่นคง มีบุคลิกประจำตัวแสดงออกมา และพฤติกรรมที่ แสดงออกมาจะเป็นลักษณะรุนแรงเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้มของอารมณ์ขณะนั้น ซึ่งอารมณ์ที่เกิดกับ วัยรุ่นมีทุกประเภท เช่น อารมณ์ร้อน อารมณ์อิจฉา อารมณ์โกรธ ชอบ เกลียด บางครั้งก็เก็บกด มี ความอยากรู้อยากเห็น เช่น เกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

3. พัฒนาการทางสังคม (Social development) วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์และมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมกลุ่มเพื่อนร่วมวัยมีความสำคัญ มากสำหรับวัยรุ่นช่วงนี้ การเปลี่ยนแปลงทางกายอย่างรวดเร็วเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กรวมกลุ่ม เพราะ สามารถเข้าใจปัญหาของกันและกันได้ดีกว่าคนต่างวัย กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลสำหรับวัยรุ่นช่วงนี้มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทัศนคติ ความสนใจ ค่านิยม และพฤติกรรมต่างๆ นอกจากนี้วัยรุ่นช่วงนี้ต้องการ เลียนแบบและแสวงหาแบบอย่างเพื่อดำเนินชีวิตอย่างผู้ใหญ่

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Intellectual development) วัยรุ่นสามารถเข้าใจใน สิ่งที่มีความซับซ้อนมากขึ้น สมองมีการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ มีความคิดเห็นเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น เริ่มแสวงหาอุดมคติต่างๆ มีความคิดเหตุผลเชิงปรัชญาทางศาสนา เป็นวิถีชีวิตในอุดมคติ

5. พัฒนาการทางจริยธรรม (Ethics development) เด็กเริ่มมีความรู้สึกละอายใจด้านศีลธรรม ซึ่งเกิดจากการนำการกระทำของตนเองไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของสังคมว่าถูกต้องหรือมี คุณธรรมหรือไม่ หากมีพฤติกรรมผิดจากค่านิยมและสังคมนั้น จะรู้สึกละอายใจ เริ่มรู้จักผิดชอบชั่วดี จริยธรรมของวัยรุ่นเกิดขึ้นภายใต้จากขอบเขตกฎเกณฑ์ของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก ซึ่งค่านิยม ทางจริยธรรมของวัยรุ่นจะไม่อยู่คงที่ แต่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงตามขอบเขตของวัยรุ่น ที่สัมพันธ์กับ

บุคคลอื่นๆที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกและพฤติกรรมทางจริยธรรมของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เป็นสาเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆตามมา เช่น อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นต้น มีอารมณ์ไม่มั่นคงและมีการแสดงออกไม่คงที่ ต้องการความเป็นอิสระ แสดงพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นและแสวงหาเอกลักษณ์ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง (อุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์, 2549)

2.3 ผลกระทบของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก จึงทำให้มีโอกาสเกิดปัญหาจากการปรับตัวเองในการเข้าสู่วัยรุ่นแล้วยังต้องปรับตนเองเข้าสู่การเป็นมารดาในระยะหลังคลอด ซึ่งผลกระทบมารดาวัยรุ่นมีดังนี้

2.3.1 ผลกระทบด้านร่างกาย: เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาและสภาวะจิตใจ ส่งผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่อมารดาวัยรุ่น ซึ่งเกิดขึ้นได้ระยะหลังคลอด เช่น ภาวะความดันโลหิตสูงเนื่องจากการตั้งครรภ์ ภาวะโลหิตจาง (Chotigeat & Sawasdiworn, 2009) ภาวะติดเชื้อหลังคลอด และภาวะตกเลือดหลังคลอดได้

2.3.2 ผลกระทบทางด้านจิตใจและอารมณ์ : จากการที่วัยรุ่นต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในชีวิต 2 อย่างในเวลาเดียวกัน คือการเป็นมารดา และการเป็นวัยรุ่น ทำให้พัฒนาการวัยรุ่นถูกขัดขวาง ทำให้พัฒนาการวัยรุ่นหยุดชะงัก ทำให้มารดาต้องรับมือกับบทบาทที่เปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับบทบาทการเป็นมารดา มีความลังเลที่จะยอมรับบุตร เกิดความรู้สึกเสียใจและคิดว่าการทำมีบุตรทำให้ตนเองต้องเจอกับสถานการณ์ที่เลวร้าย (Olds et al., 2000) เกิดความเครียดเพิ่มขึ้นและรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นไม่ประสบความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดา (Koniak Griffin et al., 2002; Cox et al., 2008)

2.3.3 ผลกระทบด้านการศึกษา: ผลจากการต้องมารับบทบาทการเป็นมารดาก่อนวัยอันควร ทำให้วัยรุ่นขาดโอกาสทางการศึกษา ต้องหยุดพักการเรียนหรือลาออกเพื่อมาเลี้ยงดูบุตร และพบว่ามารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย

2.3.4 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ: มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาน้อย มีอาชีพการงานไม่มั่นคง รายได้น้อย ทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวไม่ดี วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงมีฐานะค่อนข้างยากจน ซึ่งการที่ครอบครัวมีรายได้น้อย ย่อมมีข้อจำกัดในการซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกและของใช้ต่างๆ ส่งผลให้มารดามีการตอบสนองต่อความต้องการของบุตรได้น้อยและสร้างสัมพันธภาพได้ไม่ดีเท่ากับมารดาที่มีรายได้มากกว่า

2.3.5 ผลกระทบต่อบุตร : พบว่าทารกที่เกิดจากมารดาวัยรุ่น มีสุขภาพไม่แข็งแรง และมีพัฒนาการล่าช้า มีความผิดปกติเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร โดยเฉพาะผนังหน้าท้องไม่ปิด (Gastroschisis) และเกิดภาวะแทรกซ้อนหรือความพิการภายหลังการรักษาในโรงพยาบาลซึ่งพบในมารดาวัยรุ่นมากกว่ามารดากลุ่มผู้ใหญ่ (Chotigeat & Sawasdiworn, 2009) นอกจากนั้นยังพบว่าทารกที่คลอดจากมารดาวัยรุ่นพบว่าร้อยละ 8.54 มีความพร่องในเรื่องภาษาร้อยละ 9.8 มีปัญหาเรื่องการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และพัฒนาการช้าทุกด้านร้อยละ 2.24 (ระพีพิชญ์ กาญจนาคม, 2549)

เช่นเดียวกับการศึกษาที่พบว่าเด็กที่คลอดจากมารดาอายุน้อยกว่า 20 ปี มีปัญหาพัฒนาการด้านภาษาร้อยละ 8.14 (ประทุม ยนต์เจริญล้ำ, 2552)

จากผลกระทบดังกล่าว ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นแรกมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบทบาทการเป็นมารดาครั้งแรกในระยะหลังคลอดได้ค่อนข้างยากกว่ามารดาในวัยผู้ใหญ่ ทั้งสภาวะด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของมารดาวัยรุ่นแรก ยังไม่พร้อมที่จะต้องมารับผิดชอบกับภาระต่างๆ และไม่มีประสบการณ์ในการดูแลทารก อาจส่งผลให้มารดาวัยรุ่นแรกไม่ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

2.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีข้อจำกัดในความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก การที่วัยรุ่นมารับบทบาทการเป็นมารดา ย่อมส่งผลต่อตนเองและครอบครัว จึงเกิดความขัดแย้งกับการดำเนินชีวิต ในด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจ (สุคนธ์ ไช้แก้ว, 2547) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นคือ

1. อายุ มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารก ซึ่งพบว่าความแตกต่างของอายุมีผลต่อการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมารดาผู้ใหญ่สามารถดูแลทารกในด้านร่างกายได้ดีกว่ามารดาวัยรุ่น (Hoontanee, 2007) และพบว่ามารดาที่มีอายุ 14-19 ปี มีพฤติกรรมการสร้างสัมพันธภาพกับทารกน้อยกว่ามารดาที่มีอายุ 20-24 ปี (Norr & Roberts, 1991) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ควบคุมปัจจัยด้านอายุ ด้วยการศึกษานในกลุ่มมารดาที่มีอายุ 15-19 ปี

2. ประสบการณ์การดูแลทารก มารดาครั้งแรกมีประสบการณ์ไม่เพียงพอและมีโอกาสในการเรียนรู้พฤติกรรมทารกน้อย ทำให้การรับรู้และตอบสนองต่อความต้องการของทารกไม่เหมาะสม

3. การสนับสนุนทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวช่วยให้มารดาวัยรุ่นเกิดความเชื่อมั่นในบทบาทการเป็นมารดา (Mercer & Ferketich, 1995) เป็นแหล่งการสนับสนุนที่มีความสำคัญมากโดยเฉพาะด้านจิตใจ และการสนับสนุนจากสามีถือว่าเป็นแหล่งของการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และยังพบว่าความใกล้ชิดสนิทสนมกับมารดาของมารดาวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดา ของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก (Krongrawa, 2006) เมื่อมารดาได้รับการแบ่งเบาภาระต่างๆจากสามี เป็นผลให้มารดาวัยรุ่นมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีกำลังใจในการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะหลังคลอดได้ สามารถปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาและดำรงบทบาทการเป็นมารดาที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนั้นการสนับสนุนจากครอบครัวอย่างดี ยังส่งผลให้มารดาลดความเครียดและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทมารดาได้ดี (Mercer, 1981; Logsdon et al., 2005)

จากปัจจัยดังกล่าวพบว่าอายุ ประสบการณ์การดูแลทารก และการสนับสนุนทางสังคม คือการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก เช่น สามี แม่ของมารดาวัยรุ่นหรือบุคคลในครอบครัว ส่งผลต่อการเลี้ยงดูทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก

3. พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่น

พฤติกรรมของมารดาวัยรุ่นในการเลี้ยงดูทารก เป็นสิ่งสำคัญซึ่งมารดาวัยรุ่นจะต้องให้การตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของทารกได้อย่างเหมาะสม ซึ่งยังพบมารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรไม่ถูกต้องและเหมาะสม มักพบปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงดูทารก เนื่องจากมารดาวัยรุ่นขาดความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและเศรษฐกิจ และจากการที่วัยรุ่นต้องปรับตัวกับบทบาทการเป็นมารดา เกิดสภาวะอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายของวัยรุ่น มีภาวะเครียด ส่งผลให้มารดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกที่ไม่เหมาะสม (ศิริภรณ์ จันทน์วัฒนภรณ์, 2544; นุจรศ จันทบูรณ์, 2553; Lugina et al., 2001; Norr & Roberts, 1991) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ามารดาวัยรุ่นมีอุปสรรคในการดูแลทารกดังนี้

1. ความไม่พร้อมด้านวุฒิภาวะในด้านต่างๆและพัฒนาการของวัยรุ่น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจและอารมณ์ รวมถึงการแก้ปัญหาและขาดทักษะในการดูแลทารก (Burke & Liston, 1994; Herrmann et al., 1998) จึงทำให้มารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมในการดูแลบุตร ละเลยไม่สนใจ และการรับรู้การตอบสนองที่ไม่ตรงกับความต้องการของทารก ทำให้มารดาที่มีบุตรคนแรกไม่สามารถปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างสมบูรณ์

2. มีข้อจำกัดในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการเป็นมารดาและการเลี้ยงดูทารก เนื่องจากวัยรุ่นเมื่อตั้งครรรค์ต้องถูกหยุดชะงักด้านการศึกษา ต้องออกจากโรงเรียนในระหว่างที่ตั้งครรรค์ (Green & Wilkinson, 2004) จึงพบว่ามารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ทำให้ขาดความรู้ในการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดา ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้อง รวมถึงขาดความรู้ในเรื่องสื่อสัญญาณทารก (Lugina, Chistensson, Massawe, & Lindmark, 2001) ซึ่งพบว่ามารดาวัยรุ่นอุ้มให้นมผสมแก่ทารกโดยให้นอนราบในเปล และบางรายอุ้มทารกดูนมมารดาโดยอุ้มทารกหันหน้าเข้าหอกของมารดามากเกินไปทำให้ทารกไม่สามารถประสานสายตากับมารดาได้ รวมถึงมีการลูบหรือสัมผัสทารก และพูดคุยกับทารกค่อนข้างน้อย (ไพลิน นัดสันเทียะ, 2546) จากพฤติกรรมดังกล่าวมีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการของทารกต่อไปในอนาคต และพบว่าพัฒนาการของทารกที่คลอดจากมารดาวัยรุ่นร้อยละ 8.54 มีความพร้อมในเรื่องภาษา ร้อยละ 9.8 มีปัญหาเรื่องการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และพัฒนาการเข้าทุกด้านร้อยละ 2.24 (ระพีพิชญ์ กาญจนาคม, 2549)

3. ขาดความมั่นใจในความสามารถของตนในการเป็นมารดา การที่วัยรุ่นต้องมารับบทบาทใหม่เพิ่มจากบทบาทเดิม มารดาต้องเผชิญกับบทบาทการเป็นมารดาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงไม่มีประสบการณ์มาก่อน จึงทำให้มารดาเกิดภาวะเครียดในการดูแลบุตรน้อยลง (Meadow-Oliver, 2009) ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่เลือกเลี้ยงลูกด้วยนมผสมแทนนมแม่ เพราะคิดว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องที่ย่างยาก กลัวเจ็บหัวนมและทำให้เต้านมเสียรูปทรง รวมถึงความเชื่อโบราณ ที่ทำให้อ้วนได้ (Wambach & Cole, 1999) และนอกจากนั้นยังพบว่าสาเหตุที่ทำให้มารดาวัยรุ่นต้องให้อาหารเสริมแก่ทารกก่อนวัยอันควร อันเนื่องมาจากภายหลังที่

ทารกดูนอนแล้ว ทารกยังแสดงอาการหิว ร้องกวน ไม่ยอมดูดนมมารดา และเมื่อทารกแสดงอาการดังกล่าว ทำให้มารดาวัยรุ่นรู้สึกเกิดการยุ่งยาก เหนื่อยเพลีย ไม่ได้พักผ่อน จึงตัดสินใจให้นมผสมแก่ทารกทันที (Black et al., 2001; Lavender et al., 2005) จากสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้ทารกขาดโอกาสในการได้รับสารอาหารและภูมิคุ้มกันจากนมมารดาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโต และความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกายทารก ความต้องการสารอาหารที่จำเป็นลดลง ทำให้ได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ และมีการเรียนรู้ด้านโภชนาการล่าช้า (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2546)

4. ความรู้สึกขัดแย้งในบทบาทของวัยรุ่นกับการเป็นมารดา เนื่องจากพัฒนาการของวัยรุ่นถูกขัดขวางหรือเป็นไปอย่างล่าช้าจากการทำหน้าที่เป็นมารดา เมื่อวัยรุ่นเกิดการตั้งครรภ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการตั้งครรภ์โดยไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้วางแผนเตรียมความพร้อมล่วงหน้า (Crosby et al., 2003) จากสภาวะอารมณ์ของวัยรุ่นที่แปรปรวนอยู่แล้วเกิดความเศร้าและความคับข้องใจ เกิดความลังเลที่จะยอมรับทารก ส่งผลให้มารดาไม่สามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างเหมาะสม (วีรภรณ์ ชัยเศรษฐสัมพันธ์, 2551; Olds et al., 2000; Pillitteri, 2003)

ทารกแรกเกิดมีความต้องการการตอบสนองที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นมารดาวัยรุ่นควรให้การดูแลทารกแรกเกิดอย่างครอบคลุม และตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้องและเหมาะสมให้ครอบคลุมในแต่ละด้านดังนี้

แนวคิดความต้องการขั้นพื้นฐานของทารกแรกเกิดมีหลายด้านดังนี้ (พรทิพย์ ศิริบุรณพิพัฒนา, 2549)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย

1.1 ความต้องการด้านอาหาร เพื่อนำไปเสริมสร้างอวัยวะต่างๆของร่างกาย ลักษณะอาการและปริมาณต้องเหมาะสมกับความต้องการของร่างกายทารก ซึ่งอาหารที่มีคุณค่าและมีประโยชน์มากที่สุดสำหรับทารกคือ นมมารดา เพราะมีสารอาหารครบถ้วน มีวิตามินและแร่ธาตุที่จำเป็นต่อความต้องการของทารก มีภูมิคุ้มกันแก่ร่างกายและป้องกันการติดเชื้อโรค และมีสารบำรุงสมอง ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาสมองและระบบประสาท

1.2 ความต้องการพักผ่อน เป็นการรักษาสสมดุลของกระบวนการต่างๆในร่างกาย โดยเฉพาะการพักผ่อนในเวลากลางคืนจะมีฮอร์โมนเรียกว่า growth hormone ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโต ร่างกายซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และควบคุมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ทำให้ทารกมีสุขภาพดี (อดิษฐ์สุดา เฟื่องฟู, 2549; สมจิตร จารูรัตน์ศิริกุล, 2550) ทารกควรนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอทั้งกลางวันและกลางคืนวันละ 18-20 ชั่วโมง ทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะหลับครั้งละประมาณ 2-3 ชั่วโมง แล้วจึงตื่นขึ้นมาดูดนม (ประกายแก้ว ประพศิตถ้อย, 2547) และเมื่อเติบโตขึ้นความต้องการในการนอนจะลดลงไปตามวัย

1.3 ต้องการขับถ่าย การขับถ่ายของทารกมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาหารที่ทารกได้รับ ซึ่งในระยะแรกทารกจะถ่ายออกมาเป็นขี้เทา ซึ่งมีลักษณะเป็นสีเขียวปนดำ เหนียวเล็กน้อย ไม่มีกลิ่น ซึ่งถูกขับออกมาประมาณ 2-3 วันแรก ลักษณะดังกล่าวจะค่อยเปลี่ยนเป็นสีเหลืองภายใน 4-5

วัน ปกติในทารกในช่วงเดือนแรก อาจถ่ายได้ตั้งแต่วันละ 1-8 ครั้ง และปัสสาวะวันหลายสิบครั้ง ฉะนั้นการดูแลเรื่องความสะอาดหลังการขับถ่ายของทารกจึงเป็นสิ่งจำเป็น

1.4 ต้องการความสะอาดร่างกาย เมื่อทารกขับถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะทุกครั้ง มีการเปียกและและไม่สุขสบาย ทารกจะร้องกวน เพื่อต้องการการชำระล้างร่างกายที่เปียกและ ให้สุขสบายยิ่งขึ้น

2. ความต้องการด้านจิตสังคม

ทารกแรกเกิดต้องการความรัก ความเอาใจใส่ การดูแลที่ครอบคลุมและมารดาที่ใกล้ชิดกับทารกโดยผ่านการกอดอุ้ม สัมผัส พูดคุย และสามารถตอบสนองได้ตรงกับความต้องการขั้นพื้นฐานของทารก จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของทารก (สุรียรัตน์ ชลันธร, 2545) และเกิดความผูกพันที่มั่นคง ส่งผลต่อพัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจของทารก (Dickason et al., 1998)

แนวคิดการเลี้ยงดูทารกของ Lally (2003) ซึ่งสามารถส่งผลให้ทารกเจริญเติบโตมีไอคิวเพิ่มขึ้นและเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามมา ดังต่อไปนี้ 1) การดูแลให้อาหาร 2) การสัมผัสให้ความรัก 3) การดูแลความสะอาดร่างกายทารก 4) การดูแลเรื่องการนอนหลับ 5) การดูแลเรื่องความปลอดภัย และ 6) การส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส

1. การดูแลให้ได้รับอาหาร ทารกแรกเกิดเป็นวัยที่ต้องการสารอาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสม นมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับทารก เพื่อใช้ในการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะสมอง และมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ เนื่องจากนมแม่โดยเฉพาะน้ำนมเหลืองจะมีไขมันที่ใช้ในการพัฒนาเซลล์สมอง ซึ่งพบว่าทารกที่กินนมแม่มีระดับสติปัญญาสูงกว่าทารกที่ไม่ได้กินนมแม่ 2-11 จุด และมีสารอาหารครบถ้วน มีภูมิคุ้มกันต้านทาน ป้องกันการติดเชื้อ สะอาด สะดวกและประหยัด (Pilliteri, 1992) ตลอดจนช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการและความมั่นคงทางอารมณ์ของทารก เนื่องจากขณะที่มารดาให้นมทารกนั้นพบว่ามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (สุวลีย์ พยุงกิจสมบัติ และคณะ, 2550) และสร้างความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก (วิไล เลิศธรรมเทวี, 2550)

2. การสัมผัสให้ความรัก การสัมผัสทางกายหรือการอุ้มทารกด้วยความนุ่มนวลและทะนุถนอม ทำให้ทารกจะเกิดความรู้สึกอุ่นใจ และอบอุ่น ระยะแรกเกิดประสาทสัมผัสที่ผิวหนังเป็นประสาทสัมผัสที่พัฒนาดีที่สุดในกลุ่มประสาทสัมผัสทั้งหมด ทารกจะหยุดเคลื่อนไหวทันทีเมื่อได้รับการโอบกอด เป็นการสื่อความหมายของความรักและความเป็นมิตร ยิ่งอุ้มทารกเร็วเท่าไรจะยิ่งเกิดการผูกพันเร็ว จึงกล่าวได้ว่าการสัมผัสระหว่างมารดาและทารกเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต้องส่งเสริมทันทีหลังคลอด ซึ่งพบว่าการนวดหรือสัมผัสทารกบ่อยๆ สามารถส่งผลให้มารดามีความรักใคร่ผูกพันต่อทารกเพิ่มขึ้น และทารกมีพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันต่อมารดาเพิ่มขึ้นเช่นกัน (จรรยา โล่ห์คำ, 2546)

3. การดูแลความสะอาดของร่างกาย การอาบน้ำจะช่วยชำระล้างร่างกายทารก และยังเป็นโอกาสที่จะสังเกตอาการผิดปกติของทารก (ประกายแก้ว ประพฤติถ้อย, 2547) โดยพบว่าการอาบน้ำก่อนให้นมหรืออาบน้ำหลังให้นมไปแล้ว 2-3 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการอาเจียน (พรทิพย์ คำพอ, 2542; Wong et al., 2002) ควรดูแลให้บุตรอาบน้ำและสระผมอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง เวลาที่เหมาะสมในการอาบน้ำควรเป็นเวลาที่ยังอากาศอบอุ่น สถานที่อาบน้ำไม่ควรมีลมโกรก เพราะจะทำให้

หนาวสั้นได้ และเมื่ออาบน้ำเสร็จควรเช็ดตัวให้แห้ง และเช็ดสะดือทารกด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์โดยเช็ดรอบโคนสะดือก่อน แล้วจึงเช็ดที่สายสะดือ เน้นเช็ดให้แห้ง จัดหาเสื้อผ้าเนื้ออ่อนเบา สวมใส่สบาย ไม่รัดแน่น และดูแลไม่ให้ทารกเปียกชื้น หลังซัปดาห์ดูแลทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกของลูก โดยใช้สำลีชุบน้ำเช็ดจากอวัยวะสืบพันธุ์ลงไปถึงบริเวณก้นจนสะอาด และเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ทุกครั้ง และเช็ดให้แห้ง เพื่อให้ทารกไม่ระคายเคืองและหลับได้นาน

4. การดูแลเรื่องการนอนหลับของทารก ปกติทารกแรกเกิดจะนอนทั้งกลางวันและกลางคืนวันละ 18-20 ชั่วโมง ทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะหลับครั้งละประมาณ 2-3 ชั่วโมง แล้วจึงตื่นขึ้นมาดูดนม (ประกายแก้ว ประพศติถ้อย, 2547) ในช่วงที่ทารกนอนไม่ควรส่งเสียงดังหรือรบกวนบุตร เพื่อให้ทารกได้นอนพักผ่อนอย่างเต็มที่ เต็มที่ และจัดให้ทารกนอนในตำแหน่งที่ไม่มีกระแสลมพัดผ่านเย็นเกินไป สำหรับการจัดท่านอนทารกที่เหมาะสมควรเป็นท่านอนหงาย หรือสลับกับท่านอนตะแคง ซึ่งเป็นท่าที่ปลอดภัยหากทารกมีการแหวนหรืออาเจียน หลังมีอนมนาน 30 นาที อาจสลับเป็นท่านอนคว่ำ ตะแคงหน้าไปด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งช่วยทำให้ทารกนอนได้นานยิ่งขึ้น และช่วยพัฒนากล้ามเนื้อในการหันคอและยกคอ อีกทั้งยังทำให้ศีรษะทารกได้รูปสวยงาม แต่มีข้อควรระวังในท่าคว่ำ อาจพบทารกนอนเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ โดยต้องมีคนดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันสิ่งไม่พึงประสงค์ และห้ามนำสิ่งอื่นใดมาวางใกล้ๆ จมูกทารก เช่น หมอน หรือผ้า เป็นต้น และหากหมอนหรือที่นอนที่นุ่มเกินไป อาจทำให้จมูกของทารกจมลงไปใหมอนจนขาดอากาศหายใจ และทำให้ทารกเสียชีวิตได้ และหากไม่จำเป็นควรหลีกเลี่ยงท่านอนคว่ำ เนื่องจากการจัดท่านอนคว่ำให้ทารกควรเป็นช่วงที่กล้ามเนื้อคอแข็งแรง ทารกชันคอและหันศีรษะได้ดี

5. การดูแลด้านความปลอดภัย ทารกแรกเกิดต้องการความปลอดภัยทั้งในด้านร่างกายและการป้องกันอุบัติเหตุ จึงควรยึดหลักง่ายๆ ในการดูแลคือ

5.1 โดยเฉพาะผิวหนังทารกมีความบอบบางและไวต่อการกระตุ้นจากสารเคมีหรือสิ่งแปลกปลอม จึงทำให้เกิดอาการแพ้ได้ง่าย จึงควรดูแลรักษาความสะอาดร่างกายทารก โดยการอาบน้ำและเช็ดดูแลความสะอาดสะดือทารกให้สะอาดและแห้งอยู่เสมอ และความสะอาดของสิ่งของที่ใช้ เสื้อผ้า ควรแยกซักไม่ปะปนกับเสื้อผ้าผู้ใหญ่ และซักด้วยสบู่ดีกว่าผงซักฟอก ล้างน้ำสะอาดหลายๆ ครั้งและนำไปตากแดดให้แห้งสนิท

5.2 การอุ้ม ควรระมัดระวังใช้มือประคองศีรษะ และช่วงคอของบุตรไม่ให้ออกไปงอมา และระวังการสำรอกนม หลังบุตรดูดนมทุกครั้งควรอุ้มพาดบ่าลูบหลังให้เรอเพื่อไล่ลมป้องกันภาวะท้องอืดและสำลักนม

5.3 ดูแลและป้องกันยุงหรือแมลงไม่ให้มากัดบุตร โดยการกางมุ้งให้บุตรหรือให้นอนในที่ที่มีมุ้งลวดปิดสนิท

5.4 ล้างมือก่อนสัมผัสตัวทารก หลีกเลี่ยงการไอ จามหรือผู้ที่มีอาการไข้ และติดเชื้อระบบทางเดินหายใจมาสัมผัสทารก เพื่อป้องกันภาวะติดเชื้อโรคมารูทารก

5.5 ไม่นำทารกไปในสถานที่ชุมชนที่แออัด เช่น ศูนย์การค้า หรือร้านค้าที่แออัด

6. การส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส

การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางการส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งพัฒนาการในระยะสั้นคือ การทำหน้าที่ทางสรีรวิทยา พฤติกรรมการหลับตื่นของทารก ช่วยลดระยะเวลาการเจ็บป่วย ส่วนในระยะยาวจะส่งต่อสภาพจิตใจ อารมณ์และบุคลิกภาพ และช่วงที่เหมาะสมในการกระตุ้นประสาทสัมผัส คือช่วงที่ทารกตื่นถึงตื่นเต็มที่ และควรเป็นเวลาก่อนให้นมประมาณ 1 ชั่วโมง และวิธีการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัสแต่ละด้านมีดังนี้

6.1 การได้ยิน ทารกสามารถได้ยินเสียงตั้งแต่อายุครรภ์ เมื่ออายุครรภ์ประมาณ 5-6 เดือน ทารกจะชอบฟังเสียงคนพูดมากกว่าเสียงอื่นๆ (Blackburn, 1999) เสียงที่ดีที่สุดในการกระตุ้นการได้ยินของทารกคือ เสียงปิตามารดา (Chaze & Ludington-Hoe, 1984) เสียงพูดที่นุ่มนวลจะทำให้ทารกอยู่ในระยะหลับลึกนานขึ้น และเป็นการกระตุ้นการได้ยิน (White-Traute et al., 2002) และเมื่อทารกได้ยินเสียงมารดาจะทำให้ผ่อนคลายและสงบลงได้

6.2 การสัมผัส ทารกมีความรู้สึกด้านการสัมผัสได้ดีกว่าประสาทสัมผัสด้านอื่น มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความเจ็บปวดได้ไวมาก การสัมผัสจะทำให้เกิดรีเฟลกซ์ต่างๆโดยอัตโนมัติ ความรู้สึกจากการสัมผัสจะทำให้ทารกรู้สึกมั่นคง เกิดความรู้สึกพึงพอใจ โดยการสัมผัสทารกและลูบไล้อย่างแผ่วเบา โดยเริ่มจากศีรษะ ใบหน้า ลำตัว แขนขาทั้งสองข้างของทารก ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง การสัมผัสจะทำให้ทารกผ่อนคลายและมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น (สุริรัตน์ ชลันธร, 2546; Rice, 1977) นอกจากนี้ยังพบว่าความรู้สึกใคร่ผูกพันของมารดามีความสัมพันธ์กับเวลาในการอุ้มทารกครั้งแรก ยิ่งอุ้มเร็วยิ่งทำให้มีความรู้สึกใคร่ผูกพันเร็ว

6.3 การกระตุ้นการมองเห็น ทารกสามารถมองเห็นได้ตั้งแต่แรกเกิด ทารกสามารถเห็นได้ชัดที่สุดเมื่อสิ่งของอยู่ห่างจากใบหน้าในระยะ 8-12 นิ้ว การมองสบตาทารกขณะให้การพยาบาล ซึ่งอยู่ในระยะห่างที่พอเหมาะกับลานสายตาของทารกคือ 8-12 นิ้ว ตรงกลางหน้าผาก เป็นการกระตุ้นการมองเห็นที่ดีที่สุด

การกระตุ้นประสาทสัมผัสนั้น สามารถส่งเสริมพัฒนาการและการเจริญเติบโตของทารกได้ นอกจากนี้ยังสร้างความผูกพันระหว่างมารดาและทารก โดยการกระตุ้นในแต่ละอย่างนั้น ควรเลือกเวลาที่เหมาะสมที่จะกระตุ้นทารก โดยใช้ช่วงระยะที่ทารกตื่นหรือหลับ เพื่อจะให้ได้ผลดี ต้องเลือกกระตุ้นให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมทารกด้วย เช่น ขณะที่ทารกง่วงควรใช้การกระตุ้นการได้ยิน โดยเปิดเพลงเบาๆ เมื่อทารกตื่นควรกระตุ้นการมองเห็นให้กับทารก การให้นมมารดาบ่อยๆและการพูดกับทารก รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมให้ทารกได้นอนในที่ที่มีแสงสว่างพอดี แสงไม่จ้าเกินไป และหลีกเลี่ยงการส่งเสียงดังขณะทารกหลับ ซึ่งถือว่าการส่งเสริมพัฒนาการทารกให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเลี้ยงดูทารกของ Lally (2003) มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการพยาบาลให้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก เนื่องจากมีความครอบคลุมการดูแลทารกในแต่ละด้านอย่างชัดเจน สามารถส่งผลให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้เรียนรู้และตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. แนวคิดทฤษฎีการดำรงบทบาทมารดา

4.1 ความหมายการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

บทบาทการเป็นมารดา หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร และตอบสนองต่อความต้องการของบุตรได้อย่างเหมาะสมตามสภาวะของบุคคลในแต่ละขณะ (Mercer, 1985) โดยพฤติกรรมที่มารดาแสดงออกในรูปของการกระทำ หรือการแสดงความรู้สึกในการดูแลบุตร ประกอบด้วย การมีสัมพันธภาพกับบุตรและการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตร นอกจากนี้การแสดงบทบาทการเป็นมารดา ยังเป็นกระบวนการที่ประกอบกันระหว่างสติปัญญา ความรู้คิดและความรู้สึก (Cognitive-affective process) (Walker et al., 1986) ซึ่งการดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด เป็นการผสมผสานกันระหว่างกระบวนการทางารรู้คิดและสังคม ที่ได้จากการเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของมารดากับบุตร (Mercer, 1981) ดังนั้นบทบาทการเป็นมารดาดังกล่าวจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ตลอดจนความมั่นคงในชีวิตบุตร

4.2 แนวคิดการดำรงบทบาทมารดา

การที่วัยรุ่นต้องมารับบทบาทการเป็นมารดาครั้งแรก มารดาวัยรุ่นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคม สามารถแสดงพฤติกรรมบทบาทมารดาเข้ากับบทบาทอื่นๆได้อย่างมีความสุข มีปฏิสัมพันธ์กับบุตร สามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุตรได้ และพอใจกับการเป็นมารดาของตน (Mercer, 1986) โดยการดำรงบทบาทของมารดาประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) ความมั่นใจในทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การส่งเสริมความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา

1. **การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร (Attachment to infant)** โดยมารดาสามารถแสดงความรักใคร่ผูกพันกับบุตรได้ตั้งแต่วันแรกของชีวิต โดยเน้นตั้งแต่ช่วงเวลาบุตรเกิดจนถึงชั่วโมงแรกหลังคลอด ซึ่งเป็นช่วงที่มารดามีความรู้สึกไวที่สุด และเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกได้ (Klaus & Kennell, 1989) มารดาจะแสดงออกโดยการสัมผัสตัวทารก มองสำรวจร่างกาย พูดคุย มองสบตา ภายหลังการคลอดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรจะเป็นแบบสองทาง ส่งผลให้มีความผูกพันซึ่งกันและกันระหว่างมารดากับบุตรมากยิ่งขึ้น (Mercer, 1986)

2. **ความมั่นใจในทักษะปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา (Confidence to skills)** เป็นการกระทำของมารดาที่นำทักษะในการดูแลบุตรมาใช้ในการกระทำบทบาทการเป็นมารดา (Mercer, 1995) เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของบุตร ซึ่งทักษะในบทบาทจะต้องประกอบด้วยทักษะในเรื่องการให้นม การดูแลความสะอาดร่างกายทารก การอาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่าย อุจจาระปัสสาวะ การอุ้มหรือการสัมผัสทารก ดูแลเรื่องการนอนหลับ ความปลอดภัย และการส่งเสริมพัฒนาการ และทักษะการคิดรู้คือความสามารถความสามารถในการแปลพฤติกรรมสื่อสัญญาณบุตรที่แสดงออกมาและตอบสนองต่อสัญญาณทารกได้อย่างเหมาะสม (เพชรสมร จันทรเสนา, 2551; Bobak & Jensen, 1993)

3. การส่งเสริมความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา (Satisfaction in the maternal role) เป็นความรู้สึกของมารดาที่มีต่อการแสดงบทบาทของตน เกิดจากการที่มารดาได้กระทำบทบาทและได้รับการตอบสนองที่ดีจากทารกเกิดความสอดคล้องกับบทบาท โดยยอมรับบทบาทมารดา มารดาเข้าใจถึงสื่อสัญญาณของทารกที่แสดงออกมาดี และพึงพอใจในการแสดงเอกลักษณ์ของการเป็นมารดา (Mercer, 1995) นอกจากนี้ยังพบว่ามารดาที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาโดยการสอน สาธิต และฝึกปฏิบัติ มารดาจะมีความพึงพอใจในบทบาทมารดามากยิ่งขึ้น (มนต์ตรา พันธุ์ฝึก, 2551)

4.3 บทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่น

เนื่องจากวัยรุ่นเมื่อมารับบทบาทการเป็นมารดาครั้งแรก ต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤติทั้งสองอย่างพร้อมกัน คือ พัฒนาการวัยรุ่นและพัฒนาการการเป็นมารดา ซึ่งเกิดปัญหาในด้านอื่นๆ ตามมา โดยเฉพาะมารดาที่มีอายุน้อย เนื่องจากมารดายังมีข้อจำกัดในความรู้เกี่ยวกับการดูแลทารก การเจริญเติบโต พัฒนาการของทารก ตลอดจนการตอบสนองต่อความต้องการของทารก และต้องมารับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร ขาดความพร้อมทางด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ทำให้ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง จึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้อย่างเหมาะสม ไม่มีการวางแผนการเลี้ยงดูทารกและไม่เข้าใจถึงการแสดงพฤติกรรมของทารก ขาดความอดทน และบางครั้งเกิดความรู้สึกต่อต้านบุตร โกรธตนเองที่บกพร่องในหน้าที่และสับสนในบทบาทการเป็นมารดา เมื่อมารดาวัยรุ่นขาดความพร้อมในการดำรงบทบาทมารดา จะพบว่ามารดาวัยรุ่นมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อทารกน้อยลง (Jones, 1980 ; Green & Kreuter, 1991) ทำให้มีพฤติกรรมในการดูแลทารกไม่เหมาะสม ดังนั้นมารดาจะต้องปรับตัวในเรื่องต่างๆดังนี้ (Jensen & Bobak, 1985)

4.3.1 การสร้างความผูกพันระหว่างมารดาและทารกนั้น มารดาวัยรุ่นอาจมีความยากลำบาก บางครั้งมารดาคิดว่าบุตรทำให้ตนอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้าย (Pillitteri, 1986) ซึ่งพบเสมอว่ามารดาวัยรุ่นไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับทารก และพบว่าขณะอยู่โรงพยาบาลมารดากลุ่มอายุ 14-17 ปี และ 18-19 ปี มีพฤติกรรมการสร้างสัมพันธ์กับบุตรขณะให้บุตรดูนมน้อยกว่ามารดากลุ่มอายุ 20-24 ปี (Norr & Roberts, 1991) และมารดาวัยรุ่นที่มีอายุน้อยกว่า 19 ปี มีพฤติกรรมการอุ้มทารกและการตอบสนองทารกน้อยกว่ามารดาที่มีอายุมากกว่า 19 ปี (Jones, 1980)

4.3.2 พฤติกรรมการเลี้ยงดูทารก มารดาจะต้องปรับตัวในการดูแลทารก แต่เนื่องจากมารดามีข้อจำกัดในความรู้ ประสบการณ์ ยังไม่มีวุฒิภาวะ และขาดความเข้าใจในการเลี้ยงดูทารก ทำให้ปฏิบัติกิจกรรมในการดูแลทารกมีความยากลำบาก เช่น มารดากล่าวบุตรได้รับอันตรายจากการอุ้ม เนื่องจากมารดาไม่มีความชำนาญในการอุ้มทารก นอกจากนี้มารดาวัยรุ่นอยู่ในวัยที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง มีแนวโน้มที่ตอบสนองความต้องการของตนก่อนจะตอบสนองความต้องการของบุตร

4.3.3 การยอมรับบุตร มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่รู้สึกขัดแย้งกับบทบาทการเป็นมารดา รู้สึกขาดอิสระในการดำเนินชีวิต ต้องถูกแยกจากสังคมของเพื่อนๆในวัยเดียวกัน และต้องหยุดชะงักการศึกษาไว้ชั่วคราว เพราะต้องมาดูแลบุตร จึงเกิดความลังเลที่จะยอมรับบุตร

4.3.4 มารดาต้องสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคู่สมรส เพราะการมีบุตรทำให้สามีและภรรยาต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทต่างๆ การปรับสัมพันธ์ภาพเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อรับทารกไว้เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัว

4.3.5 มารดาสามารถประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดูแลทารก จากพฤติกรรมตอบสนองของทารกได้ เช่น การร้องไห้ การนอนหลับพักผ่อนของทารก เป็นต้น

เมื่อมารดาวัยรุ่นสามารถปรับตัวต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ดูแลบุตร และตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้ถูกต้อง มารดารู้ถึงพฤติกรรมที่ทารกแสดงออกมาที่ดี จะส่งผลให้มารดาวัยรุ่นเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่ตนกระทำและสามารถดูแลทารกให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่ดีต่อไป

4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

การประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาน้อยอยู่กับปัจจัยหลายประการ ตามแนวคิดของ Mercer (2004) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ได้แก่ ปัจจัยด้านมารดา ปัจจัยด้านทารก และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 ปัจจัยด้านมารดา คือ อายุ การศึกษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัว และประสบการณ์ในการดูแลทารก ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทการเป็นมารดา โดยพบว่ามารดาที่มีอายุมากมีความพร้อมมากกว่ามารดาที่มีอายุน้อย เนื่องจากมีวุฒิภาวะมากกว่า ทำให้สามารถทนต่อการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ต่างๆ ของชีวิต (Mercer, 1981) นอกจากนี้ระดับการศึกษา นอกจากนี้ระดับการศึกษายังช่วยให้บุคคลมีพัฒนาทางด้านสติปัญญา มีความสามารถในการเรียนรู้และการปรับตัว มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย และรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่ำ จึงมีผลต่อการปรับตัวเป็นมารดาและการเลี้ยงดูทารกได้ไม่ดีเท่ากับมารดาผู้ใหญ่ (Ross, 1999) นอกจากนี้ยังพบว่ารายได้ของครอบครัวเป็นตัวเสริมแรงที่มีต่อสภาวะจิตใจของมารดาวัยรุ่น ทำให้เกิดความเครียดเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ เนื่องจากผู้ที่มีรายได้เพียงพอจะเป็นผู้ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานในชีวิตได้ (Ross, 1999) และจากการศึกษาของ Gross (1989) พบว่ามารดาที่เคยมีประสบการณ์ในการดูแลทารกจะมีความมั่นใจ และความสามารถในการดูแลทารกดีกว่ามารดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการดูแลทารก และสามารถปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาในระยะตั้งครรถ์ดีกว่าหญิงตั้งครรถ์ที่ไม่เคยมีประสบการณ์

4.4.2 ปัจจัยด้านบุตร ได้แก่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นฐานและรูปร่างภายนอกของทารก การตอบสนองของบุตรและภาวะสุขภาพ เช่น ภาวะด้านอารมณ์ (Temperament) พฤติกรรมของบุตร (Behavior) ซึ่งภาวะอารมณ์และพฤติกรรมของบุตรเป็นความสัมพันธ์ของลักษณะนิสัยทารกที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา จากการศึกษาของ Leifer (1980) ได้อธิบายว่า มารดาที่มีบุตรและมีอารมณ์หงุดหงิดจะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ตรงกันข้ามกับมารดาที่มีบุตรเลี้ยงง่ายจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งทำให้มารดาที่มีความเชื่อมั่นในการแสดงบทบาทมารดาในการเลี้ยงดูทารกได้เหมาะสม (Mercer, 1986) และภาวะสุขภาพของบุตร (Health status) คือลักษณะของทารกและภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด ซึ่งมีผลต่อการแสดงบทบาทมารดา เช่น ทารกมีน้ำหนักตัวน้อย มีภาวะแทรกซ้อน ทำให้มารดามีสัมพันธ์ภาพกับบุตรยากและล่าช้า (Shreven et al., 1991)

เนื่องจากทารกที่มีภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด ต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดที่โรงพยาบาล ทำให้มารดาเกิดความรู้สึกวิตกกังวล ขาดความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดา (Shreven et al., 1991) ดังนั้นบุตรที่แยกจากมารดาเนื่องจากการเจ็บป่วย จึงส่งผลให้มารดาไม่ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทการเป็นมารดา (Koniak-Griffin, 1993; Mercer, 1986,2004)

4.4.3 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แหล่งสนับสนุนทางสังคม (Mercer, 1986, 2004) และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส เป็นตัวช่วยให้มารดาเกิดความเชื่อมั่นในบทบาทการเป็นมารดา (Mercer & Ferketich, 1995) นอกจากนี้การสนับสนุนจากครอบครัวอย่างดี สามารถส่งผลให้มารดาลดความเครียด และสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทมารดาได้ดีเช่นกัน (Mercer, 1981; Logsdon et al., 2005) นอกจากนี้ลักษณะของครอบครัว พบว่าครอบครัวเตี้ยมีโอกาสเกิดภาวะเครียดเนื่องจากขาดแหล่งพึ่งพาให้ความช่วยเหลือ กล่าวคือ การเตรียมเข้าสู่บทบาทมารดาได้น้อยกว่ามารดาวัยรุ่นในครอบครัวขยาย (Moore, 1989)

ดังนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะพบปัญหาด้านความพร้อมทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมาก่อน และปัจจัยแวดล้อมในเรื่องการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก ซึ่งส่งผลให้มารดาวัยรุ่นอาจไม่ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

4.5 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา

จากสภาวะปัญหาที่ทำให้มารดาวัยรุ่นต้องเผชิญในขณะที่ต้องมารับบทบาทการเป็นมารดา จึงต้องมีการช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนให้มารดาวัยรุ่นสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างมั่นใจ จึงจัดแนวทางการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ดังนี้

4.5.1 การสร้างสัมพันธภาพและเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงหลังคลอด ที่ตึกหลังคลอด เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ด้วยการพูดคุยด้วยความสุภาพ อ่อนโยนและเป็นกันเอง ให้เกียรติมารดาวัยรุ่นครั้งแรก เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และนำไปสู่การเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

4.5.2 การเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกให้แก่มารดาวัยรุ่นครั้งแรก ที่ตึกหลังคลอดหลังจากได้รับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ประกอบด้วย

- การสอนสาธิต โดยการสังเกตจากตัวแบบจริง คือ ผู้วิจัยและทารกแรกเกิดเป็นสื่อในการสาธิตวิธีการดูแลทารกแรกเกิดในด้านร่างกาย การอาบน้ำ ดูแลเปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่าย ปัสสาวะอุจจาระ และการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส และสอนทักษะทำอุ้มทารกให้ถูกวิธี รวมถึงการให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

- ให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกฝึกทักษะ การแสดงบทบาทมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด เรื่องการดูแลความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การห่อตัว และการส่งเสริมสัมพันธภาพผ่านกิจกรรมการกระตุ้นประสาทสัมผัส ได้แก่ การพูดด้วยเสียงที่นุ่มนวล มองสบตา การสัมผัสทารกและลูบไล้อย่างแผ่วเบา โดยเริ่มจากศีรษะ ใบหน้า ลำตัว แขนขา ทั้งสองข้าง ด้านหน้าและด้านหลังของทารก

4.5.3 สร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดาโดยให้กำลังใจและชื่นชมในความสามารถ เมื่อมารดาวัยรุ่นครั้งแรก แสดงบทบาทการเป็นมารดาได้ถูกต้องเหมาะสม
 ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาจึงจำเป็นต้องมีการให้ความรู้ และเสริมสร้างทักษะบทบาทการเป็นมารดาในการดูแลทารก เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกเกิดความมั่นใจและพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ส่งผลให้มีพฤติกรรมการดูแลทารกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ประเภทของการให้ข้อมูล

1. การให้ข้อมูลเป็นกลุ่ม มีผู้เรียนจำนวนมาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นแบบทางเดียว (one way) ผู้สอนมีบทบาทเกือบทั้งหมด
2. การให้ข้อมูลเป็นกลุ่มย่อย การสอนประเภทนี้มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด ผู้สอนมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากขึ้น
3. การให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล เป็นการให้ข้อมูลที่ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับความสนใจของตน ผู้เรียนจะสามารถทราบถึงความก้าวหน้าของตนเสมอ
4. การสาธิต มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทั้งด้านทักษะและความรู้ เป็นการแสดงให้เห็นตัวอย่าง เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการ และกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้จากการสังเกต การฟังหรือการแสดง ในการสาธิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ควรเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะในเรื่องที่สาธิต กำหนดช่วงเวลาของการสาธิต ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสอน และหลังการสาธิตมีการประเมินผลการเรียนรู้ร่วมด้วย

ซึ่งกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิดโดยการให้ข้อมูลและสาธิตเป็นรายบุคคล เพื่อให้มารดาวัยรุ่นมีความเข้าใจ และสามารถซักถามปัญหาที่พบได้ โดยให้การดูแลอย่างใกล้ชิดและเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

สื่อประกอบการให้ข้อมูล

นอกจากวิธีการให้ข้อมูลแล้ว สิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ข้อมูลประสบความสำเร็จอีกประการหนึ่งคือ การใช้อุปกรณ์และสื่อประกอบการให้ข้อมูล และผู้รับข้อมูลดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาบทเรียนช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้รับข้อมูล ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย การเลือกใช้สื่อจึงต้องคำนึงถึงรูปแบบการให้ข้อมูล และสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน มีความถูกต้อง เหมาะสมกับวัย ระดับความรู้ และประสบการณ์ของผู้รับข้อมูล สะดวกต่อการใช้ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป (กิดานันท์ มลิทอง, 2548) ซึ่งจำแนกสื่อการให้ข้อมูลตามประเภท และลักษณะวิธีการใช้ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (printed media) เป็นสื่อที่อาศัยเทคนิคด้านการพิมพ์บนแผ่นกระดาษ เช่น หนังสือ แผ่นพับ โปสเตอร์ คู่มือ เป็นต้น มีข้อดีเหมาะสำหรับการอ้างอิง และสามารถอ่านได้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล (กิดานันท์ มลิทอง, 2548)

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (electronic media) เป็นสื่อที่อาศัยด้านอิเล็กทรอนิกส์ สร้างงานในรูปภาพของเสียงและภาพ ได้แก่ วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง และสื่อที่ให้ทั้งภาพและเสียง ได้แก่ โทรทัศน์ วิดีโอ

สไลด์ประกอบเสียง ภาพยนตร์และซีดีรอม สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อประกอบที่ให้ข้อมูลได้ดี เข้าใจง่าย ดึงดูดความสนใจ แต่มีข้อจำกัดคือ มีค่าใช้จ่ายสูง และงานกราฟที่มีคุณภาพดีจำเป็นต้องใช้ช่างเทคนิคที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีการนำคอมพิวเตอร์มาเป็นบทเรียนช่วยสอน เนื่องจากมีความคล่องตัว กำหนดเนื้อหาได้ตามความต้องการ ผลิตง่าย และสะดวกในการใช้และแก้ไข สามารถนำเสนอเนื้อหาด้วยภาพสไลด์ในรูปแบบของข้อความและภาพ มีความต่อเนื่องของเนื้อหาตามลำดับ เป็นสื่อที่ช่วยดึงดูดความสนใจ และยังสามารถทบทวนเนื้อหาได้ง่าย ช่วยเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนใหม่ มากยิ่งขึ้น (จริยา เหนียนเฉลย, 2546; ภัททิรา เหลืองวิลาศ, 2547)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ในกลุ่มมารดาวัยรุ่นนครปฐม โดยจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา มาใช้ร่วมกับสื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบของภาพและเสียง โดยมอบให้ภายหลังการให้ข้อมูล ซึ่งบทเรียนเป็นแบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) 9 ขั้นตอน ตามแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) นำเสนอเนื้อหาการส่งเสริมบทบาทมารดาตามแนวคิดของ Mercer (1986) โดยเนื้อหาประกอบด้วย 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร โดยมารดาแสดงพฤติกรรมการยอมรับบุตร การเอาใจใส่และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร โดยการแสดงพฤติกรรมการอุ้ม สัมผัส มองสบตา เรียกชื่อ เป็นต้น 2) วิธีการดูแลทารกแรกเกิดของมารดา เป็นการนำทักษะมาใช้ในดูแลทารก เช่น การให้นม การอาบน้ำ การอุ้ม เป็นต้น และทักษะทางปัญญา คือ ความสามารถในการแปลพฤติกรรมที่แสดงออกมามีความหมายอย่างไร และสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นได้ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทมารดา มารดามีความสุข สามารถเห็นการตอบสนองที่ดีของทารกที่แสดงออกมาได้ และมีความภูมิใจที่ได้กระทำบทบาทมารดา เพื่อเป็นแนวทางจัดกิจกรรมการพยาบาลให้มารดาวัยรุ่นนครปฐมมีพฤติกรรมในการดูแลบุตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เมื่อมารดาวัยรุ่นได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ทำให้มีการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นได้ดีขึ้น มีเจตคติต่อการเลี้ยงดูบุตรที่ดี แสดงถึงความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร การให้ความรัก การเอาใจใส่ และตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้เหมาะสม เมื่อมารดาวัยรุ่นดูแลทารกได้เหมาะสมตามบทบาทการเป็นมารดา จะพบว่าทารกมีพฤติกรรมตอบสนองที่ดี มารดาวัยรุ่นเกิดความพึงพอใจ ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นมีความรู้สึกมั่นคงในบทบาทการเป็นมารดาและสามารถปรับตัวกับบทบาทการเป็นมารดาได้ดี และมีพฤติกรรมดูแลทารกที่ดีตามมา

5. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

5.1 ความหมายคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

คอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Computer-Assisted Instruction แปลเป็นไทยเรียกว่า “การสอนใช้คอมพิวเตอร์ช่วย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) แต่มักนิยมใช้คำว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งหมายถึงการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างบทเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียน การสอนในวิชาต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถศึกษา ทบทวน และเพิ่มพูนความรู้จากการเรียนที่ได้ตามต้องการ (ภัททิรา เหลืองวิลาศ, 2547) และถ่ายทอดเนื้อหา

บทเรียน เป็น ข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ และเสียง ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการเรียนในห้องเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องตามหลักระหว่างบุคคล (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2546)

5.2 รูปแบบของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และการนำไปใช้งาน ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้ (พรเทพ เมืองแมน, 2544; ภัททิรา เหลืองวิลาศ, 2547)

1. แบบผู้ช่วยสอน เป็นการสอนเนื้อหาใหม่เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยแบ่งหน้าเนื้อหาออกเป็นบทย่อยๆ และอาจมีแบบทดสอบประเมินผลก็ได้
2. แบบฝึกทบทวน และฝึกปฏิบัติ จะไม่มีการนำเสนอในส่วนของเนื้อหาความรู้ แต่จะเป็นการผสมผสานนำความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นโจทย์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำแบบฝึกหัด จนเกิดทักษะความเข้าใจและความชำนาญมากขึ้น
3. แบบแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ เพื่อจะได้เรียนรู้ทางออก กลยุทธ์ และรู้จักวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง
4. แบบจำลองสถานการณ์ เป็นการจำลองสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจมีความอันตราย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต หรือมีค่าใช้จ่ายสูงมานำเสนอเนื้อหาเป็นบทเรียนให้กับผู้เรียน อาจมีการใช้ระบบมัลติมีเดียหรือภาพเคลื่อนไหวเข้ามาใช้งาน เพื่อให้เกิดความสมจริงมากขึ้น
5. แบบสาธิตและค้นพบ ผู้เรียนสามารถศึกษา วิเคราะห์ สำรวจข้อมูล ทดลองและหาข้อสรุปตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้
6. แบบเกมการศึกษา เป็นการเน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ เกิดพัฒนาความคิด โดยอาศัยการเล่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ชนะหรือได้คะแนนสูงสุด
7. บทเรียนแบบทดสอบ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดสอบความรู้ของตนเอง หรือผู้สอนอาจใช้เป็นแบบทดสอบ เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนก็ได้ โดยบทเรียนในลักษณะนี้จะประเมินผลการเรียนได้ทันที

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มาใช้ในรูปแบบเป็นผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) ร่วมกับการเสริมสร้างทักษะบทบาทการเป็นมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด เพื่อดึงดูดความสนใจและช่วยเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ให้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

5.3 หลักการออกแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

5.3.1 ศึกษาแบบในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยนำแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) ในรูปแบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) มาใช้ในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ

- 1) การสร้างความสนใจ ก่อนเริ่มต้นกิจกรรมการเรียน ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการกระตุ้น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งทำได้โดยการสร้างหัวข้อของบทเรียนที่น่าสนใจ โดยใช้ภาพ สี และเสียง เช่น การใช้ภาพเคลื่อนไหว ใช้สีเขียว แดง น้ำเงิน หรือสีเข้มตัดกับพื้นอย่างชัดเจน

2) บอกวัตถุประสงค์ของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสาระสำคัญของบทเรียน และมองเห็นเค้าโครงของเนื้อหาอย่างคร่าวๆ หากบทเรียนนั้นประกอบด้วยบทเรียนย่อยๆ หลายบทเรียน หลังจากบอกวัตถุประสงค์กว้างๆ แล้วตามด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละบทเรียน

3) กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิม การทบทวนความรู้เดิมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้ใหม่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น การทบทวนหรือทดสอบควรทำอย่างกระชับ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกจากเนื้อหาใหม่ เพื่อศึกษาทบทวนความรู้เก่าได้ตลอดเวลา

4) การเสนอเนื้อหาใหม่ เสนอภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มีคำบรรยายประกอบที่สั้น ง่าย ได้ใจความสำคัญ และอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ง่ายต่อการเรียนรู้ การใช้ภาพมารดาและทารกประกอบร่วมกับเพลงบรรเลง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และมีความคงทนในการจำดีกว่า ซึ่งการเสนออาจทำได้โดยการขีดเส้นใต้ การกะพริบ การโยน ลูกศร การใช้สี หรือการใช้คำพูด ใช้คำพูดและศัพท์เฉพาะที่ผู้เรียนคุ้นเคย เข้าใจง่ายเหมาะกับวุฒิภาวะของผู้เรียนจะทำให้ได้ผลดีที่สุด

5) ให้แนวทางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ปรับความคิดในสิ่งที่กำลังเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามขั้นตอนความเหมาะสม การยกตัวอย่างประกอบที่หลากหลาย ความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางที่ชัดเจนในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป ซึ่งในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้มีการยกตัวอย่างการสาธิตการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆกับทารก เช่น การให้นม การอาบน้ำ การอุ้ม เป็นต้น

6) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง โดยพยายามให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมในบทเรียน เช่น ได้ลงมือปฏิบัติ ทำแบบทดสอบ หรือได้ตอบคำถาม เพื่อสร้างเสริมความคิดและจินตนาการ คอมพิวเตอร์

7) การให้ข้อมูลย้อนกลับ ควรให้ข้อมูลย้อนกลับทันที หลังจากที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมตามคำสั่งในบทเรียน

8) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดสอบตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการก่อนการเรียน ระหว่างการเรียน หรือหลังจากจบบทเรียน และให้ผู้เรียนมีความสะดวก ชัดเจนในการตอบคำถาม เพื่อประเมินในสิ่งที่เรียนมา

9) การส่งเสริมความจำและการนำไปใช้ โดยการสรุปประเด็น ข้อเสนอแนะ ซักถามปัญหา ก่อนจบบทเรียน หรือบอกแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เพื่อศึกษาเพิ่มเติม

5.3.2 กำหนดเนื้อหาในบทเรียนตามแนวคิดการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของ Mercer (1986) ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร เป็นความรู้สึกนึกคิดของมารดาที่มีต่อบุตร โดยบทเรียนแสดงให้เห็นภาพมารดาและทารกโอบกอด สัมผัสกันด้วยความรักและทะนุถนอม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแสดงการยอมรับบุตร โดยแสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันที่มารดามีต่อบุตร ซึ่งแสดงออกโดยการมองสบตาทารก การอุ้ม สัมผัส และการเรียกชื่อทารก โดยมารดาจะเริ่มสร้างสัมพันธภาพกับทารกในครรภ์ตั้งแต่เริ่มมีการวางแผนการตั้งครรภ์ และจะค่อยๆพัฒนาไปที่ละขั้นตอน

ต่อเนื่องกัน โดยเน้นตั้งแต่ช่วงเวลาบุตรเกิดจนถึงชั่วโมงแรกหลังคลอด ซึ่งเป็นช่วงที่มารดามีความรู้สึกไวที่สุด และเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ก่อให้เกิดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกได้ (Klaus & Kennell, 1989) โดยมารดาจะสัมผัสตัวทารก มองสำรวจร่างกาย พุดคุย มองสบตา ภายหลังการคลอดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรจะเป็นแบบสองทาง ส่งผลให้มีความผูกพันซึ่งกันและกันระหว่างมารดากับบุตรมากยิ่งขึ้น (Mercer, 1986)

2) วิธีการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกก็นำทักษะการดูแลบุตรมาใช้ในการกระทำบทบาทการเป็นมารดา (Mercer, 1995) เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุตร ซึ่งทักษะในบทบาทจะต้องประกอบด้วย ทักษะการปฏิบัติ เช่น การดูแลให้ได้รับสารอาหารการดูแลท่าความสะอาดร่างกาย การเปลี่ยนผ้าอ้อม การห่อตัว การอุ้มหรือสัมผัสทารกด้วยความทะนุถนอม ดูแลเรื่องการนอนหลับ ความปลอดภัย และการส่งเสริมพัฒนาการ และทักษะการคิดรู้ คือ ความสามารถความสามารถในการแปลพฤติกรรมสื่อสัญญาณบุตรที่แสดงออกมาและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกได้อย่างเหมาะสม โดยเนื้อหาจะเป็นคำบรรยาย โดยใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน มีภาพสีสันทะเลียงประกอบ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเกิดการเรียนรู้ (จริยา เหนียนเฉลย, 2546; ภัททิรา เหลืองวิลาส, 2547)

3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา เป็นความรู้สึกของมารดาที่มีต่อการแสดงบทบาทของตน เกิดจากการที่มารดาได้กระทำบทบาทและได้รับการตอบสนองที่ดีจากทารก มารดาเกิดความพึงพอใจในการแสดงเอกลักษณ์ของการเป็นมารดา (Mercer, 1995) มีการส่งเสริมและให้กำลังใจมารดา พุดชมเชยเมื่อมารดาแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

การดำเนินกิจกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการระยะแรกภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด ผู้วิจัยสำรวจความพร้อมของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกก่อนเริ่มดำเนินกิจกรรม โดยมารดามีสุขภาพแข็งแรง สามารถปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกได้ สัญญาณชีพอยู่ในเกณฑ์ปกติ จัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสม ในห้องส่งเสริมพัฒนาการทารกของแผนกส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นห้องที่ติดกับตึกหลังคลอด เพื่อความเป็นส่วนตัว ไม่มีเสียงดังรบกวน และเหมาะในการเรียนรู้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยผู้วิจัยเริ่มให้คำแนะนำในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้เริ่มเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ในแต่ละหัวข้อด้วยตนเอง ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ประโยชน์ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีประโยชน์หลายประการด้วยกัน สรุปได้ดังนี้

1. ความน่าสนใจ สามารถดึงดูดใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ เนื่องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีความใหม่ทันสมัย และเข้ากับยุคปัจจุบัน

2. เวลา โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถเสริมสร้างทักษะ หรือความรู้ในหัวข้อต่างๆ ได้ในเวลาอันจำกัด

3. ชีตความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีขีดความสามารถในการทำงานสูง ทั้งในด้านความเร็ว หน่วยความจำ ส่งผลให้คอมพิวเตอร์สามารถมีปฏิสัมพันธ์และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้ทันที

4. ช่วยผ่อนแรงผู้สอน เนื่องจากผู้สอนมีหน้าที่ให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือด้านอื่นๆ ทำให้มีเวลาเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายๆหรือเป็นกลุ่มย่อยได้มากขึ้น

5. ความยืดหยุ่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีลักษณะยืดหยุ่นสูง เนื่องจากผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาในแต่ละบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนบทเรียนต่างๆได้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล

6. ความเป็นส่วนตัว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้ความเป็นส่วนตัวแก่ผู้เรียนสูง ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เกิดความรู้สึกอายในการเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบของการให้ความรู้แบบเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะกับวัย และยุคสารสนเทศในปัจจุบันให้มากที่สุด โดยการนำเอาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาใช้ร่วมกับการพยาบาลตามปกติ เพื่อเป็นสื่อในการปฏิบัติดูแลทารกและดึงดูดความสนใจ ช่วยให้มารดาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการนำเสนอเนื้อหาเป็นบทเรียนคอมพิวเตอร์แบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) มาเป็นสื่อในการให้ความรู้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

6. บทบาทของพยาบาลในการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่น

ในระยะหลังคลอดบทบาทของพยาบาลที่สำคัญคือ การเป็นผู้ดูแลมารดาและทารก เพื่อให้มารดาและทารกปลอดภัย และไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด นอกจากนี้ยังส่งเสริมและให้การช่วยเหลือให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถดูแลทารกแรกเกิดได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ครอบครัวการพยาบาลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จึงต้องมีการวางแผนการพยาบาลโดยมีการดูแลรักษา ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคหรือภาวะแทรกซ้อน และการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างเหมาะสม และสามารถให้การดูแลบุตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นในฐานะพยาบาลวิชาชีพซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ และส่งเสริมทักษะบทบาทการเป็นมารดาในการปฏิบัติดูแลทารก ให้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิด และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกแรกเกิดได้ถูกต้อง โดยมีหน้าที่ดังนี้คือ

6.1 กิจกรรมการให้ความรู้โดยการสอน แนะนำ ส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีการตอบสนองทารกแรกเกิดด้วยความรัก เอาใจใส่ โดยการให้ความอบอุ่น กระตุ้นให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกโอบกอดสัมผัสทารก

6.2 ส่งเสริมทักษะในการปฏิบัติดูแลทารกแรกเกิด โดยการสอนสาธิตถึงวิธีการให้นมแม่ การอาบน้ำทารก การดูแลสายสะดือ การเช็ดตา การห่อตัว การอุ้ม และการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส โดยเริ่มให้มารดาสำรวจทั่วร่างกายของทารก สัมผัสด้วยปลายนิ้วอย่างแผ่วเบาที่บริเวณใบหน้า แขน ขา ต่อจากนั้นเริ่มใช้ฝ่ามือสัมผัสตามตัวทารก และให้โอบอุ้มมาแนบลำตัวแล้วลูบผม กอดแก้มของตนเองกับแก้มทารก การอุ้มและสัมผัสสามารถส่งผลไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ส่งผลให้มีการเจริญเติบโต น้ำหนักทารกเพิ่มขึ้น (สุรรัตน์ ชลันธร, 2546) และเปิดโอกาสให้มารดาซักถามปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูทารก สามารถปรับตัวกับบทบาทการเป็นบิดามารดาที่ดีและตอบสนองต่อความต้องการของทารกแรกเกิดได้ถูกต้อง

6.3 สำหรับมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมักมีความวิตกกังวลในเรื่องการดูแลทารกเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกจึงมีความต้องการข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลทารกและต้องการฝึกปฏิบัติการดูแลทารก ดังนั้นพยาบาลประจำหออภิบาลทารกแรกเกิด จึงต้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน เพื่อให้มารดาคลายความวิตกกังวลและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการดูแลทารก โดยจัดเตรียมการสอนและจัดเวลาที่เหมาะสมให้มารดาเรียนรู้และมีทักษะในการดูแลทารก อย่างมีระบบและเป็นแบบแผนโดยหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลครั้งเดียว เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีพฤติกรรมในการดูแลทารกที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้พยาบาลยังมีบทบาทในแต่ละด้าน ดังนี้คือ

1. เป็นผู้ให้การดูแล (Caregiver) โดยใช้กระบวนการพยาบาล เพื่อให้มารดาและทารกมีสุขภาวะด้านร่างกาย และจิตใจที่ดี การดูแลอย่างใกล้ชิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อช่วยเหลือหรือกระตุ้นให้มารดาเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดา

2. เป็นผู้สอนแนะ (Coaching) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก นำมาใช้ในการปฏิบัติการดูแลทารก เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการดูแลทารก โดยพยาบาลเป็นผู้สอนแนะ อธิบายถึงการปฏิบัติตัวของมารดาในระยะหลังคลอด มีการประเมินและร่วมกันวางแผนถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นซึ่งอาจเป็นปัญหาต่อการเลี้ยงดูทารก และได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่มารดา (Grant & Gavanagh, 2002)

3. เป็นผู้สอนสุขศึกษา (Health educator) โดยการให้ความรู้ที่ถูกต้อง เพราะการสอนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้รับบริการสามารถดูแลตนเองและดูแลทารกได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการสอนรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจและช่วยแก้ปัญหาเป็นรายบุคคล

4. เป็นผู้ให้คำปรึกษา (Counselor) บทบาทนี้ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก เพื่อสร้างบรรยากาศไว้วางใจ และให้อิสระแก่มารดาในการตัดสินใจ เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกในการปฏิบัติตัวหลังคลอด และการดูแลทารกในแต่ละรายให้เหมาะสม เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง และหาข้อมูลจากแหล่งความรู้อื่น เพื่อแนะแนวทางในการตัดสินใจ

5. เป็นผู้ประสานงาน (Collaborator) เพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่น พยาบาลจะต้องมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกับทีมสุขภาพอื่นๆ และเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก เมื่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเกิดปัญหาในระยะหลังคลอด รวมถึงการดูแลทารก จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้มารดาและทารกได้รับการดูแลที่ครอบคลุม

ดังนั้นบทบาทของพยาบาลจึงต้องครอบคลุมในแต่ละด้าน ทั้งในด้านให้การดูแล การสอนหรือให้คำชี้แนะ รวมถึงการให้คำปรึกษาในรายที่กำลังเผชิญกับปัญหาในการเลี้ยงดูทารกเพื่อให้การช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ให้สามารถเผชิญกับปัญหาในการเลี้ยงดูทารกในขณะที่อยู่โรงพยาบาลและเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน ได้อย่างเหมาะสมและมีความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดามากยิ่งขึ้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการเป็นมารดา

ดาวรินทร์ พรสวัสดิ์ (2553) ได้ศึกษาการสนับสนุนจากสามี การสนับสนุนจากครอบครัว และปัจจัยส่วนบุคคลบางประการที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นที่นำบุตรอายุ 4 เดือน – 1 ปีมารับวัคซีน ณ แผนกผู้ป่วยนอกกุมารเวชกรรม จำนวน 120 คน ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากสามีและประสบการณ์เลี้ยงดูเด็กก่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำรงบทบาทการเป็นมารดา และการสนับสนุนจากสามีและประสบการณ์เลี้ยงดูเด็กก่อน สามารถร่วมกันทำนายการดำรงบทบาทมารดาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวทำนายที่ดีที่สุดคือ การสนับสนุนจากสามีและรองลงมาคือ ประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กก่อน

มนต์ตรา พันธุ์พัก (2551) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก ความพึงพอใจในบทบาทของมารดา ความสามารถในการเรียนรู้พฤติกรรมทารก และการเจริญเติบโตของทารก โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาและทารกแผนกสูติกรรม โรงพยาบาลรามาริบัติ จำนวน 60 คู่ แบ่ง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 30 คู่ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของความรักผูกพันระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ คะแนนความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกหลังคลอด 6 สัปดาห์ ความพึงพอใจในบทบาทมารดา และความสามารถในการเรียนรู้พฤติกรรมทารกของมารดาในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) และในกลุ่มทดลองที่มีการเพิ่มขึ้นของน้ำหนักตัวและส่วนสูงที่ 6 สัปดาห์หลังคลอดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$, $P < .001$ ตามลำดับ)

รัชณี ครองระวะ (2006) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรก โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด 6-10 เดือน ที่มารับวัคซีนที่คลินิกเด็กดี จำนวน 92 คน ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์ สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความใกล้ชิดสนิทสนมกับมารดาวัยรุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พะยอม มะสุใส (2004) ได้ศึกษาถึงสิ่งรบกวนในชีวิตประจำวัน ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะของครอบครัวและรายได้ของครอบครัวกับการปรับบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดของมารดาวัยรุ่นคนแรก หลังคลอด 4-8 สัปดาห์ พบว่ามารดาวัยรุ่นคนแรกส่วนใหญ่มีสิ่งรบกวนในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งรบกวนในชีวิตประจำวันมากที่สุด มีการปรับตัวในบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดอยู่ในระดับค่อนข้างดี การปรับบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดมีความสัมพันธ์ทางลบกับสิ่งรบกวนในชีวิตประจำวัน และการอาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็ก

Mercer (1986) ได้ศึกษาการแสดงบทบาทการเป็นมารดา โดยศึกษาติดตามผลเป็นระยะเวลา 1 ปี ภายหลังจากคลอด พบว่าการแสดงบทบาทเป็นมารดาจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลา 3-10 เดือน มารดาจะสามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดาที่มีลักษณะเฉพาะตนเอง ซึ่งช่วงเวลาก็มีความแตกต่างกันในแต่ละคน อย่างไรก็ตามในระยะหลังคลอด เป็นเหมือนจุดเริ่มต้นในการที่มารดาจะแสดงบทบาทโดยตรงต่อบุตร โดยมารดาจะรับรู้ความสามารถในฐานะที่ตนเป็นผู้เลี้ยงดูทารกเอง โดยระยะ 4-6 สัปดาห์แรกหลังคลอด เป็นระยะที่สำคัญของการเริ่มต้นพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ถ้ามารดาประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทในระยะนี้ได้เหมาะสม จะส่งผลให้มารดาที่มีความมั่นใจในการกระทำบทบาทมารดา และสามารถพัฒนาความสามารถในการกระทำบทบาทตนเองจนกระทั่งมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาต่อไป

7.2 งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกในมารดาวัยรุ่น

วันเพ็ญ พุ่มเกต (2551) ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนโดยการสอนแนะต่อพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก อายุ 14-19 ปี และทารกเกิดก่อนกำหนดที่มีน้ำหนักตัว 1,500-2,500 กรัม ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลชลบุรี กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 20 คู่ ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ การสร้างเสริมสัมพันธภาพและการให้ข้อมูล การสร้างทักษะในการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนด การทบทวนทักษะและการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนโดยการสอนแนะหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุหรี หนุงอาลี (2547) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนต่อพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอด กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน โดยการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนประกอบด้วย 4 วิธี ได้แก่ การใช้คำพูดชักจูง การเรียนรู้ผ่านตัวแบบหรือประสบการณ์ของผู้อื่น การมีประสบการณ์ความสำเร็จด้วยตนเอง และการกระตุ้นทางร่างกายและอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นัยนา วงษ์นิยม (2544) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกฝนมารดาต่อความพร้อมของมารดาในการเลี้ยงดูทารก การเจริญเติบโต ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมของทารกคลอดก่อนกำหนด กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาและทารกคลอดก่อนกำหนด โรงพยาบาลแม่และเด็กศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 ขอนแก่น จำนวน 22 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น กลุ่มละ 11 ราย ผลการวิจัยพบว่า มารดากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการฝึกฝน มีความพร้อมในการเลี้ยงดูทารกดีกว่ากลุ่มมารดาที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ และพบว่าทารกมีการเจริญเติบโตและภาวะสุขภาพไม่แตกต่างจากทารก

กลุ่มที่มารดาได้รับการพยาบาลตามปกติ และมีคะแนนพฤติกรรมสูงกว่าทารกกลุ่มที่มารดาได้รับการพยาบาลตามปกติ

พรพรรณ คีลาวงค์ (2544) ได้ศึกษาโปรแกรมการเลี้ยงดูทารกของมารดาหลังคลอด ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลมารดาชนนครเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาหลังคลอดบุตรคนแรก ที่นอนพักรักษาตัวที่หอผู้ป่วยสูติกรรม โรงพยาบาลมารดาชนนครเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่าโปรแกรมการเลี้ยงดูทารกสำหรับมารดาหลังคลอด ประกอบด้วย 5 หน่วยการสอน ได้แก่ หน่วยที่ 1 การให้นมมารดา หน่วยที่ 2 การให้อาหารเสริม หน่วยที่ 3 การดูแลความสะอาดร่างกาย หน่วยที่ 4 การรับวัคซีน และหน่วยที่ 5 การสังเกตอาการผิดปกติ สามารถนำไปใช้จริงได้ มีความตรงตามความต้องการ และเนื้อหาเข้าใจง่าย และจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้โดยรวมหลังเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับสูง สามารถปฏิบัติการเลี้ยงดูทารกได้ถูกต้อง และการรับรู้ความสามารถของตนในการเลี้ยงดูทารกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ศิริภรณ์ จันทร์วัฒนภรณ์ (2544) ได้ศึกษาการปฏิบัติพัฒนาการในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด แหล่งสนับสนุนทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งสนับสนุนทางสังคมต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติพัฒนาการในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด โดยกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย คือ มารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอดบุตรคนแรก 4-8 สัปดาห์ จำนวน 84 คน ผลการวิจัยพบว่า แหล่งที่ให้การสนับสนุนทางสังคมแก่มารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอดมากที่สุดคือมารดา รองลงมาคือสามี การสนับสนุนทางสังคมที่มารดาวัยรุ่นหลังคลอดได้รับจากมารดาไม่มีความแตกต่างจากสามี และมากกว่าการสนับสนุนทางสังคมที่มารดาวัยรุ่นได้รับจากแหล่งสนับสนุนทางสังคมอื่นๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติพัฒนาการในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วัชรภรณ์ หุนตระณี (2007) ได้ศึกษาลักษณะการตั้งครรภ์ของมารดา และการเลี้ยงดูทารกเปรียบเทียบระหว่างมารดาวัยรุ่น และมารดาผู้ใหญ่ในเขตชนบทของประเทศไทย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 50 ราย และมารดาผู้ใหญ่อายุ 25-30 ปี จำนวน 50 ราย ที่มีภูมิลำเนาและคลอดบุตรที่โรงพยาบาลนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นมีเศรษฐกิจ และการศึกษาต่ำกว่ามารดาผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มารดาวัยรุ่นมักไม่สมรสหรือแยกกันอยู่มากกว่า การตั้งครรภ์พบว่า ไม่มีการวางแผนการตั้งครรภ์ ผ่าครรภ์ซ้ำและจำนวนครั้งของการผ่าครรภ์น้อยกว่า แต่คลอดทางช่องคลอดได้มากกว่ามารดาผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการเลี้ยงดูทารกพบว่ามารดาทั้งสองกลุ่มมีการเลี้ยงดูทารกเอง และมีญาติเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูในอัตราร้อยละ 26 ร้อยละ 16 ตามลำดับ การเลี้ยงดูทารกอายุ 0-3 เดือน พบว่าคุณภาพการเลี้ยงดูทารกของมารดาทั้งสองกลุ่มโดยรวมเมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้นในด้านการกระตุ้นพัฒนาการของทารก มารดาผู้ใหญ่มีคุณภาพในการเลี้ยงดูทารกได้ดีกว่ามารดาวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาสอดคล้องกับการเลี้ยงดูทารกอายุ 0-3 เดือน

พบว่าคุณภาพการเลี้ยงดูทารกมีแนวโน้มลดต่ำลงในเกือบทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบคุณภาพการเลี้ยงดูทารก พบว่ามารดาวัยผู้ใหญ่ดูแลทารกได้ดีกว่าในด้านร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Lally (2003) ได้ศึกษา ถึงความต้องการของทารกแรกเกิดจนถึงวัยหัดเดิน โดยเน้นถึงการส่งเสริมพัฒนาการ การตอบสนองต่อความต้องการของทารกในด้านความต้องการอาหาร ความสุขสบาย การนอนหลับ ความปลอดภัย และความต้องการด้านอื่นๆของทารก รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการตามวัย นอกจากนี้ยังพบว่าการมีประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิตนั้น จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพันธุกรรมที่ควบคุมพัฒนาการของสมอง คือจะทำให้มีไอคิวเพิ่มขึ้น โดยมีความสัมพันธ์กับการให้ความรัก ความอบอุ่น การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในวัยเด็กจะช่วยให้สมองเจริญเติบโตได้ดี ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีตามมา

7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก

วัฒนา นันทสิกร (2008) ศึกษาประสิทธิผลของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (ซีเอไอ) เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระหว่างรอคลอดระยะแรกต่อความรู้และพฤติกรรมการให้นมแม่ในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่ฝากครรภ์และคลอดบุตรที่โรงพยาบาลศิริราช จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 25 คน ผลการศึกษาพบว่า มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภายหลังการศึกษบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อนการศึกษบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มารดาวัยรุ่นยังขาดความพร้อมทางด้านวุฒิภาวะทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีข้อจำกัดในความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูทารก รวมถึงมีข้อจำกัดความรู้ในบทบาทการเป็นมารดา (Burk & Liston, 1994; Herman et al., 1998) ทำให้มารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมการดูแลทารกไม่ถูกต้องและเหมาะสม และจากพฤติกรรมดังกล่าวอาจส่งผลต่อทารก ทำให้ทารกมีพัฒนาการตามวัยล่าช้า (Pillitteri, 2003) และอาจส่งผลในอนาคตเป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องจัดกิจกรรมการพยาบาลเพื่อให้ความรู้และฝึกทักษะในการดูแลทารกให้กับมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก นอกเหนือจากกิจกรรมการพยาบาลที่ให้ในรูปแบบเดิม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นให้มารดามีทักษะในการดูแลทารกในบทบาทของมารดาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งพบว่าสื่อการสอนโดยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถส่งผลให้มารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ถูกต้อง และมีความรู้มากขึ้นกว่าเดิม (Nanthakosikorn, 2008) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการให้ความรู้เดิมให้เหมาะสมกับวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน โดยการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เสริมสร้างบทบาทการเป็นมารดา ในรูปแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) แบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) ตามแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอน 9 ขั้นตอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) และมีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องการส่งเสริมการดำรงบทบาทมารดา ตามแนวคิดของ Mercer (1986) ประกอบด้วย 1) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุตร 2) ความมั่นใจในทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับกิจกรรมการ

พยายามในเรื่องการเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารก เพื่อเสริมสร้างบทบาทการเป็นมารดาให้มี
พฤติกรรมในการดูแลทารกแรกเกิดได้ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ตามแนวคิดการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ของ Mercer (1986) ร่วมกับการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์แบบผู้ช่วยสอน (tutorials instruction) ตามแนวคิดโมเดลการออกแบบการสอนบทเรียนคอมพิวเตอร์ ของ Gagne, Briggs & Wager (2005) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ครั้งที่ 1 การส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ภายใน 24 ชม. แรกหลังคลอด

กิจกรรมที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับมารดาวัยรุ่นครั้งแรก เรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความรู้สึกผ่อนคลาย และการเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ครอบคลุมเนื้อหาของบทเรียน การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมารดาและทารก วิธีการดูแลทารกแรกเกิด และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา

กิจกรรมที่ 2 การเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด โดยการสอนสารัตถะวิธีการดูแลทารกแรกเกิด จากตัวแบบจริงที่ใช้ทารกแรกเกิดเป็นสื่อ และการฝึกทักษะของมารดาในการดูแลทารกด้าน ความสะอาดร่างกายทารก การกระตุ้นประสาทสัมผัส และการอุ้มทารกที่ถูกท่าและถูกวิธี รวมถึงการให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือมารดาวัยรุ่น ในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก

ครั้งที่ 2 การประเมินและทบทวนความเข้าใจมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในการดูแลทารกแรกเกิดหลังคลอด จากประสบการณ์การดูแลทารกหลังคลอด และการใช้สื่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและทบทวนทักษะในประเด็นที่สงสัยหรือพบปัญหา ก่อนจำหน่าย

ครั้งที่ 3 การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่บ้าน หลังจำหน่าย โดยการประเมินปัญหาการดูแลทารกที่บ้าน ให้คำแนะนำตามปัญหาที่พบ และลองปฏิบัติในกิจกรรมที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ตลอดจนการให้กำลังใจมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เพื่อให้มารดาเกิดความมั่นใจในบทบาท พึ่งพอใจในบทบาทการเป็นมารดา และสามารถดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

พฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิด

(Lally, 2003)

- การดูแลให้อาหาร
- การสัมผัสให้ความรัก
- การดูแลความสะอาดร่างกาย
- การดูแลเรื่องการนอนหลับ
- การดูแลเรื่องความปลอดภัย
- การส่งเสริมพัฒนาการ โดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ใช้รูปแบบสองกลุ่มวัดหลังการทดลอง (the posttest only control group design) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

X	O ₁ กลุ่มทดลอง
	O ₂ กลุ่มควบคุม

- X หมายถึง การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
- O₁ หมายถึง พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรกที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
- O₂ หมายถึง พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นแรกที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ มารดาวัยรุ่นแรกที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี หลังคลอดบุตรปกติทางช่องคลอดและเป็นบุตรคนแรก ที่พักฟื้นอยู่แผนกหลังคลอดในโรงพยาบาลของรัฐ

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นแรกที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี หลังคลอดบุตรปกติทางช่องคลอดและเป็นบุตรคนแรก ที่พักฟื้นอยู่แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมายภายในระยะเวลา 72 ชม. หลังคลอด ระหว่างวันที่ 24 เมษายน 2556 จนถึง 8 กรกฎาคม 2556 จำนวน 44 คู่ ซึ่งมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้

ด้านมารดา

1. มารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีบุตรเป็นคนแรก
2. ไม่มีโรคประจำตัว และไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะหลังคลอด
3. มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้าน

ด้านทารก

1. ทารกอายุครรภ์ 37-42 สัปดาห์ และน้ำหนักตั้งแต่ 2,500 กรัมขึ้นไป
2. ทารกไม่มีความพิการแต่กำเนิด ไม่เจ็บป่วยและไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเปิดตารางอำนาจทดสอบ (Burn and Grove, 2005) ซึ่งอ้างอิงจากผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกันกับงานวิจัยนี้ เรื่องผลของการเตรียมมารดาต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่มีบุตรคนแรก (อัญชลี รุ่งฉาย, 2553) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น .05 อำนาจทดสอบ .80 ขนาดอิทธิพล .5 (one-tailed test) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็น 44 ราย ประกอบด้วยกลุ่มควบคุมจำนวน 22 ราย และกลุ่มทดลองจำนวน 22 ราย

ขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 ราย แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยตรวจสอบคุณสมบัติของมารดาวัยรุ่นคนแรก และทารกตามเกณฑ์ที่กำหนดจากตึกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย โดยผู้วิจัยจะจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมจนครบจำนวน 22 รายก่อน หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มควบคุมจนครบแล้ว จึงจัดเข้ากลุ่มทดลองจนครบ 22 ราย

2. ผู้วิจัยจัดให้กลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกัน เพื่อป้องกันอิทธิพลของตัวแปรแทรกซ้อนที่อาจส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยการจับคู่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในด้านการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก เช่น สามี แม่ของมารดาวัยรุ่นหรือบุคคลในครอบครัว (มี/ไม่มี) และประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกแบ่งเป็น มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกและไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก เนื่องจากศึกษาพบว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารก (ยุวดี คำหอมกุล, 2544; ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547; Hoontanee, 2007)

เกณฑ์การพิจารณาขจัดกลุ่มตัวอย่างออก (Exclusion criteria)

1. มารดาวัยรุ่นคนแรกไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง
2. ทารกมีการเจ็บป่วยหรือมีภาวะแทรกซ้อนภายหลัง จนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย เครื่องมือ 3 ชุด คือเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการกำกับทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชุดที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของ Mercer (1986) และแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) 9 ขั้นตอนในการสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ โดยเนื้อหาครอบคลุมการเสริมสร้างบทบาทการเป็นมารดา ประกอบด้วย 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ส่วนที่ 1. การกำหนดแผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา

ศึกษาแนวคิดและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ของ Mercer (1986) โดยเนื้อหาประกอบด้วย 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) มั่นใจในทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา โดยมีกิจกรรม 3 ขั้นตอนดังนี้

ครั้งที่ 1 การส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ภายใน 24 ชม. แรกหลังคลอด

กิจกรรมที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ และเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพยาบาลกับมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ด้วยการพูดคุยที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นกันเอง การให้เกียรติ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความรู้สึกผ่อนคลาย และการเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ที่ห้องส่งเสริมพัฒนาการทารกแผนกส่งเสริมสุขภาพซึ่งอยู่ติดกับตึกหลังคลอด โดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำในการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและสอนเป็นรายบุคคล ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ซึ่งเนื้อหาของบทเรียนครอบคลุมเรื่อง การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมารดาและทารก วิธีการดูแลทารกแรกเกิด และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ผ่านการชี้ชวนให้มารดาวัยรุ่นรับรู้ถึงสัญญาณการตอบสนองที่ดีของทารกในการให้นม การนอนหลับ ตลอดจนการพูดให้เห็นถึงคุณค่าในบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

กิจกรรมที่ 2 การเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ที่แผนกหลังคลอด ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ประกอบด้วยกิจกรรมพยาบาลดังนี้

- การสอนสาธิตวิธีการดูแลทารกแรกเกิด โดยมารดาวัยรุ่นครั้งแรกสังเกตจากตัวแบบจริงที่ใช้ทารกแรกเกิดเป็นสื่อ และ การฝึกทักษะของมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด ที่ครอบคลุมการทำ ความสะอาดร่างกายทารก อาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่าย เช็ดตาและสะดือทารก และการกระตุ้นประสาทสัมผัสได้แก่ การพูดคุยด้วยเสียงที่นุ่มนวล มองสบตา การสัมผัสทารกและลูบไล้อย่างแผ่วเบา โดยเริ่มจากศีรษะ ใบหน้า ลำตัว แขนขาทั้งสองข้าง ด้านหน้าและด้านหลังของทารก และการอุ้มทารกที่ถูกท่าและถูกวิธีโดยการใช้สื่อเป็นตุ๊กตาทารก มาประกอบการสาธิตร่วม

- การฝึกทักษะในการดูแลทารก เช่นในเรื่องการดูแลความสะอาดร่างกายทารก การอาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อม เช็ดตาและสะดือ การทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์หลังขับถ่าย การอุ้มทารก และการกระตุ้นประสาทสัมผัสโดยการสัมผัส รวมถึงการให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

ครั้งที่ 2 การประเมินและทบทวนความเข้าใจมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในวันที่ 2 หลังคลอด เกี่ยวกับการดูแลทารกแรกเกิดจากประสบการณ์การดูแลทารกในช่วง 1 วันหลังคลอด โดยใช้สื่อ

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและทบทวนทักษะในประเด็นที่สงสัยหรือพบปัญหา ก่อนจำหน่าย และนำสื่อบทเรียนกลับไปทบทวนที่บ้าน

ครั้งที่ 3 การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมบ้าน หลังจำหน่าย 1 สัปดาห์ เพื่อประเมินปัญหาการดูแลทารกที่บ้าน ให้คำแนะนำตามปัญหาที่พบ และลองปฏิบัติในกิจกรรมที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ตลอดจนการให้กำลังใจมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เพื่อให้มารดาเกิดความมั่นใจและพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา และสามารถดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

ส่วนที่ 2 การสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำเสนอเนื้อหาการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาให้แก่มารดาวัยรุ่นครั้งแรก โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

- ศึกษารูปแบบในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยนำแนวคิดโมเดลการออกแบบการเรียนการสอนของ Gagne, Briggs & Wager (2005) ในรูปแบบผู้ช่วยสอน (Tutorials Instruction) มาใช้ในการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความสนใจก่อนเริ่มกิจกรรม 2) บอกวัตถุประสงค์ของการเรียน 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิม 4) เสนอเนื้อหาใหม่เพื่อให้เข้าใจง่าย 5) ให้แนวทางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ปรับความคิดในสิ่งที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง แสดงความคิดเห็น 7) ให้ข้อมูลย้อนกลับ 8) ประเมินผลหลังได้รับบทเรียน และ 9) ส่งเสริมความจำและการนำไปใช้หลังจำหน่ายจากโรงพยาบาล

- กำหนดเนื้อหาในบทเรียนคอมพิวเตอร์ตามแนวคิดการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของ Mercer (1986) ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) วิธีการดูแลทารก เช่น การอาบน้ำ การอุ้ม การให้นม เป็นต้น และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา

- ติดต่อประสานงานกับฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงพยาบาล เพื่อทำการถ่ายภาพตามเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำหนด มาเป็นส่วนประกอบในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยได้รับความร่วมมือจากมารดาหลังคลอดในการแสดงประกอบสื่อ และเจ้าหน้าที่ในตึกหลังคลอด

ชุดที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของมารดา ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส การสนับสนุนทางสังคม และประสบการณ์ในการเลี้ยงทารก 2) ข้อมูลทั่วไปของทารก ประกอบด้วย เพศ อายุในครรภ์ น้ำหนักแรกคลอด วันที่จำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และวันนัดตรวจตามนัดสองสัปดาห์หลังจำหน่าย

2.2 แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดการเลี้ยงดูทารกของ Lally (2003) ประกอบด้วย 1) การดูแลให้อาหาร 2) การสัมผัสให้ความรัก 3) ความสะอาดร่างกายทารก 4) ดูแลเรื่องการนอนหลับ 5) ดูแลเรื่องความปลอดภัย และ 6) การส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส ข้อคำถามมีจำนวน 24 ข้อ โดยในแต่ละด้านประกอบด้วยข้อย่อย จำนวน 6 ข้อ

ลักษณะคำตอบเป็นลิเคิร์ท 4 ระดับ คือ ไม่เคยปฏิบัติ (1) ถึง ปฏิบัติเป็นประจำ (4) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ไม่เคยปฏิบัติ	หมายถึง	ฉันไม่เคยปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้นเลย
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้น นาน ๆ ครั้ง
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้น เกือบทุกครั้ง
ปฏิบัติเป็นประจำ	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้นทุกครั้ง

โดยแบ่งการพิจารณาคะแนนเป็นแบบอิงเกณฑ์ 3 ระดับ การวิเคราะห์คะแนนได้มาจากการรวมคะแนนรายข้อแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งหาได้จากการหารผลลบระหว่างคะแนนสูงสุดกับคะแนนต่ำสุดด้วยจำนวนอันตรภาคชั้น ได้เกณฑ์การแปลผลโดยการแบ่งคะแนนตามช่วง (ยูทอ ไทวอร์ธ, 2555) ได้ช่วงคะแนนเท่ากับ

ค่าเฉลี่ยคะแนนรายด้าน	คะแนนรวม	การแปลผล
4 - 8	24 - 48 คะแนน	มีพฤติกรรมการดูแลทารกในระดับต่ำ
9 - 12	49 - 72 คะแนน	มีพฤติกรรมการดูแลทารกในระดับปานกลาง
13 - 16	73 - 96 คะแนน	มีพฤติกรรมการดูแลทารกในระดับสูง

ชุดที่ 3 เครื่องมือที่ใช้กำกับการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้กำกับการทดลองในงานวิจัยนี้ คือ แบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดการดำรงบทบาทมารดาของ Mercer (1986) ประกอบด้วยเนื้อหาของบทบาทการเป็นมารดาหลังคลอด 3 ด้านคือ 1) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุตร 2) ความมั่นใจในทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา แต่ละด้านประกอบด้วยข้อย่อย 5 ข้อ รวมทั้งหมดจำนวน 15 ข้อ ช่วงคะแนนโดยรวมของแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา อยู่ระหว่าง 0 -15 คะแนน ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ข้อความเชิงบวก	มี	1	คะแนน
	ไม่มี	0	คะแนน

แบ่งระดับคะแนนโดยการแบ่งช่วงคะแนนเป็นอันตรภาคชั้นตามเกณฑ์ที่กำหนดจากคะแนนสูงสุดและคะแนนต่ำสุดของแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา (ยูทอ ไทวอร์ธ, 2555) มีเกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยรายด้าน	คะแนนโดยรวม	การแปลผล
0 -1.6	0 - 5 คะแนน	มารดาวิยรุ่นแสดงบทบาทการเป็นมารดาในระดับน้อย
1.7 -3.3	6 - 10 คะแนน	มารดาวิยรุ่นแสดงบทบาทการเป็นมารดาในระดับปานกลาง
3.4 - 5.0	11-15 คะแนน	มารดาวิยรุ่นแสดงบทบาทการเป็นมารดาในระดับมาก

โดยถือเกณฑ์การยอมรับ หากมารดาวิยรุ่นแสดงบทบาทการเป็นมารดาทางด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงบ่งบอกว่ามารดาวิยรุ่นสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ดี

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การหาความตรงตามเนื้อหา (Content validity)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมและเหมาะสมของเนื้อหา หลังจากนั้นนำเครื่องมือไปแก้ไขปรับปรุง แล้วนำแผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและรูปแบบ/ขั้นตอนการนำเสนอ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลด้านการพยาบาลมารดาวัยรุ่นและทารกแรกเกิด 2 ท่าน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการด้านการพยาบาลมารดาวัยรุ่น 1 ท่าน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการทางด้านการพยาบาลมารดาและทารก 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านคอมพิวเตอร์ช่วยสอน 1 ท่าน โดยคุณภาพพิจารณาจากความเห็นสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ใน 5 ท่าน

แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก และแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลด้านการพยาบาลมารดาวัยรุ่นและทารกแรกเกิด 2 ท่าน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการด้านการพยาบาลมารดาวัยรุ่น 1 ท่าน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการทางด้านการพยาบาลมารดาและทารก 2 ท่าน ผู้หลักการคำนวณจากผลการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับค่านิยมเชิงปฏิบัติการ และกำหนดระดับการแสดงความคิดเห็นเป็น 4 ระดับคือ (Pilot and Beck, 2004)

- 1 หมายถึง ข้อคำถามที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมศัพท์
- 2 หมายถึง ข้อคำถามที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาทบทวน และปรับปรุงอย่างมาก จึงจะมีความสอดคล้องกับค่านิยมศัพท์
- 3 หมายถึง ข้อคำถามจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาปรับปรุงเล็กน้อย จะมีความสอดคล้องกับค่านิยมศัพท์
- 4 หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับค่านิยมศัพท์

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขและได้ข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาดัชนีความตรงตามเนื้อหา **Content Validity Index: CVI** (Pilot and Humgler, 1999) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องด้วยการคำนวณดัชนีความตรงตามเนื้อหาต้องได้มากกว่า .80 (Davis, 1992) และทำการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดที่ผ่านการตรวจแก้ไขและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มาคำนวณหาดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) เท่ากับ .92 และแบบสังเกตการดำรงบทบาทมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก มาคำนวณหาดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) เท่ากับ .93 โดยมีการปรับปรุงการใช้ภาษาและเพิ่มรายละเอียดของข้อคำถาม มีการเรียงลำดับขั้นตอนของข้อคำถาม และตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีการเพิ่มและลดจำนวนข้อคำถามในบางข้อ โดยยังคงมีจำนวนของข้อคำถามคงเดิม

2. การหาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นรุ่นแรกไปตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นรุ่นแรกที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย และนำไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .88 และนำแบบบันทึกการสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นรุ่นแรกไปตรวจสอบความเที่ยงของการสังเกต (interrater reliability) ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นพยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลมารดาและทารกหลังคลอด 1 ท่าน ทำการสังเกตและบันทึกการแสดงการดำรงบทบาทการเป็นมารดาตามแบบบันทึกการสังเกต ในกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นรุ่นแรกที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 ราย วิเคราะห์ค่าความเที่ยงของการสังเกต โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แคปปา (Cohen's Kappa coefficient) ได้ค่าเท่ากับ .63 ซึ่งอยู่ในระดับดี (Landis & Koch, 1977)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ที่แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย ระหว่างวันที่ 24 เมษายน 2556 จนถึง 8 กรกฎาคม 2556 โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการ

1. ผู้วิจัยขออนุมัติจริยธรรมการทดลองในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และสัตว์ทดลอง กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอผู้อำนวยการโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ขอความร่วมมือในการวิจัยและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. เมื่อได้รับการอนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมายแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลและหัวหน้าตึกหลังคลอด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย แผนการดำเนินงาน รายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ป่วย ขอใช้สถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ผู้วิจัยขออนุญาตสำรวจรายชื่อ และประวัติมารดาวัยรุ่นรุ่นแรกจากเวชระเบียน ตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติก่อนจนครบจำนวน 22 ราย แล้วจึงจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง โดยการจับคู่กลุ่มทดลองให้มีคุณลักษณะเหมือนกลุ่มควบคุม ในด้านการสนับสนุนทางสังคม และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก จนครบ 22 ราย

ขั้นที่ 2 ขั้นตอนการและประเมินผล

1. กลุ่มควบคุม

1.1 ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ที่ตึกหลังคลอด โรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมายภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด โดยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการทำวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการทำวิจัย

1.2 หลังจากได้รับความร่วมมือ และความสมัครใจจากมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกแล้ว ผู้วิจัยขอให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกลงนามเข้าร่วมการวิจัย และให้ผู้ปกครองลงนามเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

1.3 จากนั้นให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้รับการพยาบาลตามปกติจากพยาบาลประจำตึกหลังคลอด คือ การให้ข้อมูล ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวหลังคลอดและการดูแลทารกแรกเกิดในมารดาคลอดปกติทุกวัย เช่น การให้นมมารดา การสอนสาธิตอาบน้ำทารก การเช็ดตาและสะดือทารก การดูแลให้ได้รับวัคซีน และการสังเกตอาการผิดปกติในระยะหลังคลอดทั้งมารดาและทารก โดยให้คำแนะนำเป็นรายกลุ่ม 1 ครั้งในวันที่ 2 ใช้เวลาประมาณ 45 นาที และเป็นรายบุคคลเมื่อเกิดปัญหาขณะอยู่โรงพยาบาล และตอบแบบสอบถาม 2 ครั้ง

1.4 ก่อนออกจากโรงพยาบาล ผู้วิจัยขอความร่วมมือมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกตอบแบบสอบถามพฤติกรรมทารกแรกเกิดครั้งที่ 1 ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที และครั้งที่ 2 ภายหลังจากจำหน่าย 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยนัดพบมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ตามกำหนดนัดตรวจหลังคลอดปกติของโรงพยาบาลที่ตึกหลังคลอด โดยผู้วิจัยโทรศัพท์แจ้งเตือนนัดล่วงหน้า 1 วัน ก่อนวันนัดหมายใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที

2. กลุ่มทดลอง

2.1 ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด โดยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการทำวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการทำวิจัย

2.2 หลังจากได้รับความร่วมมือ และสมัครใจจากมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกแล้ว ผู้วิจัยขอให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกลงนามเข้าร่วมการวิจัย และให้ผู้ปกครองลงนามเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย หลังจากนั้นจึงขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

2.3 ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมตามแผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 การส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา (ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด)

กิจกรรมที่ 1. การสร้างสัมพันธภาพและเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

- โดยผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ด้วยการพูดคุย อย่างสุภาพ อ่อนโยนและเป็นกันเอง ให้เกียรติมารดาวัยรุ่นครั้งแรก เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ รู้สึกผ่อนคลาย ในห้องส่งเสริมพัฒนาการทารกของแผนกส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นห้องติดกับตึกหลังคลอด เพื่อความเป็นส่วนตัว ไม่มีเสียงดังรบกวน และเหมาะในการเรียนรู้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

- ให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรก ได้เรียนรู้บทบาทการเป็นมารดาผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ที่ใช้สื่อประสมที่แสดงภาพ วิดิทัศน์ และเสนอเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ

1) การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร เป็นความรู้สึกนึกคิดของมารดาที่มีต่อบุตร โดยบทเรียนแสดงให้เห็นภาพมารดาและทารกโอบกอด สัมผัสกันด้วยความรัก และทะนุถนอม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแสดงการยอมรับบุตร โดยแสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันที่มารดามีต่อบุตร ซึ่งแสดงออกโดยการมองสบตาทารก การอุ้ม สัมผัส และการเรียกชื่อทารก

2) วิธีการดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ซึ่งประกอบด้วย การดูแลให้ได้รับสารอาหารการดูแลทำความสะอาดร่างกาย การเปลี่ยนผ้าอ้อม การห่อตัว การอุ้มหรือสัมผัสทารกด้วยความทะนุถนอม การนอนหลับ การป้องกันอันตราย และการส่งเสริมพัฒนาการ รวมทั้งทักษะการคิด รู้ คือความสามารถความสามารถในการแปลพฤติกรรมสื่อสัญญาณบุตรที่แสดงออกมาและตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารกได้อย่างเหมาะสม

3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา เป็นความรู้สึกของมารดาที่มีต่อการแสดงบทบาทของตน เกิดจากการที่มารดาได้กระทำบทบาทและได้รับการตอบสนองที่ดีจากทารก มารดาเกิดความพึงพอใจในการแสดงเอกลักษณ์ของการเป็นมารดา มีการส่งเสริมและให้กำลังใจมารดา พูดชมเชยเมื่อมารดาแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

หลังกิจกรรมที่ 1 พบว่ามารดาวัยรุ่นครั้งแรกทั้งหมด 22 ราย ให้ความสนใจในการเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นเนื้อหาใหม่ที่ตนไม่เคยเรียนรู้มาก่อน ทำความเข้าใจได้ง่ายและสามารถย้อนกลับไปดูเนื้อหาเดิมได้ มีความเป็นส่วนตัวและรูปแบบของโปรแกรมไม่ซับซ้อนเกินไป และใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นานเกินไป ซึ่งอาจทำให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกเกิดความเบื่อและล่าช้าได้

กิจกรรมที่ 2. การเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารก และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทให้แก่มารดาวัยรุ่นครั้งแรก ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ที่ตึกหลังคลอด ประกอบด้วยกิจกรรม

2.1 การสาธิตจากตัวแบบจริง คือ ผู้วิจัยและทารกแรกเกิดเป็นสื่อในการสาธิตวิธีการดูแลทารกแรกเกิดในด้านร่างกาย การอาบน้ำ ดูแลเปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่ายปัสสาวะอุจจาระ

และการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัส และสอนทักษะทำการให้นมบุตรให้ถูกวิธี รวมถึงการให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

2.2 ให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกฝึกทักษะ การแสดงบทบาทมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด เรื่องการดูแลความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ เปลี่ยนผ้าอ้อมหลังขับถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การห่อตัว และการส่งเสริมสัมพันธภาพผ่านกิจกรรมการกระตุ้นประสาทสัมผัส ได้แก่ การพูดคุยด้วยเสียงที่นุ่มนวล มองสบตา การสัมผัสทารกและลูบไล้อย่างแผ่วเบา โดยเริ่มจากศีรษะ ใบหน้า ลำตัว แขนขา ทั้งสองข้างของทารก

หลังกิจกรรมที่ 2 จากการให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกลองฝึกปฏิบัติจริงหลังดูการสาธิต โดยให้ลองปฏิบัติกับบุตรจริง เช่น เรื่องการอาบน้ำทารก พบว่ามารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วและยังไม่มั่นใจกับการปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นกิจกรรมเล็กๆเช่น การเช็ดตา และสะดือทารก พบว่ามารดาวัยรุ่นครั้งแรกสามารถบอกวิธีปฏิบัติได้ถูกต้อง และปฏิบัติตามได้ถูกต้องแต่ยังไม่คล่องและยังช้า เนื่องจากมารดาวัยรุ่นครั้งแรกส่วนใหญ่จะกลัวบุตรเจ็บและยังไม่กล้า ผู้วิจัยจึงคอยให้คำแนะนำ และเสริมแรง ให้ลองปฏิบัติซ้ำจนเกิดความคล่องแคล่วขึ้น เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกเกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้นในการปฏิบัติกับทารก

ครั้งที่ 2 (วันที่ 2 หลังคลอด) ใช้เวลาประมาณ 45 นาที

1. ผู้วิจัยประเมินความเข้าใจในการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก และทบทวนประสบการณ์ในช่วง 1 วันที่ผ่านมา โดยการซักถาม พูดคุย

2. ให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้วิจัยในการดูแลทารกในประเด็นที่สงสัยหรือพบปัญหา ประกอบการใช้สื่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและทบทวนทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกได้ฝึกปฏิบัติการดูแลทารกแรกเกิด คอยชี้แนะ สร้างความมั่นใจเพื่อให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง และช่วยแก้ปัญหาเฉพาะราย ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และนำสื่อบทเรียนกลับไปทบทวนที่บ้านหลังสิ้นสุดภารกิจกรรม

การกำกับทดลอง ผู้วิจัยทำการสังเกตมารดาวัยรุ่นครั้งแรกแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นรายบุคคลขณะอยู่โรงพยาบาล ตามแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ตระหว่างมารดาและทารก ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 2 ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และสังเกตอยู่ห่างๆ แต่อยู่ในบริเวณเดียวกันและเป็นช่วงเวลาประมาณ 11.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันที่ทางโรงพยาบาลจัดให้มารดาปฏิบัติกิจกรรมกับทารกเช่นกัน ใช้เวลาสังเกตประมาณ 45-60 นาที จากผลการสังเกตมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในวันที่ 2 ก่อนกลับบ้าน พบว่ามารดาวัยรุ่นครั้งแรกในกลุ่มทดลองผ่านเกณฑ์ 19 ราย มีคะแนนการดำรงการดำรงบทบาทการเป็นมารดาโดยรวม มากกว่า 11 คะแนนขึ้นไป ซึ่งถือว่ามารดาสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ดี และไม่ผ่านเกณฑ์ 3 ราย โดยมีคะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาอยู่ในช่วง 9-10 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และคะแนนในรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพ ชื่อ “การสัมผัสลูบไล้ร่างกายทารกด้วยความ

นุ่มนวล, การอุ้มกอดขณะร้องกวน “มีค่าคะแนนเท่ากับ 9, 10 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และด้านความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา มารดาวัยรุ่นแสดงการอุ้มโอบกอดทารก ไว้ในอ้อมแขน ด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม มีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยมารดาวัยรุ่นที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมเสริมให้แก่มารดาวัยรุ่นเป็นรายบุคคลก่อนกลับ และเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยและแสดงทักษะทวนซ้ำก่อนกลับจนถูกต้อง และพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถแสดงทักษะข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ได้ถูกต้อง

ครั้งที่ 3 การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาที่บ้าน (1 สัปดาห์หลังจำหน่าย) ใช้เวลาประมาณ 45 นาที

1. ติดตามเยี่ยมบ้านมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอด และผู้วิจัยดำเนินการสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเป็นครั้งที่ 2 ใช้เวลาประมาณ 30 นาที เพื่อประเมินปัญหาการดูแลทารกที่บ้าน ให้คำแนะนำตามปัญหาที่พบ และให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้ลองปฏิบัติในกิจกรรมที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ จากการสังเกตพบว่ามารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่และเป็นคนเดิมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง และยังพบมารดาวัยรุ่นคนเดิมจำนวน 2 ราย มีค่าเฉลี่ยคะแนนอยู่ในระดับปานกลางเหมือนครั้งแรก ในเรื่องของการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพ การลูบไล้และมองสบตาทารกขณะลุกตื่น นอกจากนั้นยังสังเกตพบว่าในจำนวนมารดาวัยรุ่น 2 รายนี้ส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านมีแม่ หรือครอบครัวคอยช่วยเหลือดูแลทารกตลอด และขณะอยู่ที่บ้านส่วนใหญ่เป็นแม่คอยดูแลทารกประจำ

2. ให้กำลังใจมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เพื่อให้มารดาเกิดความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดา และสามารถดูแลทารกได้ถูกต้องและเหมาะสม

การกำกับทดลอง ผู้วิจัยทำการสังเกตมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นรายบุคคลเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน ตามแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ในด้านการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างมารดาและทารก ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา

ครั้งที่ 2 ติดตามเยี่ยม 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย โดยการสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาขณะอยู่ที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมในช่วงเช้า เวลาประมาณ 10 นาฬิกา หรือเวลาประมาณเที่ยง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มารดาปฏิบัติกิจกรรมกับทารกขณะอยู่ที่บ้านโดยส่วนใหญ่ และพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลองผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 22 ราย มีคะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาโดยรวม มากกว่า 11 คะแนนขึ้นไป ซึ่งอยู่ในระดับมาก ถือว่ามารดาวัยรุ่นสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ดี และคะแนนเฉลี่ยในรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน นอกจากนั้นยังพบว่าส่วนใหญ่ทารกไม่ร้องกวนและมารดาวัยรุ่นเลี้ยงลูกเองตามวิถีชีวิตของคนในชนบท ซึ่งมีแม่ของมารดาวัยรุ่นหรือบุคคลในครอบครัวมาช่วยเหลือเป็นบางเวลา หรือคอยช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวันของมารดาวัยรุ่น เช่น ช่วยซักผ้า หรือจัดเตรียมอาหารให้ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาวัยรุ่น

2.4 กลุ่มทดลอง การตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ครั้งที่ 1 ก่อนกลับบ้าน ผู้วิจัยขอความร่วมมือมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกตอบแบบสอบถามและใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที และครั้งที่ 2 เมื่อครบ 2 สัปดาห์หลังจำหน่ายออก

จากโรงพยาบาล โดยผู้วิจัยโทรศัพท์แจ้งเตือนนัดล่วงหน้า 1 วัน ก่อนวันนัดหมายตามกำหนดนัด ตามปกติของโรงพยาบาลที่ตีหลังคลอด ซึ่งใช้เวลาประมาณ 30 นาที และในกรณีที่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกไม่สามารถมาตามนัดได้ ผู้วิจัยขอไปพบที่บ้านเพื่อประเมินพฤติกรรมการดูแลทารกของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

2.5 นำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง มาตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างนำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ โดยใช้สถิติที (Independent t-test)

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัย โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยในมนุษย์และสัตว์ทดลอง กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับการ อนุมัติให้ทำการวิจัย จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างและ ป้องกันผลกระทบด้านจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง แนะนำ ตัว สร้างสัมพันธภาพ อธิบายวัตถุประสงค์ วิธีในการดำเนินวิจัย และระยะเวลาในการทำวิจัย พร้อม ชี้แจงให้ทราบถึงสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง คำตอบหรือข้อมูลที่ได้ในการวิจัยนี้ถือเป็นความลับ ผลการวิจัย นำเสนอในภาพรวม ไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุลที่แท้จริง และกลุ่มตัวอย่างสามารถแจ้งออกจาก การศึกษาวิจัยได้ก่อนที่การวิจัยจะสิ้นสุดลง โดยไม่ต้องให้เหตุผลหรือคำอธิบายใดๆ ซึ่งการกระทำ ดังกล่าวไม่มีผลอย่างไรต่อกลุ่มตัวอย่าง และการรักษาของแพทย์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ใช้รูปแบบสองกลุ่ม วัตหลังการทดลอง (the posttest only control group design) เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริม บทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ต่อพฤติกรรมการดูแลทารกของ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก อายุ 15-19 ปี ที่คลอดปกติในโรงพยาบาลของรัฐ การนำเสนอผลการ วิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของครอบครัว

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง (N=22)		กลุ่มควบคุม (N=22)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ				
15 ปี	2	9	1	4.5
16 ปี	4	18	2	9
17 ปี	4	18	6	27
18 ปี	5	23	10	45.5
19 ปี	7	32	3	14
อายุเฉลี่ย	17.5±.21		17.55±.43	
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	-	-	4	18
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	14	64	15	68
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	8	36	3	14
อาชีพ				
แม่บ้าน	12	54	14	23
รับจ้าง	8	36	5	9
เกษตรกรกรรม	-	-	2	64
ค้าขาย	1	5		
นักเรียน	1	5	1	4
รายได้ของครอบครัว				
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	9	41	9	41
5,001-10,000 บาท	10	45	11	50
10,001-15,000 บาท	3	14	2	9

จากตารางที่ 1 พบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือร้อยละ 17.5 มีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63 และร้อยละ 68 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 54 และ 64 ตามลำดับ

รองลงมาคือมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 36 และ 23 และมีรายได้เฉลี่ยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45 และ 50 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามสถานภาพสมรส การสนับสนุนทางสังคม และประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	(N=22)		(N=22)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพชีวิต				
คู่	21	95.5	17	77
แยกกันอยู่	1	4.5	5	23
ผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก				
แม่ของมารดาวัยรุ่น	15	68	14	64
สามี	1	5	3	14
แม่ของมารดาวัยรุ่น สามี และสมาชิกในครอบครัว	6	27	5	22
ประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก				
มี	10	45.5	5	23
ไม่มี	12	54.5	17	77

จากตารางที่ 2 พบว่าทั้งในมารดาวัยรุ่นครั้งแรกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีสถานภาพชีวิตคู่ คิดเป็นร้อยละ 95.5 และ 77 ตามลำดับ ผู้ช่วยเลี้ยงดูทารกส่วนใหญ่เป็นแม่ของมารดาวัยรุ่น คิดเป็นร้อยละ 68 และ 64 ตามลำดับ และรองลงมาเป็นสามีและสมาชิกในครอบครัวคอยช่วยเลี้ยงดูทารก คิดเป็นร้อยละ 27 และ 22 ตามลำดับ และพบว่าไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก คิดเป็นร้อยละ 54.5 และ 77 ตามลำดับ แต่พบว่าในกลุ่มทดลองมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมากกว่ากลุ่มควบคุม คิดเป็นร้อยละ 45.5 และ 23

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ครั้งที่ 1 วันที่จำหน่ายกลับบ้าน

คะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิด ของมารดาวัยรุ่น	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		df	t	p- vale
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
ด้านการให้นม (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	13.50	1.26	12.09	1.87	42	2.92	.00
ด้านการสัมผัสให้ความรัก (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	14.40	1.00	12.27	2.09	42	4.30	.00
ด้านการดูแลความสะอาดร่างกาย (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.13	0.88	12.54	2.19	42	5.13	.00
ด้านการนอนหลับ (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	13.50	1.26	12.09	1.87	42	2.92	.00
ด้านการดูแลความปลอดภัย (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.04	1.04	13.59	1.89	42	3.15	.00
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	14.40	1.00	12.27	2.09	42	4.30	.00
รวม (ช่วงคะแนน 24-96 คะแนน)	85.40	3.83	75.59	8.22	42	5.07	.00

*p < .05

จากตารางที่ 3 ค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง หลังได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เท่ากับ 85.40 คะแนน ส่วนในกลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลตามปกติเท่ากับ 75.59 คะแนน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับวิธีทางสถิติ Independent t-test พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ครั้งที่ 2 หลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล 2 สัปดาห์

คะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิด ของมารดาวัยรุ่น	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		df	t	P- vale
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
ด้านการให้นม (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	14.45	1.06	12.18	2.08	42	4.56	.00
ด้านการสัมผัสให้ความรัก (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.09	0.61	12.95	1.49	42	6.20	.00
ด้านการดูแลความสะอาดร่างกาย (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.40	0.66	14.18	1.43	41	3.64	.00
ด้านการนอนหลับ (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	14.45	1.06	12.18	2.08	42	4.56	.00
ด้านการดูแลความปลอดภัย (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.68	0.65	14.18	1.18	42	5.23	.00
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ (ช่วงคะแนน 4-16 คะแนน)	15.09	0.61	12.95	1.49	42	6.20	.00
รวม (ช่วงคะแนน 24-96 คะแนน)	90.31	2.60	80.90	6.5	42	6.3	.00

*p < .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง หลังได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเมื่อนัดมา 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย เท่ากับ 90.31 คะแนน ส่วนในกลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลตามปกติเท่ากับ 80.90 คะแนน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันด้วยวิธีทางสถิติ Independent t-test พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) แบบสองกลุ่มวัดหลังการทดลอง (the posttest only control group design) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มทดลอง คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

กลุ่มควบคุม คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

สมมติฐานการวิจัย

พฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี หลังคลอดบุตรปกติทางช่องคลอดและเป็นบุตรคนแรก ที่พักฟื้นอยู่แผนกหลังคลอดในโรงพยาบาลของรัฐ

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี หลังคลอดบุตรปกติทางช่องคลอดและเป็นบุตรคนแรก ที่พักฟื้นอยู่แผนกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย ภายในระยะเวลา 72 ชม. หลังคลอด ระหว่างวันที่ 24 เมษายน 2556 จนถึง 8 กรกฎาคม 2556 จำนวน 44 คู่ โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 22 คู่ และกลุ่มทดลอง 22 คู่ ซึ่งมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้

ด้านมารดา

1. มารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีบุตรเป็นคนแรก
2. ไม่มีโรคประจำตัว และไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะหลังคลอด
3. มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้าน

ด้านทารก

1. ทารกอายุครรภ์ 37-42 สัปดาห์ และน้ำหนักตั้งแต่ 2,500 กรัมขึ้นไป
2. ทารกไม่มีความพิการแต่กำเนิด ไม่เจ็บป่วยและไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเปิดตารางอำนาจทดสอบ (Burn and Grove, 2005) ซึ่งอ้างอิงจากผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกันกับงานวิจัยนี้ เรื่องผลของการเตรียมมารดาต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่มีบุตรคนแรก (อัญชลี รุ่งฉาย, 2553) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น .05 อำนาจทดสอบ .80 ขนาดอิทธิพล .5 (one-tailed test) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็น 44 ราย ประกอบด้วยกลุ่มควบคุมจำนวน 22 ราย และกลุ่มทดลองจำนวน 22 ราย

ขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 ราย แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยตรวจสอบคุณสมบัติของมารดาวัยรุ่นคนแรก และทารกตามเกณฑ์ที่กำหนดจากตึกหลังคลอดโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย เพื่อป้องกันการปนเปื้อน (Contamination) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมจนครบจำนวน 22 รายก่อน หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มควบคุมจนครบแล้ว จึงจัดเข้ากลุ่มทดลองจนครบ 22 ราย และเพื่อป้องกันอิทธิพลของตัวแปรแทรกซ้อนที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม โดยจัดให้กลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกัน (Matched pair) ในด้านผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก เช่น สามี แม่ของมารดาวัยรุ่นหรือบุคคลในครอบครัว (มี/ไม่มี) และประสบการณ์การเลี้ยงดูทารกแบ่งเป็น มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก และไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูทารก เนื่องจากศึกษาพบว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยเนื้อหาครอบคลุมการเสริมสร้างบทบาทการเป็นมารดา ประกอบด้วย 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) ความมั่นใจในทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกของมารดา และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา โดยได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และได้นำไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นคนแรกที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ราย ก่อนนำไปใช้จริง ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1) ส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ภายใน 24 ชม. แรกหลังคลอด ครั้งที่ 2) ประเมินและทบทวนความเข้าใจมารดาวัยรุ่นคนแรกในวันที่ 2 หลังคลอด และครั้งที่ 3) ส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นคนแรกที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมบ้านหลังจำหน่าย 1 สัปดาห์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของมารดา ประกอบด้วย อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส การสนับสนุนทางสังคม และประสบการณ์ในการเลี้ยงทารก 2) ข้อมูลทั่วไปของทารก ประกอบด้วย เพศ อายุในครรภ์ น้ำหนักแรกคลอด วันที่จำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และวันนัดตรวจตามนัดสองสัปดาห์หลังจำหน่าย

2.2 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ที่ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) เท่ากับ .92 ทำการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้และนำไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ .88

3. เครื่องมือที่ใช้กำกับการทดลอง ได้แก่ แบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ที่ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) เท่ากับ .93 ทำการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้และนำไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แคปปา (Cohen's Kappa coefficient) ได้ค่าความเที่ยง เท่ากับ .63 ซึ่งอยู่ในระดับดี (Landis & Koch, 1977)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ที่ตึกหลังคลอด โดยขออนุมัติจริยธรรมการทดลองในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และสัตว์ทดลอง กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนำเสนอผู้อำนวยการโรงพยาบาลโนนสูงและโรงพยาบาลพิมาย เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เมื่อได้รับการอนุมัติจากผู้อำนวยการโรงพยาบาล ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล และหัวหน้าตึกหลังคลอด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย แผนการดำเนินงาน และรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล และขออนุญาตสำรวจรายชื่อและประวัติมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกจากเวชระเบียน ตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

3. หลังจากได้รับความร่วมมือ และความสมัครใจจากมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกแล้ว ผู้วิจัยขอให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกลงนามเข้าร่วมการวิจัย และให้ผู้ปกครองลงนามเซ็นยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

4. กลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ ตามกิจกรรมการพยาบาลที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตรในตึกหลังคลอด จากพยาบาลวิชาชีพ โดยให้คำแนะนำเป็นรายกลุ่ม 1 ครั้งในวันที่ 2 หลังคลอด ใช้เวลาประมาณ 45 นาที

5. กลุ่มทดลองได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยจัดกิจกรรมทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งละ 30-60 นาที ครั้งที่ 1 ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด มารดา

เรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา และเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ครั้งที่ 2 ในวันที่ 2 หลังคลอด พบทวนประสบการณ์และทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ประกอบการใช้สื่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และผู้วิจัยสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาครั้งที่ 1 และครั้งที่ 3 ส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาที่บ้าน โดยติดตามเยี่ยมบ้านหนึ่งสัปดาห์หลังจำหน่าย และสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาครั้งที่ 2

6. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ตอบแบบสอบถามก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 นัดมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมาตรวจหลังคลอดตามนัดปกติที่โรงพยาบาล 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ จำนวน ร้อยละ คำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ โดยใช้สถิติค่าที (Independent t-test)

สรุปผลการวิจัย

ค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์หลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย คือ พฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

ผลการวิจัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วย

สอน ดีกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ เนื่องมาจากมารดาวัยรุ่นยังขาดความพร้อมด้านวุฒิภาวะทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีข้อจำกัดในความรู้ในบทบาทการเป็นมารดาและทักษะในการเลี้ยงดูบุตร (Burke & Liston, 1994; Herrmann et al., 1998) รวมถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมาก่อน (Masusai, P., 2004) จึงทำให้มารดาวัยรุ่นขาดความมั่นใจในบทบาทการเป็นมารดา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นมีการปรับบทบาทในการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมารดาและทารกตั้งแต่วัยหลังคลอดที่อยู่โรงพยาบาลและต้องพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง (Promasoot, R., 2004) ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบของความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาตามแนวคิดของ Mercer (1986) คือ 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร แสดงความผูกพัน มีพฤติกรรมการยอมรับบุตร การเอาใจใส่และมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร โดยการมอง สบตา และสัมผัสทารก 2) ความมั่นใจในทักษะการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารก ประกอบด้วยทักษะในการปฏิบัติ เช่น การอาบน้ำ การให้นม การอุ้ม เป็นต้น และ 3) การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา เมื่อมารดาประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูทารกได้ดีขึ้น ซึ่งในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดานั้น จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบการจัดกิจกรรมการพยาบาลที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้เหมาะกับยุคสมัย สถานการณ์ และเหมาะกับวัยของมารดาหลังคลอด ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการกิจกรรมการพยาบาลในรูปแบบเดิมให้มีความทันสมัยและส่งเสริมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น โดยพัฒนารูปแบบของการให้ความรู้แบบเดิมให้เหมาะกับวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยเฉพาะในรูปแบบของการให้ความรู้เพื่อการศึกษาหรือข้อมูลต่างๆในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ ซึ่งพบว่าวัยรุ่นมีการเปิดรับและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำรงชีวิตประจำวัน และกลุ่มเยาวชนใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้มากถึงร้อยละ 87.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำมาจัดกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังจากได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดสูงกว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ โดยพบว่าเมื่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา โดยประกอบด้วยกิจกรรมคือ 1) การส่งเสริมสัมพันธภาพ ทักษะ และความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ภายใน 24 ชม.แรกหลังคลอด และเรียนรู้จากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา 2) การประเมินและทบทวนความเข้าใจในวันที่ 2 หลังคลอด และ 3) การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมบ้านหลังจำหน่าย 1 สัปดาห์ เพื่อให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเกิดความมั่นใจ และช่วยแก้ไขทักษะที่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้อง อันส่งผลให้มารดาเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในบทบาทของการเป็นมารดามากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ ในครั้งที่ 1 ก่อนจำหน่ายกลับบ้าน พบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดี และคะแนนเฉลี่ยในรายด้าน เช่น ด้านการให้นม ด้านการสัมผัสให้ความรัก ด้านการดูแลความสะอาดร่างกาย ด้านการนอนหลับ ด้านการดูแลความปลอดภัย และด้านการส่งเสริมพัฒนาการ อยู่ในระดับดีเช่นกัน ($X=13.50$, $X=14.40$, $X=15.13$, $X=13.50$, $X=15.04$ และ $X=14.40$ ตามลำดับ) (ตารางที่ 3) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมารดาวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการช่วยเลี้ยงดูทารกมาก่อน (ร้อยละ 45.5) ซึ่งเป็นน้องหรือหลานของคนใน

ครอบครัว ประกอบกับยังไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร จึงมีเวลาช่วยดูแลทารก และผู้วิจัยสังเกตพบว่า มารดาวัยรุ่นกลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่สามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ดีในด้านทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมกับทารก เช่น การอาบน้ำ การให้นมบุตร เป็นต้น ส่วนในด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพ และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทมารดาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ช่วงแรกยังไม่ค่อยแสดงท่าทางการสัมผัส โอบกอด หรือพูดคุยกับทารกเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ ซึ่งมารดาวัยรุ่นอาจยังไม่เคยเรียนรู้มาก่อน

ครั้งที่ 2 หลังจากนัดมาติดตาม 2 สัปดาห์หลังจำหน่ายที่โรงพยาบาล พบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดี และคะแนนเฉลี่ยในรายด้าน เช่น ด้านการให้นม ด้านการสัมผัสให้ความรัก ด้านการดูแลความสะอาดร่างกาย ด้านการนอนหลับ ด้านการดูแลความปลอดภัย และด้านการส่งเสริมพัฒนาการ สูงขึ้นกว่าครั้งแรกและอยู่ในระดับดี ได้คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิด ภายหลังการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในกลุ่มทดลองทั้งโดยรวมและรายด้านสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 2 ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) และพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ในระดับดีเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน สามารถเลี้ยงดูบุตรได้เองและทารกไม่ร้องกวน สอดคล้องกับการก้งานวิจัยของวันเพ็ญ พุ่มเกต (2551) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนโดยการสอนแนะ ต่อพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก โดยประกอบด้วยกิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ การให้ข้อมูลและเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด จึงส่งผลให้มารดาวัยรุ่นมีพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุหรี หนูงาลี (2547) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตน ต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอด ประกอบด้วย 4 วิธี ได้แก่ การใช้คำพูดชักจูง การเรียนรู้ผ่านตัวแบบหรือประสบการณ์ของผู้อื่น การมีประสบการณ์ความสำเร็จด้วยตนเอง และการกระตุ้นทางร่างกายและอารมณ์ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถช่วยให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เมื่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ทำให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด และส่งผลให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเข้าใจถึงบทบาทตนเองมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้มีพฤติกรรมในการดูแลทารกแรกเกิดได้ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1. พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยหลังคลอด ควรให้ความสำคัญและมีความรู้ในเรื่องการส่งเสริมบทบาทเป็นมารดา เพื่อสนับสนุนให้มารดาวัยรุ่นทุกรายสามารถเลี้ยงดูทารกแรกเกิดได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ควรมีการประยุกต์ระบบบริการในหญิงหลังคลอด เรื่องการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน และสามารถทดแทนอัตรากำลังคน ในรูปแบบสื่อการสอนแบบผู้ช่วยสอนแทนได้ ซึ่งจากการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาเป็นสื่อในการเรียนรู้ สามารถทำให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีความเข้าใจและมีพฤติกรรมในการดูแลทารกได้ดียิ่งขึ้น

3. ควรจัดให้มีระบบบริการพยาบาลจากโรงพยาบาลสู่บ้านในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกทุกราย ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเลี้ยงดูทารกที่ไม่ถูกต้อง และเสี่ยงต่อการทอดทิ้งทารก โดยการส่งต่อฝ่ายเวชกรรมชุมชน เพื่อติดตามต่อในระยะ 1-2 สัปดาห์หลังจำหน่าย ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่มารดาวัยรุ่นเกิดความวิตกกังวลในตนเองมากที่สุด และเป็นการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ทบทวนพฤติกรรมในการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกว่ามีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและยังคงอยู่ต่อไป และคอยให้กำลังใจแก่มารดา รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหากับปัญหาที่มารดาเผชิญอยู่ที่บ้านได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการจัดโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้แก่มารดาวัยรุ่นตั้งแต่ในระยะตั้งครรถ์ในช่วงไตรมาสที่ 2 เพื่อให้เรียนรู้ร่วมกับกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ ซึ่งช่วยให้มารดาวัยรุ่นมีการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวไปสู่บทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดได้อย่างเหมาะสม และสนับสนุนให้ครอบครัวหรือสามีมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข. (2546). *อาหารทารกตามวัย*. กรุงเทพมหานคร: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: อรุณาการพิมพ์.
- กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงเศรษฐกิจ. (2555, สิงหาคม 31). *เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/download/files/ictDev54.pdf>
- จรรยา เหนียนเฉลย. (2546). *เทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ฉัตรแก้ว จุแจ่ม. (2552). *การรับรู้ความสามารถของมารดาต่อการรับรู้และการตอบสนองต่อสัญญาณทารก*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดาวรินทร์ พรสวัสดิ์. (2553). *การสนับสนุนจากสามี การสนับสนุนจากครอบครัว และปัจจัยส่วนบุคคลบางประการที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่น*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนพร โกมะหะวงค์. (2551). *ผลการสร้างแรงจูงใจร่วมกับการใช้คู่มือพัฒนาการแม่ลูกผูกพันที่มีต่อความรู้ การรับรู้ และพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของมารดา*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (2549). *เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา*. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นุจรต จันทบุรณ. (2553). *ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจโดยบูรณาการการสนับสนุนของสามี ต่อความรู้สึกรู้สึกคุณค่าในการเป็นมารดา และทัศนคติในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่น*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นัยนา วงษ์นิยม. (2544). *ผลของโปรแกรมการฝึกฝนมารดาต่อความพร้อมของมารดาในการเลี้ยงดูทารก ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมของทารกตลอดก่อนกำหนด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประกายแก้ว ประพุดติถ้อย. (2547). *การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประทุม ยนต์เจริญล้ำ. (2552). *พฤติกรรมการเลี้ยงดูและภาวะสุขภาพเด็กที่คลอดจากมารดาที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี*. ศูนย์อนามัยที่ 9 พิษณุโลก กระทรวงสาธารณสุข.
- พรทิพย์ คำพอ. (2542). *สุขภาพเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อักษรสมัยการพิมพ์.

- พรพรรณ คีลาวังศ์. (2544). *โปรแกรมการเลี้ยงดูทารกสำหรับมารดาหลังคลอดก่อนจำหน่ายจากโรงพยาบาลมารดาและทารกเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ไพลิน นัดสันเทียะ. (2546). *ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารกขณะให้อาหารทารก, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์. (2550). *พัฒนาการมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ภัททิรา เหลืองวิลาส. (2547). *สร้างสื่อการเรียนการสอน CAI ด้วย Macromedia Authorware 7. กรุงเทพมหานคร: สวีสวีไอที.*
- มนต์ตรา พันธุ์ฝึก. (2551). *ผลของโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ต่อความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารก ความพึงพอใจในบทบาทของมารดา ความสามารถในการเรียนรู้พฤติกรรม และการเจริญเติบโตของทารก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการพยาบาลมารดาและทารกแรกเกิด คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- ยุทธ ไกรวรรณ. (2555). *หลักสถิติวิจัย และการใช้โปรแกรม SPSS (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.*
- รัตน์ศิริ ทาโต. (2552). *การวิจัยทางการพยาบาลศาสตร์ : แนวคิดสู่การประยุกต์ใช้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิช และตติรัตน์ สุวรรณจริต. (2546). *การดูแลและส่งเสริมสุขภาพหญิงในระยะคลอด และทารกแรกเกิด. พิมพ์ครั้งที่ 3. ชลบุรี: ศรีศิลป์การพิมพ์.*
- ระพีพิชญ์ กาญจนาคม. (2549). *การศึกษาการเจริญเติบโต และ พัฒนาการของเด็กวัย 1-2 ปี ที่คลอดจาก มารดาวัยรุ่นที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า. สำนักงานพัฒนางานวิจัย วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า.*
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. (2547). *สภาวะสุขภาพและสังคมของเด็กไทย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย: ปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*
- วีไล เลิศธรรมเทวี. (2550). *ตำราการพยาบาลเด็ก. กรุงเทพมหานคร: พรวิวัน.*
- วิกฤตติการณ "แม่วัยรุ่น" *ปัญหาคุกคามที่รื้อให้แก้, พฤติกรรมสุขภาพ, 2554, [2555, มีนาคม] อ้างถึงในรายงาน สุขภาพคนไทย [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/media36_5.pdf*
- วีริภรณ์ ชัยเศรษฐสัมพันธ์. (2551: 44-49). *การทบทวนงานวิจัยทางการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2538 – 2548. การพยาบาลและการศึกษา 1.*
- วันเพ็ญ พุ่มเกตุ. (2551). *ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองโดยการสอน*

แนวต่อพฤติกรรมการดูแลทารกเกิดก่อนกำหนดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก,
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สมจิตร จารูรัตน์ศิริกุล. (2550). การให้บริการเด็กสบาย. ในประยงค์ เวชวินิชสนอง และวนพร อนันต์
เสรี. *กุมารเวชศาสตร์ทั่วไป*. สงขลา: ชานเมืองการพิมพ์.

สุคนธ์ ไขแก้ว. (2547 : 20-27). *ตั้งครรภ์วัยรุ่น : การส่งเสริมสุขภาพ*. วารสารพยาบาลศาสตร์ 22.
สุพัตรา การุญญเวทย์. (2543). *ผลของวิธีการให้คำแนะนำอย่างมีแบบแผนต่อการปฏิบัติพัฒนากิจการ
เป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาการพยาบาลครอบครัว คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรรัตน์ ชลันธร. (2545). *ผลการสัมพัทธ์จากมารดาต่อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนดและ
ความผูกพันระหว่างมารดา-ทารก*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการ
พยาบาลครอบครัว คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุวสิทธิ์ พยุงกิจสมบัติ, จรัสศรี เย็นบุตร และพิมพ์ภรณ์ กลั่นกลิ่น. (มกราคม-มีนาคม 2550 : 46-55).
ปฏิสัมพันธ์ขณะให้นมระหว่างมารดาและทารกเกิดก่อนกำหนด และปัจจัยที่
เกี่ยวข้อง. *วารสารพยาบาลศาสตร์ 35*.

สุหรี หนุงอาหลี. (2547). *ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อ
พฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรก*, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาการพยาบาลมารดาและทารก คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2552, มกราคม 1). *การตั้งครรรภ์ใน
วัยรุ่น*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา [http:// www.anamai.moph.go.th](http://www.anamai.moph.go.th)

ศิริภรณ์ จันทร์วัฒนภรณ์. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการปฏิบัติพัฒนา
กิจในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด*, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาการพยาบาลครอบครัว คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิษฐ์สุดา เฟื่องฟ. (2549). Delayed development. ในศรีศุภลักษณ์ สิงคาลวนิช, ชัยสิทธิ์ แสงทวี
สิน และสมใจ กาญจนพงศ์กุล. *ปัญหาโรคเด็กที่พบบ่อย*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร.

อัญชลี รุ่งฉาย. (2553). *ผลของการเตรียมมารดาต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ของ
มารดาที่มีบุตรคนแรก*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการผดุงครรภ์ขั้นสูง
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาอังกฤษ

- Ashwill, J. W. and Droske, S. C. (1997). *Nursing care of children: principle and practice*. Philadelphia: W. B. Saunders.
- Black, M. M., Siegel, E. H., Abel, Y., & Bentley, M. E., (2001). Home and videotape intervention delays early complementary feeding among adolescent mothers. *Pediatrics* 107: 1-8.
- Blackburn, S. T., Vanderberg, K. A. (1993). *Assessment and management of neonatal neurobehavioral development*. Comprehensive neonatal nursing. Philadelphia: W.B. Saunders :1094-1130.
- Bobak, I. M., Lowdermilk, D.I., and Jensen, M.D. (1993). *Maternity nursing*. 4th ed. St. Louise: The C.V. Mosby.
- Burke P. & Liston W. (1994). Adolescent mothers' perceptions of social support and the impact on their lives. *Pediatric Nursing* 20: 593-599.
- Burn, N., & Grove, S.K. (2005). *The practice of nursing research: Conduct, critique, & utilization* (5th ed.). St.Louis, MO; Elsevier Saunders.
- Chaze B. A., Ludington – Hoe S. M. Sensory stimulation in the NICU. (1984). *American Journal of Nursing* 84: 68-71.
- Chtigeat, U., and Sawasdiworn, S. (2007). Comparison outcomes of sick babies born to teenage mothers with those born to adult mothers. *J Med Assoc Thai* 94 March: 27-34.
- Cross, T., Bazron, B., Dennis, K., and Isaacs, M. (1989). *Toward a Culturally Competent System of care*. Washington, D.C.: Georgetown University.
- Davis, L. (1992). Instrument review: Getting the most from your panel of expert. *Applied Nursing Research* 5: 104-107.
- Dickason, E.J., Silverman, B.L., & Kaphan, J.A. (1998). Home care of the young infant. In M.S. Ledbetter (ED.), *Maternal-Infant nursing care*. St.Louis: Mosby-Year Book: 504-536.
- Dusek, B. J. (1987). *Adolescent development and behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Furstenberg F., Brooks-Gunn J. & Morgan P. (1987). *Adolescent mothers and their children in later life*. *Family Planning Perspectives*. 19: 141-152.
- Gagne, M. Robert, Briggs, J. Leslie and Wager, W. Walter. (2005). *Principles of*

- Instructional Design. 4th ed.* New York : Harcourt Brace Jovanovich, Publishers.
- Gagne, M. Robert, Briggs, J. Leslie and Wager, W. Walter. *Thoughts on: Principles of Instructional Design* [Online]. 1992. Available from : <http://elearningnews.edublogs.org/2007/09/30/thoughts-on-principles-of-instructional-design-gagne-briggs-wagner-1992/>
- Green, L. W., Kreuter, M. W. (1991). *Health promotion planning an education and environmental approach*. London: May Field.
- Green, C. J., & Wilkinson, J. M. (2004). *Maternal newborn nursing care plans*. St. Louis, MO: Mosby.
- Herrmann M., Van Cleve L. & Levisen L. (1998). Parenting competence, social support and self-esteem in teen mothers case managed by public health nurses. *Public Health Nursing* 15: 432–439.
- Julianne P. Ohashi. (1992). Maternal Role Satisfaction: A New Approach to Assessing Parenting. *Scholarly Inquiry for Nursing Practice: An International Journal* 6.
- Jones, F. A. (1980). Maternal responsiveness of primiparous mothers during the postpartum period: Age difference. *Pediatric Nursing* 65: 579-584.
- Jersild, T. A., Brook, S. J., & Brook, W. D. (1978). *The psychology of adolescence* (3rd ed.). New York: Macmillan.
- Klaus , M. H., Kenell., J. H. (1993). *Care of high-risk neonate*. Philladelphia: W. B. Saunders.
- Koniak-Griffin, D., and others. (2002). Public health nursing care for adolescent mothers : Impact on infant health and selected maternal outcomes at 1 year postbirth. *Journal of Adolescent Health* 30: 44-54.
- Koniak-Griffin, D. (1993). Maternal role attainment. *Image: Journal of Nursing Scholarship*. 25: 257-262.
- Krongrawa, R. (2006). *Factors related to maternal role attainment in first-time adolescent mothers*. Master's Thesis, Submitted in partial fulfillment of the requirement for Master of Nursing Science Mahidol University.
- Haward, J. S., & Sater, J. (1985). Adolescent mothers: Self-perceived health education need. *JOGNN* 14: 399-404.
- Hoontanee, W. (2007). *Quality of Infant care Among Nulliparous teenage mother in Burirum province, Thailand*. Master's Thesis, Submitted in partial fulfillment of the requirement for Master of Nursing Science Mahidol

University.

- Lally, J. R. *The Science and Psychology of Infant–Toddler Care; How an Understanding of Early Learning Has Transformed Child Care* [Online]. Available from:
http://www.pitc.org/cs/pitclib/download/pitc_res/1114/Lally_30-2.pdf?x-r=pcfile_d
- Lally, J. R. *Metatheories of Childrearing*. [Online]. Available from :
http://www.ecetp.pdp.albany.edu/downloadfiles/ECETP/rec_reading/rec_reading_102511.pdf
- Lally, J. R. (2003). *Infant- toddler child care in the United States: Where has it been? Where is it now? Where is it going? Zero to Three*. 24: 29-34.
- Lavender, T., Thompson, S., & Wood, L. (2005). Supporting teenage mothers with breastfeeding guardians. *British Journal of Midwifery* 13: 354-359.
- Lowdermilk, D.L., Perry,S.E. (2004). *Maternity & women’s health care (7 th ed)*. St.Louis, MO: Mosby.
- Lugina, H. I., Chistenson, K., Massawe, S. Nystrom, L., & Lindmark, G. (2001). Chang in maternal concerns during the 6 weeks postpartum period: a study of primiparous mother in Dar Es Salaam Tanzania. *Journal of Midwifery & Womem’s Health* : 248- 257.
- Mercer, R.T. (1985). The process of maternal role attainment over the first year. *Nursing Research*: 198-204.
- Mercer, R.T. (1986). Preditors of maternal role attainemnt at one year post-birth. *Western Journal of Nursing Research* 8: 9-32.
- Mercer, R.T. (2004). Becoming a mother versus maternal role attainment. *Journal of Nursing Scholarship* 36: 226-232.
- Meadow-Oliver, M. (2009). Adolescent mother’ experiences of caring for their children while homeless. *Journal of Pediatric Nursing* 24: 458-467.
- Moore, M. L. (1989). *Realities in Child Bearing*. 2nd ed. Philadelphia:W.B. Saunders.
- Nanthakasikorn, W. (2008). *Effectiveness of Computer Assisted Instruction (CAI) about breastfeeding during the early stages of labour on knowledge and breastfeeding behavior in primiparous adolescent mothers*. Master’s Thesis, Submitted in partial fulfillment of the requirement for Master of Nursing Science Mahidol University.
- Norr, K. F., Robert, J. E., & Freese, U. (1993). Early maternal attachment behavior of adolescent-adult mother. *Journals of Nurse-Mildwifery* : 334-342.

- Neinstein, L.S., and Kaufman, F.R. (2007). Normal physical growth and development In L.S. Neinstein (ed). *Adolescent health care : practical guide*. 4th ed, 8. Philadelphia: Lippicott Williams & Wilkins.
- Olds, S. B., London, M. L., Wieland Ladewig. P. A. and Devidson, M. R. (2000). *Maternal newborn Nursing: A family and community-based approach*. 6th ed. New Jersey: Prentice- Hall Health.
- Pillitteri, A. (2003). *Maternal and child health nursing care of the childbearing and childbearing family*. 4th ed. Philadelphia: J.B. Lippicott .
- Pilot, D. F., and Beck , C. T. (2004). *Nursing research: Principles and methods*. 7th ed. Philadelphia: Lippicott Williams & Wilkins.
- Ryan-Krause, P., Meadows-Oliver, M., Sadler, L., & Swartz, M. K. (2009). Development status of children of teen mother: Contrasting objective assessment with maternal report. *Journal of Pediatric Health Care* 23: 303-309.
- Sabin S, Kiragu K. (1998). *The health consequences of adolescent sexual and fertility behavior in Sub-Saharan Africa – Studies in family planning*. 29: 210-232.
- Santrock, J. W. (1998). *Adolescence (7th ed.)*. New York: McGraw-Hill.
- Wambach, K. A., & Cole, C. (1999). Breastfeeding and Adolescent. *Journal of Obstetric Gynecologic and Neonatal Nursing* 29: 282-294.
- White-Traut, R. C. et al. (1993). Patterns of Physiologic and Behavioral Response of Intermediate care Preterm Infant to Intervention. *Pediatric nursing* 19: 625-629.
- Wong, D. L., Perry, S. E. and Hokenberry, M. J. (2002). Infant with gestational age-related problems. In *maternal child nursing care*. 2nd ed. China: Mosby.
- World Health Organization. (2003). *Adolescent friendly health services: An agenda for change*. Geneva.
- World Health Organization. (2003). *Issues in adolescent health and development: Adolescence pregnancy*. Geneva.

ตัวอย่าง
บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน “เรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา”

ลำดับ	ภาพ	เสียง
1.	<p>ภาพมารดาและทารก</p> 	เพลงคือสายใย
2.	<p>บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง “การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา” นิสิตปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>จัดทำโดย นาง นภาพร นพพัฒนกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร. วิณา จีระแพทย์</p>	<p>ดนตรีบรรเลงและเสียงพูด “การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา” โดยนางนภาพร นพพัฒนกุล นิสิต ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะพยาบาล ศาสตร์ สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
3.	<p>แนะนำเข้าสู่เนื้อเรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ภาพประกอบ : ทารกแรกเกิด และมารดาหลังคลอด</p> 	เสียงพูดและดนตรีบรรเลง

ลำดับ	ภาพ	เสียง
4.	<p>การส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา วัตถุประสงค์ เพื่อให้มารดาวัยรุ่นรุ่นแรก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร และแสดงพฤติกรรมในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตรได้ 2. สามารถอธิบายวิธีการดูแลทารกของมารดา ได้แก่ การให้นมแม่ การสัมผัสให้ความรัก ความสะอาดร่างกายทารก การนอนหลับ ดูแลเรื่องความปลอดภัย การอุ้มและการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาทสัมผัสได้ 3. แสดงวิธีการดูแลความสะอาดร่างกายทารก เช่น อาบน้ำ-สระผม วิธีการเปลี่ยนผ้าอ้อม การเช็ดตา สะดือทารก และ การทำความสะอาดหลังทารกขับถ่ายได้อย่างถูกต้อง 4. สามารถอุ้มทารก และกระตุ้นประสาทสัมผัสทารกได้อย่างถูกต้อง 5. แสดงออกถึงความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา และรับรู้ถึงพฤติกรรมการตอบสนองของทารกได้ (ข้อความปรากฏบนหน้าจอที่ละข้อ) 	เสียงพูดบรรยาย
5	<p>การดำรงบทบาทการเป็นมารดา <u>หัวข้อย่อย</u> ความหมายบทบาทการเป็นมารดา องค์ประกอบในการดำรงบทบาทการเป็นมารดาประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร 2. ทักษะในการดูแลทารกแรกเกิดของมารดา 3. การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา (ภาพประกอบ มารดาและทารกแสดงปฏิสัมพันธ์กัน) 	เพลงบรรเลง และเสียงพูดบรรยาย

ลำดับ	ภาพ	เสียง
	<p>(เมนูให้เลือกเข้าโปรแกรม) เนื้อหา ปิดโปรแกรม</p>	
6	<p>เนื้อหา คลิกเข้าสู่เมนูหลัก เมนูหลักให้เลือก</p> <p>1. การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร <u>วิธีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุตร มีดังนี้</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของพฤติกรรมทารก - การตอบสนองต่อพฤติกรรมของทารก - การสัมผัสด้วยรักและวิธีการกระตุ้นประสาทสัมผัส - การพูดคุยและวิธีการกระตุ้นประสาทสัมผัสการได้ยิน - การมองสบตาและวิธีการกระตุ้นประสาทสัมผัสการมองเห็น - การโอบกอดให้ความรัก - แบบทดสอบ <p>2. วิธีการดูแลทารกแรกเกิดของมารดา (ข้อย่อยให้เลือก)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การให้นมแม่ - การดูแลความสะอาดร่างกาย - ความรู้เกี่ยวกับการนอนหลับของทารก - การดูแลความปลอดภัยให้แก่ทารก - แบบทดสอบ <p>3. การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารก - ส่งเสริมความเข้าใจในการตอบสนองต่อพฤติกรรมของทารกแรกเกิดผ่านแบบทดสอบ 	เพลงบรรเลง และเสียงพูดบรรยาย

ลำดับ	ภาพ	เสียง
	<p data-bbox="284 584 963 674">(ภาพประกอบ : มารดาอุ้มให้นมทารก มารดาลูบสั้มีผัสทารก และภาพทารก เป็นต้น)</p> <div data-bbox="284 723 957 992"></div>	

ตัวอย่าง

2. เครื่องมือกำกับการทดลอง ได้แก่ แบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

ตัวอย่าง

7 เครื่องมือกำกับการทดลอง ได้แก่ แบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดา โดยผู้วิจัย

รายการที่สังเกต	ครั้งที่ 1/ วันที่ 2 ก่อนกลับบ้าน วัดป.....		ครั้งที่ 2/หลัง จำหน่าย 1 สัปดาห์ วัดป.....	
	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี
การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารก				
1. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ใช้มือสัมผัสลูบไล้ร่างกายลูกด้วยความนุ่มนวล				
2. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกพูดคุย สบตากับลูกขณะให้นม				
3. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกอาบน้ำให้ลูกด้วยความนุ่มนวลและพูดคุยกับลูก.....				
.....				
.....				
ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมดูแลทารก				
6. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกให้ลูกดูนมอย่างถูกวิธี โดยจับลูกถึงลานนม ริมฝีปากและคางแนบชิดกับเต้านมแม่ แก้มลูกไม่บวม				
7.มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกใช้หลังมือหรือข้อศอกทดสอบอุณหภูมิของน้ำก่อนอาบน้ำให้ลูก				
.....				
.....				
.....				
การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา				
11. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกอุ้มลูกให้ดูนม เมื่อเห็นลูกทำท่าดูดปาก อ้าปากค้นหาเต้านม				
12. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกอุ้มกอดลูก ขณะให้นมไว้ในอ้อมแขนด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม				
13. มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกจัดท่านอนให้ลูกขณะหลับในท่าที่สุขสบาย และไม่มีลมพัดผ่านลูกตัวลูกโดยตรง				
.....				

รายการที่สังเกต	ครั้งที่ 1/ วันที่ 2 ก่อนกลับบ้าน วัดป.....		ครั้งที่ 2/หลัง จำหน่าย 1 สัปดาห์ วัดป.....	
	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี
.....				

ตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 3.1 บันทึกข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของมารดา
- 3.2 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของทารก
- 3.3 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

ตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

3.1 บันทึกข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของมารดา

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกและทารกข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกคำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง และ/หรือเติมข้อความที่ตรงตามความเป็นจริงลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. อายุ.....ปี

2. ระดับการศึกษา

 1. ระดับประถมศึกษา 2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) หรือเทียบเท่า 3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่า อื่นๆ ระบุ.....

3. อาชีพ

 1. แม่บ้าน 2. รับจ้าง/ทำงานโรงงาน 4. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 5. เกษตรกรรม (ทำนา, ทำสวน, ทำไร่, เลี้ยงสัตว์) 6. อื่นๆระบุ.....

4. รายได้ของครอบครัว/เดือน (บาท)

 น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 5,001-10,000 10,001-15,000 15,001 ขึ้นไป

5. สถานภาพสมรส

 อยู่ด้วยกันกับสามี/แฟน หม้าย/หย่า/แยก ไม่ได้แต่งงาน อื่นๆ (ระบุ).....

6. ในการเลี้ยงดูบุตรคนนี้ มีสามี แม่หรือครอบครัวช่วยดูแลหรือไม่

 1. ไม่มี 2. มี (ระบุ).....

7. ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมีหรือไม่

 1. ไม่มี 2. มี (ระบุ เช่น รับจ้างเป็นที่เลี้ยงเด็ก หรือเคยช่วยเลี้ยงดูทารกมาก่อน).....

3.2 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของทารก

ข้อมูลส่วนบุคคลของทารก (สำหรับผู้วิจัย)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง และ/หรือเติมข้อความที่ตรงตามความเป็นจริงลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. วัน/เดือน/ปีเกิด.....

4. อายุครรภ์ (สัปดาห์) .....

5. น้ำหนักแรกเกิด

2,500-3,000

3,001-3,500

3,501 กรัมขึ้นไป

วันที่จำหน่าย.....

วันที่มาตรวจตามนัดสองสัปดาห์หลังจำหน่าย.....

ตัวอย่าง

3.3 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

คำชี้แจงสำหรับกลุ่มตัวอย่าง

โปรดอ่านข้อความแต่ละข้ออย่างรอบคอบและกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับกรปฏิบัติของท่านมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด โดยพิจารณาความหมายในการเลือกตอบดังนี้

ไม่เคยปฏิบัติ	หมายถึง	ฉันไม่เคยปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้นเลย
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้น นาน ๆ ครั้ง
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้น เกือบทุกครั้ง
ปฏิบัติเป็นประจำ	หมายถึง	ฉันปฏิบัติต่อลูกตรงตามข้อความนั้นทุกครั้ง

ข้อคำถาม	ไม่เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ปฏิบัติเป็นประจำ
การดูแลให้นม				
1.ฉันเริ่มให้นมลูกทันที เมื่อเห็นลูกทำท่าดูดปากหรือหันหาเต้านม				
2.ฉันอุ้มลูกขณะให้นมในท่าที่ถุกวิธีโดย จับตัวลูกตะแคงเข้าหาตัวฉัน หน้าลูกหันเข้าหาเต้านมและวางบนตักโดยมีหมอนหรือผ้ารองรับ ลำตัวอยู่ในแนวเดียวกันและท้องลูกแนบชิดกับตัวฉัน				
.....				
.....				
การสัมผัสให้ความรัก				
5. ฉันใช้มือลูบไล้ตามผิวหนังลูกเบาๆ				
6. ฉันลูบไล้ร่างกายลูกขณะอาบน้ำอย่างนุ่มนวลและตั้งใจ				

ข้อความ	ไม่เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ปฏิบัติเป็นประจำ
.....				
.....				
การดูแลความสะอาดร่างกาย 9.ฉันทดสอบอุณหภูมิของน้ำโดยใช้หลังมือหรือข้อศอกจุ่มน้ำก่อนอาบน้ำให้ลูก				
10.ฉันใช้สาลีชุบน้ำต้มสุกเช็ดตาลูก จากตัวตาไปหางตาโดยไม่เช็ดย้อนกลับไปมา				
.....				
.....				
การนอนหลับ 13.ฉันจัดสถานที่ให้ลูกนอน โดยไม่ให้มีลมพัดผ่านลูกตัวลูกมากเกินไป และใช้ผ้าห่มตัวลูกไว้				
14.ฉันจัดท่านอนให้ลูกในท่าที่สบาย เช่น นอนหงายสลับกับนอนตะแคง หรือนอนคว่ำตะแคงศีรษะไปด้านใดด้านหนึ่ง โดยสังเกตไม่ให้มีสิ่งอุดกั้นจมูกลูก				
.....				
.....				
การดูแลความปลอดภัย 17. ฉันล้างมือก่อนสัมผัสตัวลูกหรืออุ้มลูกทุกครั้ง				
18.ฉันอุ้มลูกจากที่นอน โดยใช้มือประคองยกศีรษะลูกขึ้นก่อน และใช้มืออีกข้างประคองก้นและลำตัวลูกขึ้นตามด้วยความระมัดระวัง				
.....				
.....				

ข้อความ	ไม่เคยปฏิบัติ	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ปฏิบัติเป็นประจำ
การส่งเสริมพัฒนาการ 21. ฉันทยกกล้วยกับลูก โดยอุ้มประคองที่ศีรษะและลำตัวลูกขึ้นให้หันหน้าประสานสายตากับฉันและเคลื่อนไหวไปมา โดยใบหน้าห่างกันประมาณ 1 ฟุต				
22. ฉันทพุดคุยกับลูกด้วยน้ำเสียงเบาๆและนุ่มนวล				
.....				
.....				

สถิติที่ใช้ในงานวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือวิจัย คำนวณหาความเที่ยงของแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ, 2549) ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ	α	=	ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ
	k	=	จำนวนข้อคำถามในแบบสอบถาม
	$\sum S_i^2$	=	ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งหมด

คำนวณหาค่าความความเที่ยงของแบบสังเกตการดำรงบทบาทการเป็นมารดาโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แคปปา (Cohen's Kappa coefficient) (Cohen, J., 1960)

$$\text{Kappa} = \frac{\text{Proportion of observe agreement} - \text{Chance agreement}}{1 - \text{Chance agreement}}$$

เมื่อ	Kappa	=	$(P_o - P_c) / (1 - P_c)$
	Kappa	=	Kappa Coefficient
	P_o	=	สัดส่วนความคิดเห็นที่สอดคล้อง
	P_c	=	สัดส่วนความคิดเห็นที่สอดคล้องโดยบังเอิญ

2. คำนวณหาค่าเฉลี่ยโดยใช้สูตร (ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ, 2549)

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ	$\bar{x}$	=	ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง
	$\sum X$	=	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	=	จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

3. การคำนวณหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้สูตร (ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ, 2549)

$$S = \sqrt{\frac{N\sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
 $\sum fX$ = ผลรวมของคะแนนแบบสอบถามแต่ละระดับ
 N = จำนวนประชากร

4. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาพร้อมกับการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ โดยใช้สูตรสถิติที่ (Independent t-test) (ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณฺ์เลิศ, 2549)

ใช้สูตร
$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ $\bar{x}_1, \bar{x}_2$ แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2
 S_p^2 แทนความแปรปรวนร่วม (Pooled variance)

$$S_p^2 = \frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

 n_1, n_2 แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2
 df แทนชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)

ภาคผนวก ง
ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยรายข้อ และระดับของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ส่วนที่ 3 คะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดารายบุคคลของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง และคะแนนเฉลี่ย และระดับคะแนนรายด้านของการดำรงบทบาทการเป็นมารดา

ส่วนที่ 4 แสดงพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำแนกตามการจับคู่ (Matched pair) ของกลุ่มตัวอย่างในด้านการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของคะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

ตารางที่ 1 คะแนน และระดับพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

คู่ที่	คะแนนพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดหลังการทดลองทั้ง 2 ครั้ง							
	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
1	84	สูง	90	สูง	64	ปานกลาง	69	ปานกลาง
2	83	สูง	87	สูง	75	สูง	82	สูง
3	90	สูง	88	สูง	76	สูง	81	สูง
4	85	สูง	92	สูง	77	สูง	70	ปานกลาง
5	78	สูง	93	สูง	76	สูง	85	สูง
6	83	สูง	92	สูง	84	สูง	88	สูง
7	90	สูง	92	สูง	73	สูง	64	ปานกลาง
8	86	สูง	90	สูง	62	ปานกลาง	74	สูง
9	89	สูง	91	สูง	86	สูง	87	สูง
10	83	สูง	89	สูง	79	สูง	85	สูง
11	87	สูง	89	สูง	73	สูง	81	สูง
12	86	สูง	93	สูง	72	ปานกลาง	87	สูง
13	86	สูง	91	สูง	83	สูง	87	สูง
14	78	สูง	82	สูง	79	สูง	84	สูง
15	93	สูง	95	สูง	52	ปานกลาง	77	สูง
16	86	สูง	91	สูง	86	สูง	83	สูง
17	82	สูง	89	สูง	80	สูง	87	สูง
18	90	สูง	92	สูง	73	สูง	85	สูง
19	84	สูง	90	สูง	80	สูง	81	สูง
20	88	สูง	91	สูง	83	สูง	84	สูง
21	81	สูง	89	สูง	70	ปานกลาง	79	สูง
22	87	สูง	91	สูง	80	สูง	80	สูง
รวม	1879	ดี	1987	ดี	1663	ดี	1780	ดี
Mean	85.40		90.31		75.59		80.90	
SD	3.83		2.60		8.22		6.50	

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังการทดลองของกลุ่มทดลองทั้งสองครั้ง เท่ากับ 85.40 คะแนน และ 90.31

คะแนน ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับสูง และกลุ่มควบคุม เท่ากับ 75.59 คะแนน และ 80.31 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับสูงเช่นกัน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยรายข้อ และระดับพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดา
วัยรุ่นครรภ์แรกระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และระดับพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก
ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมทั้ง 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 หลังจำหน่าย
สองสัปดาห์

คะแนนพฤติกรรมการดูแลทารก แรกเกิด ของมารดาวัยรุ่น	กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ
การดูแลให้นม								
1.ฉันเริ่มให้นมลูกทันที เมื่อเห็นลูก ทำท่าดูดปากหรือหันหาเต้านม	3.50	สูง	3.90	สูง	3.27	สูง	3.54	สูง
2.ฉันอุ้มลูกขณะให้นมในท่าที่ถูกวิธี โดย จับตัวลูกตะแคงเข้าหาตัวฉัน หน้าลูกหันเข้าหาเต้านมและวาง บนตักโดยมีหมอนหรือผ้ารองรับ ลำตัวอยู่ในแนวเดียวกันและท้อง ลูกแนบชิดกับตัวฉัน	3.32	สูง	3.63	สูง	3.04	สูง	3.32	สูง
3. ฉันมองสบตาลูกขณะให้นม	3.54	สูง	3.72	สูง	3.27	สูง	3.36	สูง
4. ฉันอุ้มลูกพาดบ่าหรืออุ้มนั่งตัก หลังทารกดูนอนอึด	3.09	ปาน กลาง	3.54	สูง	2.36	ปาน กลาง	3.27	สูง
การสัมผัสให้ความรัก								
5. ฉันใช้มือลูบไล้ตามผิวหนังลูก เบาๆ	3.36	สูง	3.68	สูง	3.09	สูง	3.23	สูง
6.ฉันลูบไล้ร่างกายลูกขณะอาบน้ำ อย่างนุ่มนวลและตั้งใจ	3.50	สูง	3.82	สูง	3.36	สูง	3.50	สูง
7. ฉันใช้นิ้วมือ จับและสัมผัสที่นิ้ว มือลูกอย่างนุ่มนวล	3.40	สูง	3.54	สูง	3.22	สูง	3.59	สูง

8. ฉันทัมผัสและโอบกอดลูกด้วย ความนุ่มนวล	3.59	สูง	3.81	สูง	3.45	สูง	3.59	สูง
การดูแลความสะอาดร่างกาย								
9.ฉันทดสอบอุณหภูมิของน้ำโดยใช้ หลังมือหรือข้อศอกจุ่มน้ำ ก่อน อาบน้ำให้ลูก	3.59	สูง	3.64	สูง	2.90	ปาน กลาง	3.40	สูง
10.ฉันใช้สำลีชุบน้ำต้มสุกเช็ดตาลูก จากตัวตาไปทางตาโดยไม่เช็ด ย้อนกลับไปมา	3.90	สูง	4.00	สูง	3.04	สูง	3.63	สูง
11.ฉันเช็ดโคนสะดือลูกด้วยไม้พัน สำลีชุบแอลกอฮอล์ โดยเช็ดจาก ข้างในวนออกมาข้างนอก	3.86	สูง	3.90	สูง	3.27	สูง	3.54	สูง
12.ฉันทำความสะอาดอวัยวะเพศ และก้นลูกด้วยสำลีชุบน้ำสะอาด อย่างนุ่มนวลจากบนลงล่างและ เปลี่ยนผ้าอ้อมให้ลูกเมื่อลูกเปียก แฉะ	3.77	สูง	3.86	สูง	3.32	สูง	3.59	สูง
การนอนหลับ								
13.ฉันจัดสถานที่ให้ลูกนอน โดย ไม่ให้มีลมพัดผ่านลูกตัวลูกมาก เกินไป และใช้ผ้าห่มตัวลูกไว้	3.72	สูง	3.81	สูง	3.45	สูง	3.59	สูง
14.ฉันจัดท่านอนให้ลูกในท่าที่ สบาย เช่น นอนหงายสลับกับนอน ตะแคง หรือนอนคว่ำตะแคงศีรษะ ไปด้านใดด้านหนึ่ง โดยสังเกตไม่ให้ มีสิ่งอุดกั้นจมูกลูก	3.32	สูง	3.73	สูง	3.27	สูง	3.59	สูง
15. ฉันทิ้งเพลงกล่อมเบาๆเวลา ลูกนอน	2.95	ปาน กลาง	3.23	สูง	2.36	ปาน กลาง	2.18	ปาน กลาง
16. ฉันทิ้งเพลงหรือส่งเสียงดัง เวลาลูกหลับ	3.50	สูง	3.68	สูง	3.00	ปาน กลาง	3.09	สูง
การดูแลความปลอดภัย								
17. ฉันทิ้งมือก่อนสัมผัสตัวลูก	3.68	สูง	3.95	สูง	3.18	สูง	3.23	สูง

หรืออุ้มลูกทุกครั้ง									
18.ฉันอุ้มลูกจากที่นอน โดยใช้มือ	3.77	สูง	3.95	สูง	3.45	สูง	3.68	สูง	
ประคองยกศีรษะลูกขึ้นก่อน และ									
ใช้มืออีกข้างประคองก้นและลำตัว									
ลูกขึ้นตามด้วยความระมัดระวัง									
19. ฉันเลือกเสื้อผ้าที่ใส่สบาย ไม่มี	3.68	สูง	3.90	สูง	3.27	สูง	3.72	สูง	
กระดุมให้ลูก									
การส่งเสริมพัฒนาการ									
21.ฉันหยอกล้อกับลูก โดยใช้มือ	3.64	สูง	3.81	สูง	3.09	สูง	3.23	สูง	
ประคองที่ศีรษะและลำตัวลูกขึ้นให้									
หันหน้าประสานสายตากับฉันและ									
เคลื่อนไหวไปมา โดยโบหน้าห่าง									
กันประมาณ 1 ฟุต									
22. ฉันพูดคุยกับลูกด้วยน้ำเสียง	3.68	สูง	3.77	สูง	3.09	สูง	3.36	สูง	
เบาๆและนุ่มนวล									
23.ฉันพูดคุยกับลูกด้วยระดับเสียง	3.54	สูง	3.81	สูง	3.04	สูง	3.23	สูง	
สูงต่ำต่างกันเวลาหยอกล้อกับลูก									
24.ฉันใช้นิ้วมือสัมผัสเบาๆตั้งแต่	3.54	สูง	3.68	สูง	3.04	ปาน	3.14	สูง	
ศีรษะจรดเท้าขณะที่ลูกตื่นเต็มที่						กลาง			

จากตารางที่ พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยรายข้อของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยรายข้ออยู่ในระดับสูงเกือบทุกข้อ ยกเว้นในข้อ 15 เรื่องของการนอนหลับ อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 ครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกส่วน หนึ่งจะร้องเพลงกล่อมเวลาลูกนอน ส่วนในกลุ่มควบคุม พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยรายข้อของพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดอยู่ในระดับสูง มีบางข้ออยู่ในระดับปานกลางในข้อที่ 15,16 และ 24 และเมื่อนัดมาประเมินซ้ำ 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนในข้อที่ 16 และ 24 อยู่ใน ระดับสูง ส่วนข้อที่ 15 อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลของคะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในกลุ่มทดลองจำนวน 2 ครั้ง

ตารางที่ 1 คะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในกลุ่มทดลอง

คู่ที่	คะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาหลังการทดลอง 2 ครั้ง			
	ครั้งที่ 1 ก่อนกลับบ้าน		ครั้งที่ 2 หลังจำหน่าย 2 สัปดาห์	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
1	9	ปานกลาง	13	มาก
2	11	มาก	13	มาก
3	14	มาก	15	มาก
4	14	มาก	14	มาก
5	10	ปานกลาง	12	มาก
6	12	มาก	14	มาก
7	13	มาก	14	มาก
8	14	มาก	14	มาก
9	13	มาก	14	มาก
10	14	มาก	15	มาก
11	14	มาก	13	มาก
12	13	มาก	15	มาก
13	13	มาก	14	มาก
14	10	ปานกลาง	13	มาก
15	15	มาก	15	มาก
16	12	มาก	14	มาก
17	12	มาก	13	มาก
18	13	มาก	13	มาก
19	12	มาก	13	มาก
20	14	มาก	15	มาก
21	12	มาก	14	มาก
22	13	มาก	15	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าคะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในกลุ่มทดลองเป็นรายบุคคล ครั้งแรก มีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 15 คะแนน และพบว่ามารดาวัยรุ่นที่ผ่านเกณฑ์การดำรงบทบาทการเป็นมารดามีจำนวน 19 ราย ซึ่งถือว่ามารดาวัยรุ่นสามารถแสดงบทบาทการเป็น

มารดาได้ดี และไม่ผ่านเกณฑ์ 3 ราย มีค่าคะแนนอยู่ในช่วง 9-10 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเทียบกับครั้งที่ 2 ค่าคะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในกลุ่มทดลอง อยู่ในช่วง 12-15 คะแนน อยู่ในระดับมาก บ่งบอกว่ามารดาสามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดาได้ดีขึ้น ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ทั้งหมดทั้ง 22 ราย

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยรายด้าน และระดับคะแนนรายด้านในการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังการทดลองทั้ง 2 ครั้ง

หัวข้อ	คะแนนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก			
	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ
การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและทารก	3.86	มาก	5.00	มาก
ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมดูแลทารก	4.81	มาก	5.00	มาก
การสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา	3.90	มาก	4.50	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยรายด้านของการดำรงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในกลุ่มทดลองทั้ง 2 ครั้ง มีค่าคะแนนเฉลี่ยรายด้านของการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในหัวข้อ การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารก ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมดูแลทารก และการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา อยู่ในระดับมากทุกด้านทั้ง 2 ครั้งเช่นกัน

ตารางที่ 3 แสดงพฤติกรรมดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำแนกตามการจับคู่ (Matched pair) ของกลุ่มตัวอย่างในด้านการมีผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก

คู่ที่	การจับคู่ (Matched pair)			
	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	ผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก	ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก	ผู้ช่วยเลี้ยงดูทารก	ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก
1	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
2	แม่	มี	แม่	ไม่มี
3	สามี	ไม่มี	แม่	ไม่มี
4	แม่	ไม่มี	แม่	มี
5	แม่	ไม่มี	สามี	ไม่มี
6	แม่ สามีและครอบครัว	ไม่มี	สามี	มี
7	แม่	มี	แม่	ไม่มี
8	แม่ และครอบครัว	มี	แม่	มี
9	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
10	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
11	แม่	มี	แม่ และครอบครัว	ไม่มี
12	แม่ สามีและครอบครัว	ไม่มี	แม่	มี
13	แม่ และครอบครัว	มี	แม่	ไม่มี
14	แม่	มี	แม่	ไม่มี
15	แม่	ไม่มี	แม่	มี
16	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
17	แม่ สามีและครอบครัว	มี	แม่	ไม่มี
18	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
19	แม่	มี	แม่ สามีและครอบครัว	ไม่มี
20	แม่ และครอบครัว	มี	แม่ และครอบครัว	ไม่มี
21	แม่	ไม่มี	แม่	ไม่มี
22	แม่	ไม่มี	แม่ และครอบครัว	ไม่มี

ภาคผนวก จ

หนังสืออนุมัติจริยธรรมในมนุษย์และสัตว์ทดลอง
ใบยินยอมของประชากรตัวอย่างหรือผู้เข้าร่วมการวิจัย
ข้อมูลสำหรับประชากรตัวอย่างหรือผู้เข้าร่วมการวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารสถาบัน 2 ชั้น 4 ซอยจุฬาลงกรณ์ 62 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์: 0-2218-8147 โทรสาร: 0-2218-8147 E-mail: eocu@chula.ac.th

COA No. 073/2556

ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 015.1/56 : ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

ผู้วิจัยหลัก : นางนภาพร นพพัฒนกุล

หน่วยงาน : คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พิจารณา โดยใช้หลัก ของ The International Conference on Harmonization – Good Clinical Practice (ICH-GCP) อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม..... *ศาสตราจารย์ ดร. นพ. ประดิษฐ์* ..... ลงนาม..... *พันโท โยหนงศักดิ์* .....
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ปริชา ทักษประดิษฐ์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทวิ ชัยชนะวงศาโรจน์)
ประธาน กรรมการและเลขานุการ

วันที่รับรอง : 18 เมษายน 2556

วันหมดอายุ : 17 เมษายน 2557

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

- 1) โครงการวิจัย
- 2) ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วน่วมในการวิจัยและใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วน่วมในการวิจัย
- 3) ผู้วิจัย
- 4) แบบสอบถาม

เลขโครงการวิจัย 015.1/56
วันที่รับรอง 18 เม.ย. 2556
วันหมดอายุ 17 เม.ย. 2557

เงื่อนไข

1. ข้าพเจ้ารับทราบว่าเป็นการคิดจรรยาบรรณ หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อน ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วน่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วน่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี) เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยจากคณะกรรมการ ส่งรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมรับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเมื่อนำรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 03-12) และบทความต่อองค์การวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับโครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทความต่อองค์การวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

กลุ่มทดลอง

ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

1. ชื่อโครงการวิจัย ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก
2. ชื่อผู้วิจัย นางนภาพร นพพัฒนกุล นิสิตปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลเด็ก) คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. สถานที่ปฏิบัติงาน ดิหงษ์หลังคลอด โรงพยาบาล โนนสูง อำเภอ โนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 30160 โทรศัพท์ที่ทำงาน 044-379123 ต่อ 604 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 09-0496-8239 E-mail: napaporn.nop@gmail.com

4. ข้อมูลประกอบการให้คำยินยอมในการวิจัย ประกอบด้วยคำอธิบายดังนี้

4.1 ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมในการวิจัยก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัย มีความจำเป็นที่ท่านควรทำความเข้าใจว่างานวิจัยนี้ทำเพราะเหตุใด และเกี่ยวข้องกับอะไร กรุณาใช้เวลาในการอ่านข้อมูลต่อไปนี้อย่างละเอียดรอบคอบ และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมหรือข้อมูลที่ไม้ชัดเจนได้ตลอดเวลา

4.2 โครงการนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

4.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

4.4 ผู้วิจัยใช้กระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามหลักของการวิจัย ท่านได้รับเลือกเป็นผู้ร่วมในการวิจัย ในจำนวนของกลุ่มทดลอง 22 ราย โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ด้านมารดา

- 4.4.1 มารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีบุตรเป็นคนแรก
- 4.4.2 ไม่มีโรคประจำตัว และ ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะหลังคลอด
- 4.4.3 มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้าน

ด้านทารก

- 4.4.4 ทารกอายุครรภ์ 37-42 สัปดาห์ และน้ำหนักแรกเกิด > 3500 กรัมขึ้นไป

เลขที่โครงการวิจัย 015.1 / 56
วันที่รับรอง 16 เม.ย. 2556
วันที่ลงนาม 17 เม.ย. 2557

กลุ่มทดลอง

4.4.5 ทารก ไม่มีความพิการแต่กำเนิด ไม่เจ็บป่วยและไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด
เกณฑ์การคัดออกจากวิจัย

1. มารดาวัยรุ่นครั้งแรก ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง

2. ทารกเกิดการเจ็บป่วยภายหลัง จนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

4.5 ผู้วิจัยคาดว่า การวิจัยครั้งนี้ จะไม่มีผลกระทบหรือเกิดความเสียหายใดๆ ต่อผู้ร่วมในการวิจัย และข้อมูลทุกอย่างถือเป็นความลับและนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น ผลการวิจัยจะมีการนำเสนอในภาพรวม หากผู้ร่วมในการวิจัยมีความไม่สะดวกหรือถูกรบกวน สามารถแจ้งออกจากโครงการวิจัยได้ทุกขณะ โดยไม่ต้องบอกเหตุผลหรืออธิบายใดๆ ซึ่งจะไม่มีผลต่อการได้รับบริการหรือการรักษาที่จะได้รับแต่ประการใด

5. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขออนุญาตสำรวจรายชื่อและประวัติ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกจากเวชระเบียน ตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับความร่วมมือและความสมัครใจจากมารดาวัยรุ่นครั้งแรกแล้ว และลงนามเซ็นยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงเริ่มเก็บข้อมูล โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 ราย และจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติก่อนจนครบจำนวน 22 ราย แล้วจึงจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง โดยการจับคู่กลุ่มทดลองให้มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มควบคุมในด้านบุคคลช่วยเลี้ยงดูทารก และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารก จนครบ 22 ราย

5.2 รายละเอียดและขั้นตอนที่จะได้รับในการวิจัยครั้งนี้ ในกลุ่มทดลอง 22 ราย มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มทดลอง จะได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นรายบุคคลโดยจัดกิจกรรมทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งละ 30-60 นาที ครั้งที่ 1 ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอด มารดาเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ที่ห้องส่งเสริมพัฒนาการทารกแผนกส่งเสริมสุขภาพซึ่งอยู่ติดกับตึกหลังคลอด โดยเนื้อหาประกอบด้วย การส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร วิธีการดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกและการสร้างความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา ใช้เวลาประมาณ 30 นาที และเสริมสร้างทักษะในการดูแลทารกแรกเกิด ที่ตึกหลังคลอด ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ประกอบด้วยการสาธิตจากตัวแบบจริง และให้มารดาวัยรุ่นครั้งแรกฝึกทักษะการดูแลบทบาทมารดาในการดูแลทารกแรกเกิด ครั้งที่ 2 ในวันที่ 2 หลังคลอด ทบทวนประสบการณ์และทักษะในการดูแลทารก ประกอบการใช้สื่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ใช้เวลาประมาณ 45 นาที และครั้งที่ 3 ส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดาที่บ้าน โดยการติดตามเยี่ยมบ้านหนึ่งสัปดาห์หลังจำหน่าย ใช้เวลาประมาณ 45 นาที และตอบแบบสอบถาม 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ตอนแบบสอบถามก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 เมื่อนัดมารดาวัยรุ่นครั้งแรกมาตรวจหลังคลอดตามนัดปกติของโรงพยาบาล 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย ที่ตึกหลังคลอด โดยใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งละประมาณ 30 นาที

เลขที่โครงการวิจัย 015.1/56
วันที่รับขอ 16 เม.ย. 2556
วันหมดอายุ 17 เม.ย. 2557

กลุ่มทดลอง

6. ประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ทำให้มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดได้ถูกต้องและเหมาะสม โดยเนื้อหาครอบคลุมในเรื่อง การดูแลให้อาหาร การสัมผัสให้ความรัก การนอนหลับ โดยจะมีการให้คำแนะนำในทำนองที่ทารก อาจให้ทารกนอนท่าคว่ำ ตะแคงหน้าไปด้านหลังด้านหนึ่ง ซึ่งช่วยทำให้ทารกนอนได้นานยิ่งขึ้น และช่วยพัฒนากล้ามเนื้อในการหันคอและยกคอ อีกทั้งยังทำให้ที่ศีรษะทารกได้รูปสวยงาม แต่มีข้อควรระวังในท่านอนคว่ำ อาจพบว่าทารกเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุได้ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติและดูแลอย่างใกล้ชิด โดยจะมีรายละเอียดในขณะได้รับการเรียนรู้ผ่านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การดูแลความสะอาดร่างกายทารก การดูแลเรื่องความปลอดภัย และการส่งเสริมพัฒนาการโดยการกระตุ้นประสาท
7. การติดต่อกับผู้วิจัยในกรณีมีปัญหา (ตลอด 24 ชั่วโมง) สามารถติดต่อผู้วิจัยคือ นางนภาพร นพพัฒนกุล ที่เบอร์โทรศัพท์มือถือ 08-9849-0651
8. หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ผู้ร่วมในการวิจัยทราบอย่างรวดเร็ว
9. การวิจัยครั้งนี้ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
10. หากท่านไม่ได้รับการปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าวสามารถร้องเรียนได้ที่ คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4 อาคารสถาบัน 2 ซอยพญาณรงค์ 62 ถนนพญาไทเขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-8147 หรือ 0-2218-8141 โทรสาร 0-2218-8147

เลขที่โครงการวิจัย 015.1/56
 วันที่รับรอง 18 มิ.ย. 2556
 วันหมดอายุ 17 มิ.ย. 2557

กลุ่มทดลอง

ใบยินยอมของประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
(Informed Consent Form)

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามท้ายหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วม โครงการวิจัย

ชื่องานวิจัย ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

ชื่อผู้วิจัย นางนภาพร นพพัฒนกุล นิสิตปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลเด็ก) คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ความเสี่ยง/อันตราย และประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่องนี้ โดยได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จนเข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมใน โครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยข้าพเจ้ายินยอมเข้าร่วมกิจกรรมเป็นรายบุคคล 3 ครั้งๆละ 30-60 นาที ครั้งที่ 1 ภายใน 24 ชั่วโมงหลังคลอดคู่มือการสอน คู่มือฝึกและฝึกทักษะ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 2 หลังคลอดและครั้งที่ 3 เมื่อกลับบ้านไปแล้ว 1 สัปดาห์ที่บ้าน และยินยอมตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิด 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 คือก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 นัด 2 สัปดาห์หลังจำหน่ายที่ตึกหลังคลอด ใ้เวลาประมาณ 30 นาที

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมการศึกษาวิจัยครั้งนี้โดยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งจะไม่มีการปรับหรือการรักษาที่ได้รับตามปกติแต่อย่างใด ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้อมูลของข้าพเจ้าแก่ผู้วิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยรับรองว่า จะเก็บข้อมูลเป็นความลับและจะไม่เปิดเผยข้อมูลสรุปผลการวิจัยในภาพรวม

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4 อาคารสถาบัน 2 ซอยจุฬาลงกรณ์ 62 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-8147 หรือ 0-2218-8141 โทรสาร 0-2218-8147

ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และสำเนาหนังสือแสดงความยินยอมไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(นางนภาพร นพพัฒนกุล)

ผู้วิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

พยาน

เลขที่โครงการวิจัย 015.ร.1.56

ผู้ใดรับชื่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วันหมดอายุ 17 มิ.ย. 2557

Handwritten signature and date 17 มิ.ย. 57

กลุ่มควบคุม

ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

1. ชื่อโครงการวิจัย ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก
2. ชื่อผู้วิจัย นางนภาพร นพพัฒนกุล นิสิตปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลเด็ก) คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. สถานที่ปฏิบัติงาน ดึกหลังคลอง โรงพยาบาลโนนสูง อําเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา 30160 โทรศัพท์ที่ทำงาน 044-379123 ต่อ 604 โทรศัพท์เคลื่อนที่ 09-0496-8239 E-mail: napaporn.nop@gnmail.com

18 ธ.ค. 56

4. ข้อมูลประกอบการให้คำยินยอมในการวิจัย ประกอบด้วยคำอธิบายดังนี้

4.1 ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมในการวิจัยก่อนที่ท่านจะตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัย มีความจำเป็นที่ท่านควรทำความเข้าใจว่างานวิจัยนี้ทำเพราะเหตุใด และเกี่ยวข้องกับอะไร กรุณาใช้เวลาในการอ่านข้อมูลต่อไปนี้อย่างละเอียดรอบคอบ และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมหรือข้อมูลที่ไมชัดเจนได้ตลอดเวลา

4.2 โครงการนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

4.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ

4.4 ผู้วิจัยใช้กระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามหลักของการวิจัย ท่านได้รับเลือกเป็นผู้ร่วมในการวิจัย ในจำนวนของกลุ่มควบคุม 22 ราย โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ด้านมารดา

- 4.4.1 มารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีบุตรเป็นคนแรก
- 4.4.2 ไม่มีโรคประจำตัว และ ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะหลังคลอด

ด้านทารก

- 4.4.3 ทารกอายุครรภ์ 37-42 สัปดาห์ และน้ำหนักตั้งแต่ 2,500 กรัมขึ้นไป
- 4.4.4 ทารกไม่มีความผิดปกติใดๆ ไม่เจ็บป่วยและไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด

เลขที่โครงการวิจัย 015. 1. / 56
วันที่รับขอ 18 ธ.ค. 2556
วันที่ตอบ 17 ธ.ค. 2557

กลุ่มควบคุม

เกณฑ์การคัดออกจากวิจัย

1. มารดาวิจัยรุ่นแรกไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกครั้ง
2. ทารกเกิดการเจ็บป่วยภายหลัง จนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

4.5 ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบหรือเกิดความเสียหายต่อผู้ร่วมในการวิจัย และข้อมูลทุกอย่างถือเป็นความลับและนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น ผลการวิจัยจะมีการนำเสนอในภาพรวม หากผู้ร่วมในการวิจัยมีความไม่สะดวกหรือถูกรบกวน สามารถแจ้งออกจากโครงการวิจัยได้ทุกขณะ โดยไม่ต้องบอกเหตุผลหรืออธิบายใดๆ ซึ่งจะไม่มีผลต่อการได้รับบริการหรือการรักษาที่จะได้รับแต่ประการใด

5. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขออนุญาตสำรวจรายชื่อและประวัติมารดาวิจัยรุ่นแรกจากเวชระเบียน ตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับความร่วมมือและความสมัครใจจากมารดาวิจัยรุ่นแรกแล้ว และลงนามเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงเริ่มเก็บข้อมูล โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 ราย และจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติก่อนจนครบจำนวน 22 ราย แล้วจึงจัดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลอง โดยการจับคู่กลุ่มทดลองให้มีคุณลักษณะเหมือนกลุ่มควบคุมและในด้านกันช่วยเหลือดูทารก และประสานงานในการเลี้ยงดูทารก จนครบ 22 ราย

5.2 รายละเอียดและขั้นตอนที่จะได้รับในการวิจัยครั้งนี้ ในกลุ่มควบคุม 22 ราย มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มควบคุม จะได้รับการพยาบาลตามปกติ ตามกิจกรรมการพยาบาลที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตรในตึกหลังคลอด โรงพยาบาลโนนสูง จากพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด และการดูแลทารกแรกเกิดในมารดาคลอดปกติทุกวัย เช่น การให้นมมารดา การดูแลให้ได้รับวัคซีน และการสังเกตอาการผิดปกติในระยะหลังคลอดทั้งมารดาและทารก รวมทั้งการสอนสามีอาบน้ำทารก โดยให้คำแนะนำเป็นรายกลุ่ม 1 ครั้งในวันที่ 2 หลังคลอด ใช้เวลาประมาณ 45 นาที และเป็นรายบุคคลหากมารดาหลังคลอดเกิดปัญหาและมีข้อสงสัยขณะอยู่โรงพยาบาล และตอบแบบสอบถาม 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ทำแบบสอบถามก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 เมื่อนัดมารดาวิจัยรุ่นแรกมารวหลังคลอดตามนัดปกติของโรงพยาบาล 2 สัปดาห์หลังจำหน่าย ที่ตึกหลังคลอด โดยใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งละประมาณ 30 นาที

6. ประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้มารดาวิจัยรุ่นแรกมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด และการดูแลทารกแรกเกิด เช่น การให้นมมารดา การดูแลให้ได้รับวัคซีน และการสังเกตอาการผิดปกติในระยะหลังคลอด

7. การติดต่อกับผู้วิจัยในกรณีมีปัญหา (ตลอด 24 ชั่วโมง) สามารถติดต่อผู้วิจัยคือ นางนภาพร นพพัฒนกุล ทีเบอร์โทรศัทพ์มือถือ 08-9849-0657

เลขที่โครงการวิจัย 015.1/56
วันที่รับขอ 18 เม.ย. 2556
วันหมดอายุ 17 เม.ย. 2557

กลุ่มควบคุม

8. หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางคำปรึกษาและโทรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ผู้ร่วมในการวิจัยทราบอย่างรวดเร็ว
9. การวิจัยครั้งนี้ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
10. หากท่านไม่ได้รับการปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าวสามารถร้องเรียนได้ที่ คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4 อาคารสถาบัน 2 ซอยจุฬาลงกรณ์ 62 ถนนพญาไทเขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-8147 หรือ 0-2218-8141 โทรสาร 0-2218-8147

เลขที่โครงการวิจัย 015.1 / 56
 วันที่รับรอง 18 ส.ค. 2556
 วันหมดอายุ 17 ส.ค. 2557

กลุ่มทบทวน

ใบยินยอมของประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
(Informed Consent Form)

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามทำหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วม โครงการวิจัย

ชื่องานวิจัย ผลของการส่งเสริมบทบาทการเป็นมารดา ร่วมกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนต่อพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

ชื่อผู้วิจัย นางนภาพร นพพัฒนกุล นิสิตปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลเด็ก) คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติ ความเสี่ยงอันตราย และประโยชน์ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่องนี้ โดยได้อ่านรายละเอียดในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จนเข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมใน โครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยข้าพเจ้ายินยอมตอบแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลทารกแรกเกิด จำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 คือก่อนกลับบ้าน และครั้งที่ 2 คือ 2 สัปดาห์ เมื่อมารดาจบหลักสูตรตามกำหนดนัดหลังจำหน่าย ของโรงพยาบาล แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมการศึกษานี้ด้วยความสมัครใจ และข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งจะไม่ผลต่อการบริการหรือการรักษาที่ได้รับตามปกติแต่อย่างใด ข้าพเจ้ายินยอมให้ข้อมูลของข้าพเจ้าแก่ผู้วิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยรับรองว่า จะเก็บข้อมูลเป็นความลับและจะเปิดเผยข้อมูลสรุปผลการวิจัยในภาพรวม

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถร้องเรียนได้ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4 อาคารสถาบัน 2 ซอยจุฬาลงกรณ์ 62 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-8147 หรือ 0-2218-8141 โทรสาร 0-2218-8147

ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และสำเนาทะเบียนชื่อแสดงความยินยอมไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(นางนภาพร นพพัฒนกุล)
ผู้วิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)
ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

วันที่โครงการวิจัย 015.1/56
วันที่รับขอ 18 เม.ย. 2556
วันที่หมดอายุ 17 เม.ย. 2557

ผู้ปกครองของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางนภาพร นพพัฒน์กุล เกิดเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2521 ที่จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่บ้านเลขที่ 139 หมู่ 11 ถนน สุรนารายณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอ เมือง จังหวัด นครราชสีมา 30310 สำเร็จการศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2543 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเด็ก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2553 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ ระดับชำนาญการ ปฏิบัติงานที่ตึกหลังคลอด โรงพยาบาลโนนสูง อำเภอ โนนสูง จังหวัด นครราชสีมา 30160